

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI
MAGISTRATURA BO‘LIMI**

Qo‘lyozma huquqida

UDK:372.881.111.22

JUMANAZOROV SHUKURALI TASHMAMATOVICH

**FILOLOG TALABALARGA NEMIS TILIDA GRAMMATIK
KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHDA AKTDAN FOYDALANISH
METODIKASI**

**70230101 - Lingvistika (nemis tili) mutaxassisligi bo‘yicha Magistr akademik
darajasini olish uchun yozilgan**

DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar:

L.Xoliyorov

O‘zDJTU dotsenti

TERMIZ-2023

**Magistrlik dissertatsiyasi mavzusi Termiz davlat universiteti rektorining
2021-yil 3-dekabrdagi №54-T/M sonli buyrug‘i asosida tasdiqlangan.**

Magistrlik dissertatsiyasi Termiz davlat universiteti Roman-german tillar kafedrasida bajarilgan.

Magistrlik dissertatsiyasi elektron nusxasi Termiz davlat universitetining rasmiy veb sahifasiga joylashtirilgan.

Dissertatsiya manzilining QR-kodi:

Magistrlik dissertatsiyasi bilan Termiz davlat universitetining axborot resurs markazida tanishish mumkin (6 - raqam bilan ro‘yxatga olingan. Manzil: Termiz shahri Barkamol avlod ko‘chasi 43 -uy.)

Ilmiy rahbar: O‘zDJTU dotsenti L.Kholiyarov

Kafedra mudiri: k.o‘, U.Imomova

Magistratura bo‘limi boshlig‘i: .Phd. A.B. Narbayev

70230101 - Lingvistika (nemis tili) mutaxassisligi magistranti

Jumanazorov Shukurali Tashmamatovichning

“Filolog talabalarga nemis tilida grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT dan foydalanish metodikasi” mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasi

ANNOTASIYASI

Tayanch soʻzlar: kommunikatsiya, texnologiya, grammatik kompetensiya, AKT, kompyuter texnikasi, magnitofon, kitob, video uskunalari, elektron doska

Tadqiqot obʻyektlari: Filolog talabalar uchun grammatik kompetensiya sifatlarini rivojlantirish texnologiyasini yaratishga qaratilgan jarayon.

Ishning maqsadi: Filolog talabalarga nemis tilida grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT dan qanday samarali foydalanish usullari, multimediya texnologiyalaridan foydalanish va tadbiiq etish.

Tadqiqot metodlari: Tadqiqotni yoritishda filolog talabalarga grammatik kompetensiyani AKT dan oʻrgatish metodikasi tahlil etildi.

Ishning natijalari va ularning yangliklari:

1. Nemis tilida grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT dan foydalanish boʻyicha olib borilgan ilmiy tadqiqot ishlari va ularning tahlili oʻrganildi.

2. Grammatik kompetensiyani shakllantirish jaroyinida AKT dan foydalanish metodikasi oʻrganildi.

3. Grammatik kompetensiyani shakllantirish jaroyinida AKT dan foydalanish metodikasi haqida olib borildi.

4. Tajriba-sinov ishlari natijalarining tahlili olib borildi.

Ushbu dissertatsiya grammatikani AKT orqali yaxshiroq tushunishiga yordam beradi. Shu bilan birgalikda hozirgi taʼlim olayotgan va berayotgan davrimizning oʻziga xos xususiyatlaridan biri boʻlgan AKT ning hozirgi zamonda ilm-fan rivojlanishi va uni tadbiiq etishdan iborat

Amaliy ahamiyati: tadqiqot ishi shu va shunga oid kelgusidagi tadqiqodlar hamda unga doir masalalar, muammolarning yechimini topishda muhim nazariy va amaliy manba bo'lib xizmat qiladi.

Tadbiq etish darajasi: Ushbu dissertatsiya ishida olingan natijalardan oliy ta'lim muassasalarining talabalariga shu yo'nalishdagi saboqlarida foydalanishga tavsiya etiladi.

Qo'llash sohasi: O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalari hamda umumiy o'rta ta'lim maktablari

ANNOTATION

Master's dissertation on the topic “The method of using ICT in the formation of grammatical competence in German for philologist students”

Key words: communication, technology, grammatical competence, ICT, computer equipment, tape recorder, book, video equipment, electronic board

Research objects: A process aimed at creating a technology for developing grammatical competence qualities for philological students.

Purpose of work: Methods of effective use of ICT, use and application of multimedia technologies in the formation of grammatical competence in German for philology students.

Research methods: The methodology of teaching grammatical competence to philology students from ICT was analyzed in the study.

The results of the work and their news: 1. Scientific research works on the use of ICT in the formation of grammatical competence in the German language and their analysis were studied. 2. The method of using ICT in the process of forming grammatical competence was studied. 3. The method of using ICT in the process of forming grammatical competence was discussed. 4. An analysis of the results of experimental work was carried out.

This dissertation will help better understand grammar through ICT. At the same time, the development of science and its application in the modern age of ICT, which is one of the unique features of our current education and in the developing world

Practical significance: the research work serves as an important theoretical and practical resource for finding solutions to this and related future researches and related issues.

Application level: It is recommended to use the results obtained in this dissertation to students of higher education institutions in their lessons in this direction.

Field of application: higher educational institutions of the Republic of

ANMERKUNG

zur Masterarbeit zum Thema „Die Methode des Einsatzes von IKT zur Bildung grammatikalischer Kompetenz im Deutschen für Philologiestudenten“

Schlüsselwörter: Kommunikation, Technologie, Grammatikkompetenz, IKT, Computerausrüstung, Tonbandgerät, Buch, Videoausrüstung, elektronische Tafel

Forschungsobjekte: Ein Prozess, der darauf abzielt, eine Technologie zur Entwicklung grammatikalischer Kompetenzqualitäten für Philologiestudenten zu schaffen

Zweck der Arbeit: Methoden des effektiven Einsatzes von IKT, Nutzung und Anwendung multimedialer Technologien zur Bildung grammatikalischer Kompetenz im Deutschen für Philologiestudenten.

Forschungsmethoden: In der Studie wurde die Methodik der Vermittlung grammatikalischer Kompetenz an Philologiestudenten aus IKT analysiert.

Die Ergebnisse der Arbeit und ihre Neuigkeiten: Wissenschaftliche Forschungsarbeiten zum Einsatz von IKT bei der Bildung grammatikalischer Kompetenz in der deutschen Sprache und deren Analyse wurden untersucht. 2. Die Methode der Verwendung von IKT im Prozess der Bildung grammatikalischer Kompetenz wurde untersucht. 3. Die Methode der Verwendung von IKT im Prozess der Bildung grammatikalischer Kompetenz wurde diskutiert. 4. Es wurde eine Analyse der Ergebnisse experimenteller Arbeiten durchgeführt.

Diese Arbeit wird dazu beitragen, die Grammatik durch IKT besser zu verstehen. Dabei ist die Entwicklung der Wissenschaft und ihre Anwendung in der entwickelten Welt der IKT, die eines der Merkmale unserer gegenwärtigen Bildungs- und Unterrichtsära ist

Praktische Bedeutung: Die Forschungsarbeit dient als wichtige theoretische und praktische Ressource, um Lösungen für diese und verwandte zukünftige Forschungen und verwandte Fragen zu finden.

Anwendungsebene: Es wird empfohlen, die in dieser Dissertation erzielten

Ergebnisse an Studierende von Hochschulen in ihrem Unterricht in dieser Richtung weiterzugeben.

Anwendungsbereich: Hochschulen der Republik Usbekistan

MUNDARIJA	
KIRISH.....	7
I BOB. NEMIS TILIDA GRAMMATIK KOMPETENSIYA VA UNING RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	11
1.1. Nemis tilida grammatik kompetensiyani o‘rganish jarayonida AKTning o‘rni	11
1.2. Filolog talabalarga nemis tilida grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT dan foydalanish bosqichlari.....	24
1.3. Nemis tilida grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT dan foydalanish bo‘yicha olib borilgan ilmiy tadqiqot ishlari va ularning tahlili	30
I Bob yuzasidan xulosalar	37
II BOB. FILOLOG TALABALARGA NEMIS TILIDA GRAMMATIK KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHDA AKTDAN FOYDALANISH METODIKASI.....	39
2.1. Grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT va pedagogik texnologiya haqida ma’lumot.....	39
2.2. Ta’lim jarajonida AKT dasturiy vositalari va uning til munosabati masalalari	47
2.3. Grammatik kompetensiyani shakllantirish jaroyinida AKT dan foydalanish metodikasi	54
Ta’lim metodlari	56
II Bob yuzasidan xolasa	60
III BOB. PEDAGOGIK TAJRIBA SINOV ISHLARINI O‘TQAZISH VA NATIJALARINI TAHLIL QILISH.....	62
3.1. Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va o‘tkazish metodikasi	62
3.2. Tajriba-sinov ishlari natijalarining tahlili	72
III bob yuzasidan xulosalar	79
TAVSIYA VA XULOSALAR	80

KIRISH

Magistirlik dissertatsiyasi mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi:

Bugungi tezkor rivojlanayotgan zamonda ilm-fan, texnika ham shiddat bilan o‘tib bormoqda. Har bir sohada taraqqiyot ilgari qadam tashlamoqda. Xususan, ilmfanda ham katta o‘zgarishlar, sezilarli yutuqlarga erishilmoqda. Har bir fanni yangi innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanib talabalarga yetkazib berish bugungi kundagi ta’limning asosiy talablaridan biri hisoblanadi. Yurtimizda chet tillarni o‘qitilishida yangicha bosqich, yangicha davr boshlandi. Chet tili darslarining o‘qitilishi jarayonida ilg‘or pedagogik texnologiyalarni, interfaol, innovatsion usullardan, kommunikativ-axborot vositalaridan foydalanish talab qilinmoqda. Respublikamizda chet tilining o‘qitilishi, chet tili o‘qituvchilarining bilim va ko‘nikmalarini baholashning umumevropa ramkalari tavsiyanomalari (CEFR) ga mos ravishda yangi usul va talablari ishlab chiqildi. Unga ko‘ra umumta’lim maktablari, kasb-hunar kollejlari hamda oliy ta’limlar uchun darsliklar yaratildi. Ushbu talablarga mos ravishda o‘quv xonalari stendlar va yangi axborot kommunikativ texnikalar bilan jihozlandi. Chet tili o‘rganishga bo‘lgan talab ham kundan kunga oshib bormoqda. Mamlakatimizda kechayotgan islohotlar zamonaviy lingvistika sohasida til va madaniyatlararo muloqot vositasining rivojlanishi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot “O‘zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni targ‘ib qilishni sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish chora-tadbirlari to‘g‘risida”¹gi PQ-5117-son qarori, “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”²gi PQ-3775 –son qarori, “Ta’lim muassasalarida chet tillarni o‘qitishning sifatini yanada takomillashtirish chora-

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 19.05.2021 y. PQ – 5117 - son “O‘zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o‘rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Qarori

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 5.06.2018 y. PQ-3775 –son “Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta’minlash bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori

tadbirlari to‘g‘risida”³gi 610-son qarori, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Umumtalim maktablari o‘quvchilariga ikkinchi xorijiy til hamda zamonaviy kasblarga o‘rgatish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi⁴ qarorilarida hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa me‘yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda muayyan darajada xizmat qiladi.

Ta‘lim jarayoniga zamonaviy — kommunikatsion texnologiyalarni olib kirish ulardan maqsadli va to‘g‘ri, unumli foydalanish, ular orqali talabalarda chet tiliga bo‘lgan qiziqishni orttirish, o‘qitish samaradorligini oshirish eng muhim masala hisoblanadi. Bu orqali ta‘limning innovatsion texnologiyalaridan foydalanishga imkoniyat tug‘iladi va talab ortadi. Chet tilini o‘qitish jarayonida turli xil jadvallardan foydalanishning ham samarasi yuqoridir. Ta‘lim jarayonida jadvallardan foydalanib, o‘quvchilar ma‘lum bir grammatik qoidani, masalan, zamonlardan foydalanib gaplar tuzish, yangi so‘zlarni joylashtirib chiqishi mumkin.

Tadqiqot ob'ekti: AKTni shakllantirish jarayoni - nemis tili darsida talabalarning kompetensiyasi..

Tadqiqotning predmeti: Filolog talabalarga grammatik kompetensiyani AKT dan o‘rgatish jihadlari masalalari ilmiy ishning predmetidir.

Tadqiqotning maqsadi: Nazariy jihatni ko‘rib chiqish va talabalarning AKT-kompetensiyasini shakllantirish uchun zarur bo‘lgan shart-sharoitlarni amalga oshirishning amaliy shakllarini aniqlash.

Tadqiqotning vazifalari: Tadqiqot maqsadidan kelib chiqib, ilmiy ishda quyidagi vazifalar hal etish uchun belgilandi:

³ O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 11.08.2017 yildagi 610-son “Ta‘lim muassasalarida chet tillarini o‘qitishning sifatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi” qarori

⁴ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 25.01.2023 y. “Umumta‘lim maktabi o‘quvchilariga ikkinchi xorijiy til hamda zamonaviy kasbga o‘rgatish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori

- multimedia grammatik yo'naltirilgan dasturini yaratish uchun lingvodidaktik va psixologik asoslar aniqlandi;

- multimedia dasturini qo'llash texnologiyasi ishlab chiqilgan va o'qitish amaliyotiga kiritilgan, shu jumladan: a) dasturni til bo'yicha o'quv jarayoniga integratsiya qilish tamoyillari; b) o'qitish strategiyalari; v) o'qitish usullari va shakllari;

- multimedia dasturining lingvodidaktik ta'minoti talabalar ongida grammatik shakllarning obrazini shakllantirishga yo'naltirilgan va grammatik materialni mustahkam egallashni ta'minlaydigan grammatik yo'naltirilgan mashqlar tizimi asosida ishlab chiqilgan;

- multimedia dasturi orqali grammatik mahoratni shakllantirishning "signal" nazorati va o'zini o'zi boshqarish tashkil etildi.

Tadqiqotning ilmiy yangligi: nemis tili darsida talabalarning AKT yordamida grammatik kompetensiyasini shakllantirishning pedagogik tajribasi o'rganildi va tahlil qilindi

Tadqiqotning asosiy masalalari va farazlari: O'rganilgan tadqiqotlar natijasiga ko'ra, va ularning ta'rifi, sohaviy professionalizmlar juda ko'p tilshunoslar tomonidan o'rganilgan. Ammo bizning ishimizdagi bor e'tibor, faqat nemis tili ta'lim yo'nalishidagi talablarga grammatik kompetensiyani shakllantirishga oid jihatlarga qaratiladi. Bunda qadimgi yozma manbalardan tortib hozirgi kunda mavjud bo'lgan zamonaviy adabiyotlarga murojaat qilinganligini ko'rishimiz mumkin. Ushbu tadqiqot ishida bu jihadlar o'rganilganligini ko'rish mumkin va izlanishlar natijalari shu boradagi nazariymanba bo'lib xizmat qila oladi.

Tadqiqot mavzusi bo'yicha adabiyotlar sharhi: ilmiy tadqiqodning yozilishi jarayonida chet tilini o'rganish bo'yicha maqolalar, etimologik lug'atlar, atamalar lug'ati, monografiyalar, ilmiy ishlar, jurnallardagi bugungi ilmiy maqolalar, o'tgan asrda va bugungi kunda yaratilgan darsliklardan keng

foydalanildi. Bundan tashqari chet el olimlaridan Harmer Jeremey, Jack C, Richards, Theoder, S, Rodgers, DJ, Raven, W. Hutmacher, A.B. Xutorskiy. Gamezo M.V, Zimmaya. I. A, Krutetskiy V. D, Lyublinskaya A. A, Nemov R. S, Elkonin D, B. E.M. Vishnevskaya, A.N. Shukin, I.L. Beam, N.D. Galskova, G.I. Voronina, Frazer, A.A. Xomutova, Kelly, Jones, Dieling Xirshfeld, I.A. Gryzinskaya, N.V. Barishnikov, E.I. Solovtsova, L.G. Denisova va boshqa tadqiqotchilarning ilmiy tadqiqot ishlarida amalga oshirilgan.

Tadqiqotda qo'llanilgan metodikaning tavsifi: to'plangan materiallar hozirgi zamon tilshunosligida keng qo'llanadigan – chet tili grammatikasini AKT yordamida o'rganish metodlar yordamida tahlil etildi.

Tadqiqot natijalarining nazariy va amaliy ahamiyati: Ilmiy ishning ta'rifi bo'yicha tadqiqotchi tomonidan olib borilgan izlanishlar va bu bo'yicha uning shaxsiy qarashlari batafsil yoritildi Tadqiqot materiallari va olingan natijalardan oliy ta'lim va umumta'lim maktablarida seminar mashg'ulotlarini tayyorlashda va o'tkazishda, bitiruv-malakaviy ishlarni, magistrlik dissertatsiyalarini, hamda ilmiy maqolalar yozishda foydalanish mumkin.

Tadqiqot ishi shu va shunga oid kelgusidagi tadqiqodlar hamda unga doir masalalar, muammolarning yechimini topishda muhim nazariy va amaliy manba bo'lib xizmat qiladi.

Ish tuzilmasining tarkibi: Dissertatsiya kirish, uch bob, xulosa, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati va ilovalardan iborat. Dissertatsiyaning asosiy matni 80 betni tashkil etadi.

I BOB. NEMIS TILIDA GRAMMATIK KOMPETENSIYA VA UNING RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

1.1. Nemis tilida grammatik kompetensiyani o'rganish jarayonida AKTning o'rni

Grammatika chet tilini o'qitishning bir aspekti sifatida umumiy nutq faoliyatini o'rgatishdan ajralmas va chet tilining kommunikativ kompetensiyasining ajralmas qismidir. Tarixiy tajriba shuni ko'rsatadiki, bir tomondan, har qanday grammatikadan voz kechishga urinish bo'lsa, ikkinchi tomondan, uning o'quv jarayonidagi rolini bo'rttirib ko'rsatish amaliy tilni bilish natijalariga salbiy ta'sir qiladi. Grammatik materialni tanlash o'ziga xos xususiyatlarga ega, chunki grammatika lug'atdan farqli o'laroq, yopiq tizimdir.⁵

Grammatikani o'qitishda quyidagi tamoyillarga alohida ahamiyat beriladi:

- 1) grammatika va lug'atning o'zaro bog'liqligi;
- 2) grammatik hodisaning funksional-semantik (grammatik-leksik) sohaga bog'liqligi;
- 3) kommunikativ va stilistik sharoitlarga yo'naltirish;
- 4) matndagi grammatikani o'rganish, matn grammatikasini yaratish; shuningdek, umumiy uslubiy tamoyillar: ong, ko'rinish, mavjudlik, kuchlilik, tizimlilik, yaqinlik tamoyillari.

Uslubiy adabiyotlarda olimlar grammatik kompetensiya atamasiga noaniq yondashadilar. Demak, S.Tomberining fikricha, grammatik kompetensiya kishining tilning asosiy kodini, ya'ni uning grammatik qoidalarini, so'z yasashini, gap tuzilishini, lug'atini o'zlashtirish darajasidan boshqa narsa emas.

⁵ Jalolov J.J. Chet til o'qitish metodikasi: chet tillar oliy o'quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik. -T. O'qituvchi, 2012.

Boshqa nuqtai nazarga ko'ra, I.L. Beam, grammatik kompetentsiya - bu cheksiz miqdorda lingvistik jihatdan to'g'ri jumlar va bayonotlar yaratish qobiliyati.

"Grammatik kompetentsiya" tushunchasi deganda shaxsning muloqot jarayonida ma'lum chet tilida o'z nutqiy xulq-atvorini amalga oshirish uchun chet tilining grammatik bilim, ko'nikma va malakalaridan kommunikativ jihatdan maqsadga muvofiq va vaziyatga mos ravishda foydalanish qobiliyati ham tushuniladi.

"Grammatik kompetentsiya" atamasidan foydalanish til shaxsining grammatik qoidalar tizimidan foydalangan holda nafaqat tushunish, balki ma'lum bir ma'noni mustaqil ravishda ifodalash, uni iboralar va jumlar shaklida tartibga solishga tayyorligi va qobiliyatini shakllantirishni anglatadi.⁶

Grammatika haqida o'rganish nazariy asoslari qandaydir?

Grammatika haqida o'rganishni rivojlantirishning muhimiyati quyidagi asoslar orqali tushunilishi mumkin:

- Til tuzilishini tushunish.
- Grammatik Strukturani tushunish.
- O'z-o'zini yozib qurishni o'rganish.
- Grammatik qoidalarni tushunish.
- Tilni muqobil bo'lgan sohada to'g'ri foydalanish.

Grammatik kompetentsiyani shakllantirish leksik elementlarning ma'noli so'z birikmalariga birikmasini tartibga soluvchi tamoyillarni bilish asosida tilning grammatik vositalarini qo'llash qobiliyatini yaratishga to'g'ri keladi, ya'ni. so'zlovchining to'g'ri tuzilgan jumlarini tushunish va tanib olish va nutqni ishlab

⁶ U.T.Usarov, M.N.Boyoqulova —Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'quv jarayoniga qo'llash Samarqand-2008

chiqarish jarayonida o'z fikrlarini ifodalash qobiliyati (shunchaki eslab qolish va muzlatilgan namunalarni ko'paytirishdan farqli o'laroq). Bu amaliy tilni egallashning eng muhim shartlaridan biri bo'lgan grammatik jihatdan to'g'ri iboralar va jummalarni qurish uchun so'zlarni birlashtirish va o'zgartirish qobiliyatidir, ya'ni. aloqa vositasi sifatida foydalanish.

Grammatik kompetentsiyani o'zlashtirishning amaliy ahamiyati shundan iboratki, grammatika o'z qonuniyatlarining umumlashtiruvchi xususiyati tufayli chet tilini o'zlashtirishga yordam beradi. Shuning uchun Federal davlat ta'lim standarti boshlang'ich maktab o'quvchilari uchun grammatik kompetentsiyaning minimal darajasini belgilaydi. Shunday qilib, belgilangan daraja chet tilining grammatikasini to'liq o'zlashtirishni nazarda tutadi.

Grammatik kompetentsiyani shakllantirishda uchta asosiy bosqich mavjud:

- a) tanishtirish (birlamchi konsolidatsiya);
- b) ta'lim;
- c) ariza.

Passovning so'zlariga ko'ra, bular ham 3 bosqich:

- 1) grammatik ko'nikmalarni shakllantirish;
- 2) grammatika ko'nikmalarini takomillashtirish;
- 3) nutq dizaynini grammatik jihatdan to'g'rilash qobiliyatini rivojlantirish.

Grammatik material bilan ishlashda uning maqsadi, ona tilida analogiya mavjudligi va materialning o'ziga xos xususiyatini hisobga olish kerak. Shakllangan malaka avtomatlashtirish, barqarorlik, moslashuvchanlik kabi fazilatlarga ega bo'lishi kerak.

Nemis tilida grammatik kompetensiyasini o'rganishda AKT jarayonlarini o'rganish foydali bo'lishi, chunki bu usullar amaliy mahoratlarni rivojlantirish yordamida tilni qulay, boshqacha aytganda, "ilovli" o'rganishni ta'minlaydi.⁷

Nemis tilida grammatik kompetensiyasini o'rganish jarayonida AKT (Axborot kommunikation texnologiya) juda muhim ahamiyatga ega. Quyidagi usullar yordamida Nemis tilida grammatik kompetensiyasini o'rganishda AKTning o'rni ko'proq tushunilishi mumkin:

1. Grammatik kompetensiyasini tushunish: Grammatik kompetensiyasini tushunish bilan boshlash mumkin. Bu Nemis tilining tuzilishi va ona tilidan farqli ko'rsatkichlarini tushuntirishda juda muhimdir. Bu yordamda tilning mezon tuzilishini tahlil qilish va qoidalarga rioya qilish kerak.

2. Til majmualari yoki textlarni ishlash: Til majmualari va textlarni ishlash yordamida Nemis tilining ma'no va tuzilishi tushuniladi. Bu haqida ko'proq tushuntirish uchun, text ma'nosini tahlil qilish va grammatik qoidalarni o'z ichiga jalb qilish kerak.

3. Amaliy mashg'ulotlar: Amaliy mashg'ulotlarni amalga oshirish yordamida, Nemis tilini ko'rsatkichlariga rioya qilishni oson va samarali qilish mumkin. Misol uchun, ishda gapirish, yozish yoki ishbilarmonlarga xabar bermoq mumkin.

4. Kurslar va seminarlar: Nemis tilining amaliy va nazariy qismlarini birgalikda o'rganish uchun kurs va seminarlar dan foydalanish ijobiy natijalar ko'rsatadi. Bu yordamda, tilni yaxshi tushunish, chertish malakalari, gapirish va yozish mezonlari va grammatik qoidalariga rioya qilish mumkin.

⁷ Birkenhof G.M., Rom S.M., Urojewa R.M. Grammatik mit grammatisch phonetischen Übungen. 1980,1

5. Tilni amal qilish: Tilni amal qilish, tilni o'rganishning asosiy usulidir. Tilni ishda foydalanish yordamida, tilni rivojlantirish uchun qanday qilib yozib olishyoki ishlashga tayyorgarlik yaratish mumkin.

Shu sababli, Nemis tilida grammatik kompetensiyasini o'rganish jarayonida AKTning o'rnini juda katta ahamiyatga ega, chunki bu dasturlar amaliy mahoratlarni rivojlantirish va tilni qayta-qayta ishlatishga yordam beradi.⁸ Har qanday tilda grammatikani o'rganishda morfologiya va sintaksis farqlanadi. Morfologiyada nutqning turli qismlari, so'z yasalishi va boshqalar o'rganiladi. Sintaksis oddiy va murakkab jummalarni qurish, tinish belgilari, to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita nutq va boshqa ko'p narsalarni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, masalan, rus, ingliz, nemis, ispan va frantsuz tillarida "ism" bo'limini o'rganishda ushbu tillarning faqat bittasiga xos bo'lgan ko'plab xususiyatlarni topishingiz mumkin.

T.V.Karamisheva tilning grammatik jihatini o'zlashtirishda AKTdan foydalanishning quyidagi imkoniyatlarini ajratib ko'rsatadiki, biz buni uchinchi bosqich – grammatik ko'nikmalarni nutqning har xil turlariga singdirish bosqichi uchun dolzarb deb hisoblaymiz:

- retseptiv grammatik o'qish va tinglash ko'nikmalarini shakllantirish;
- umumli grammatik ko'nikmalarni asosan yozishda shakllantirish;
- test dasturlari asosida grammatik ko'nikmalarning shakllanish darajasini nazorat qilish;
- avtomatlashtirilgan grammatik havolalar, grammatik xatolarni aniqlash tizimlarini qo'llash orqali ma'lumotnoma va ma'lumotni ta'minlash.

⁸ Spanhel, D.: Medienerziehung. Handbuch Medienpädagogik Bd. 3. Stuttgart 2006

Bundan tashqari, A. V. Zubov chet tilining grammatik tizimini assimilyatsiya qilish ustida ishlashda AKTning afzalliklarini har bir talaba tomonidan darhol kuchli fikr bildirish, individual yondashuvni amalga oshirish imkoniyatini ta'minlaydi.

Grammatik ko'nikmalarni shakllantirish bosqichlari Faol grammatik ko'nikmalarni o'rgatish jarayoni bir qator bosqichlardan o'tishi bilan tavsiflanadi, ularning har biri o'ziga xos vazifaga ega.

1. Tayyorgarlik bosqichi grammatik hodisa bilan tanishishdir. Ushbu bosqichda talabalar yangi hodisani o'zlashtirishga psixologik jihatdan tayyor. Buning uchun ularning oldiga boshidanoq maqsad qo'yilgan. O'qituvchi talabalarni qiziqtirishga, ularning e'tiborini va faolligini uyg'otishga harakat qiladi. Sintaktik tuzilish qanchalik murakkab bo'lsa, vizual qo'llab-quvvatlash, vizual vositalar va boshqalar kerak bo'ladi.

2. Elementar bosqich. Bu so'zning grammatik tuzilishi yoki shaklidan foydalanish bo'yicha individual harakatlarni o'zlashtirishni o'z ichiga oladi. Elementar bosqichning mazmuni ushbu tuzilishda va bitta model bo'yicha shaklni shakllantirishda tayyor so'z shakllaridan foydalanish mashqlarini o'z ichiga oladi. Boshlang'ich bosqichda tanlangan grammatik shakllar va ularning ma'nolari bilan namunalarni yanada tushunish va yodlash amalga oshiriladi.

3. Birlashtirish bosqichi. Ushbu bosqichda boshqa harakatlar bilan muvofiqlashtirish sharoitida bir qator harakatlarni birlashtirish davom etmoqda. Ushbu bosqichda yangi grammatik vosita boshqa vositalar bilan birlashtirilgan yoki aralashgan. Mashqlarda ijodkorlikning ko'proq elementlari mavjud, mexanik mashqlar fonga tushadi.

4. Tizimlashtiruvchi umumlashtirish bosqichi. Ushbu bosqich ikkinchi bosqichning umumlashmalarini o'zlashtirishda va tahlil, taqqoslash va malakalarda mashqlar yordamida o'rganilganlarni tizimlashtirishda zarur. Ushbu bosqich materialni mustahkamlash uchun ham, o'qish paytida faol minimal grammatik

vositalarini tushunish ko'nikmalarini o'rgatish uchun ham bir xil darajada xizmat qiladi. Diagrammalar va jadvallar ko'rgazmali qurollardir.

5. Nutq faoliyatiga grammatik ko'nikmalarni kiritish bosqichi. Ushbu bosqichda o'rganilgan materialdan o'quvchilarning nutq faoliyatida foydalanish va shunga mos ravishda ularni nutq mashqlarida takrorlash sodir bo'ladi. Xulosa: grammatik mahoratni shakllantirish bosqichma-bosqich amalga oshiriladi: tayyorgarlik, boshlang'ich, bosqichlarni birlashtirish, grammatik ko'nikmalarni nutq faoliyatiga tizimlashtirish va kiritish bosqichi.

Hozirgi vaqtda talabalarni dars davomida diqqatini bir joyga qaratish va samarali ta'lim berish texnologiyalari muhim amaliy masalalardan biridir. Biz bu jarayonni o'rganish davomida quyidagilarga ega bo'lishimiz mumkin. Axborot texnologiya sohasi orqali ularni darsga jalb qilish va yangi metodik jarayonlarni tashkillash orqali erishishimiz mumkin. Axborot texnologiyalari yordamida qo'yilgan maqsadlar:

- Axborot madaniyatini oshirish va axborot texnologiyalaridan faol foydalanish orqali ta'lim sifatini oshirish;
- Zamonaviy axborot jamiyatida raqobatbardosh shaxsni tayyorlash;
- Har bir bolaning sifatli ta'lim olishi va har tomonlama rivojlanishi uchun teng sharoit yaratish. Amaliyotda AKTdan foydalanishning afzalliklarini ikki guruhga: texnik va didaktik guruhga ajratish mumkin. Texnik afzalliklarga tezlik, samaradorlik, fragmentlarni ko'rish, tinglash qobiliyati va boshqa multimedia funksiyalari kiradi. Interfaol darslarning didaktik afzalliklari - mavjudlik effektini yaratishdir. O'quvchilarda haqiqiylik hissi, voqealar haqiqati, qiziqish, o'rganish va ko'proq ko'rish istagi paydo bo'ladi. AKT bilan quyidagi sohalarda ishlash mumkin:
- Darslar uchun taqdimotlar yaratish.
- Internet resurslari bilan ishlash.

- Tayyor o`quv dasturlaridan foydalanish.
- O'z mualliflik dasturlarini ishlab chiqish va ulardan foydalanish.

Men darsning istalgan bosqichida AKT texnologiyalaridan foydalanaman: 1. Dars mavzusini ko`rsatish.

2. Dars boshida o`rganilayotgan mavzu bo`yicha savollar yordamida muammoli vaziyat yaratish.

3. O`qituvchining tushuntirishiga qo`shimcha sifatida (taqdimotlar, formulalar, sxemalar, chizmalar, videoroliklar va boshqalar).

4. o`quvchilarni nazorat qilish.

Bunday darslarni tayyorlash odatdagi rejimga qaraganda ancha puxta tayyorgarlikni talab qiladi. AKTdan foydalangan holda darsni tuzishda men texnologik operatsiyalar ketma-ketligi, ma'lumotlarni katta ekranda taqdim etish shakllari va usullari haqida o'ylayman. Dars uchun multimediani qo'llab-quvvatlash darajasi va vaqti har xil bo'lishi mumkin: bir necha daqiqadan to'liq tsiklgacha. Matematika darslarida kompyuter yordamida mobil ko'rinishning yetishmasligi muammosi hal qilinadi, bunda bolalar mening rahbarligim ostida monitor ekranidagi geometrik shakllarni bir-biriga qo'shib solishtiradilar, ko'paytirish jadvalini takrorlaydilar va harakatga oid masalalarni hal qiladilar. Rus tili darslariga qiziqishni rivojlantirish uchun men o`quvchilarga ifodalanishi mumkin bo'lgan ijodiy vazifalarni taklif qilaman: krossvordni, mavzu bo'yicha rebusni yechishda. Lekin birinchi navbatda, bolalar uchun muammoli vaziyat yaratiladi. Taqdimotlardan foydalanish lug'at ishlarining turlarini diversifikatsiya qilish, turli mezonlar bo'yicha so'z guruhlariga bo'linishni aniq ko'rsatish imkonini beradi. Men adabiy o'qish darslari mazmuniga kichik adabiy asarlarni namunali o'qish yozuvlarini taklif qiladigan audio vositalarni kiritaman. Bu ifodali o'qish, kayfiyatni his qilish, qahramonlarning xarakterini aniqlash qobiliyatini o'rgatadi. To'g'ri tanlangan

fonogrammada she'r o'qish yosh tinglovchilarning qalbida hissiyotlar bo'ronini, boshqalarda ham xuddi shunday his-tuyg'ularni uyg'otishga intilishni keltirib chiqaradi. Ular talabalarning ijodiy va intellektual salohiyatini oshiradi, olingan bilimlarni kengaytiradi va mustahkamlaydi - darslar - ertaklar bo'yicha viktorinalar va turli xil o'yinlar orqali olib boriladi.⁹

Talabalarga muloqotga bo'lgan professional va kundalik ehtiyojlarini ro'yobga chiqarishga imkon beradigan chet tilidagi kommunikativ kompetentsiyani shakllantirishga qaratilgan kommunikativ yo'nalish hanuzgacha chet tilini o'qitishning zamonaviy metodologiyasining ustuvor yo'nalishi bo'lib qolmoqda.

So'nggi paytlarda umumiy va xususiy didaktika sohasidagi e'tiborni shaxsning bilish qobiliyatini rivojlantirish, ongning boshqa qiyofasini, dunyoning boshqa rasmini, insonning tilni nafaqat Real, balki virtual madaniyatlararo makonda ham o'zlashtirish qonuniyatlarini anglash muammolari jalb qilmoqda (N. D. Galskova). Axborot texnologiyalaridan puxta va tizimli foydalanish talabalarning muloqot qobiliyatlari va ko'nikmalarini samarali shakllantirishga imkon beradi. Texnologiya darslarida AKTdan foydalanish o'qitishni soddalashtiradi, ish tartibini ko'rsatish mumkin bo'ladi, soyalar, o'qlar yordamida kerakli chiziqlarni ko'rsatishingiz va keyin tayyor natijani ko'rsatishingiz mumkin. Bundan tashqari, AKT takrorlashlar yordamida ishning murakkab bosqichlarini ishlab chiqishga imkon beradi.

I) ushbu ish "chet tilini o'qitishni axborotlashtirishning uslubiy kontseptsiyasi va uni multimedia texnologiyalari orqali amalga oshirish" mavzusida tadqiqot o'tkazish uchun grant asosida NGLU xorijiy tillarni o'qitishning multimedia

⁹ Polat, E. S. ta'lim tizimidagi yangi pedagogik va axborot texnologiyalari: darslik. universitetlar uchun / E. S. Polat. - M.: Akademiya, 1999 Yil. – C.224.

texnologiyalari ilmiy-ta'lim markazining ishi doirasida fan va innovatsiyalar bo'yicha federal Agentlikning moliyaviy ko'magi bilan amalga oshirildi.

Tilni o'qitish jarayonida kompyuter va Internet texnologiyalaridan foydalanish o'qituvchiga talabalarning mustaqil ishini faollashtirish, ularning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga ko'maklashish, talabalarni chet tilini o'rganishga undaydi va har bir talaba tomonidan tilni o'zlashtirishga tabaqalashtirilgan yondashuvni amalga oshirishga imkon beradi.¹⁰

Tilshunoslik universitetida chet tilini o'qitish an'anaviy ravishda talabalarning og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini egallashga qaratilgan. Aloqa paytida ona tilida so'zlashuvchilar bilan yaqin nutq aloqasini o'rnatish, shu asosda boshqa pragmatik maqsad va vazifalarga erishish muhimdir. So'nggi paytlarda o'qitishda diqqatni og'zaki va yozma nutqqa yo'naltirishning dolzarbligini ta'kidlaydigan sabablar paydo bo'ldi. Bunday sabablar orasida:

- a) ilmiy dunyoda xalqaro aloqalarning kengayishi;
- b) aloqa vositalari va kompyuter texnologiyalarining rivojlanishi;
- v) tilni biladigan mutaxassislarga mehnat bozorida talabning oshishi.

Ushbu omillar "chet tili" fanining ahamiyatini oshirayotganiga qaramay, afsuski, uni o'qitish uchun ajratilgan sinf soatlari soni tobora kamayib bormoqda. Shu bilan birga, talabalarning mustaqil ishlashi uchun soatlarning ko'payishi kuzatilmoqda. Bunday sharoitda chet tilini o'qitishning butun jarayonini optimallashtirish zarur. Ta'lim jarayonini optimallashtirish uchun axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) kuchli ta'lim salohiyati keng qo'llaniladi. Bunday texnologiyalarning potentsiali chet tilidagi nutq qobiliyatlari va

¹⁰ Grüner, H./Hassert, T.: Computer im Deutschunterricht. München 2000

ko'nikmalarini yaxshilash uchun ishlatiladi. Bularning barchasi ushbu tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.¹¹

Shunday qilib, chet tilidagi ta'limni axborotlashtirish ob'ektiv ravishda barcha o'quv-uslubiy ishlarni qayta tashkil etishga, o'qituvchiga qo'yiladigan talablarni oshirishga, nutq faoliyatining turli turlarida ko'nikma va ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida uning rolini o'zgartirishga olib keladi.

Shu munosabat bilan, yangi texnologiyalarni qo'llash asosida nutqning grammatik jihatini o'rganishni kuchaytirish muammosi talabga ega va juda dolzarb bo'lib tuyuladi. Chet tilini o'qitishning o'zgaruvchan shartlari ma'lum darajada va tilning ushbu jihati bo'yicha barcha o'qitishni qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Pedagogika va metodikada yuzaga keladigan innovatsion jarayonlar, o'z navbatida, nutqning grammatik tomonini o'qitishning innovatsion usullaridan foydalanishni talab qiladi. Bunday usullar "chet tili" faniga qo'yiladigan zamonaviy talablarga, bo'lajak mutaxassislarning lingvistik va psixologik-pedagogik tayyorgarligiga javob berishga mo'ljallangan.

Chet tillarni o'qitishda qo'llaniladigan asosiy axborot texnologiyalari multimedia hisoblanadi. Multimedia bir vaqtning o'zida harakatsiz tasvirlar, dinamik tasvirlar (videofilmlar, animatsion grafik tasvirlar), matn va audio hamrohlik bilan operatsiyalarni amalga oshirishga imkon beradi. Insonning eshitish va ko'rishga sinxron ta'siri vaqt birligiga uzatiladigan ma'lumotlarning, shu jumladan grammatikaning hajmi va assimilyatsiya darajasini sezilarli darajada oshiradi.¹²

Bozorning kompyuter grammatik yo'naltirilgan o'quv dasturlari bilan to'yinganligiga qaramay, hozirgi kunga qadar to'plangan tajribani tahlil qilish shuni

¹¹ Bofinger, J.: Neue Medien im Fachunterricht. ISB-Arbeitsbericht 325. Donauwörth 2004

¹² Mitzlaff, H. (Hrsg.): Internationales Handbuch: Computer (ICT), Grundschule, Kindergarten und neue Lernkultur. Hohengehren 2007

ko'rsatadiki: AKTni tizimsiz qo'llash ularning imkoniyatlarini to'liq ochib bermaydi. Ular ko'pincha lingvodidaktik talablar nuqtai nazaridan shubhali ahamiyatga ega.

Chet tillari bo'yicha o'quv jarayonida AKTni ishlab chiqish va qo'llash uchun quyidagilar muhimdir:

a) chet tili grammatikasini o'qitishning maqsad va vazifalarini aniqlashtirish;

b) faol assimilyatsiya qilish uchun grammatik material hajmini belgilash;

v) o'qitishning maqbul strategiyalari, usullari, usullari, shakllarini tanlash;

d) eng foydali maqsadlarga erishish uchun grammatikani o'qitishning eng qulay shartlarini aniqlash tildagi nutqning to'g'ri grammatik dizayni ko'rinishidagi natija;

e) o'rganilayotgan tilning ushbu jihatini o'qitishning eng munosib vositalarini tanlang (M. A. Bovtenko, E. S. Polat, R. K. Potapova, T. P. sarana, A. B. Zubov, I. I. Zubova). Bunday o'quv sharoitida til o'qituvchisi uchun grammatik ko'nikmalar va ko'nikmalarni (til va nutq, samarali va retseptiv, morfologik va sintaktik) sifatli bilish shaklida foydali rejalashtirilgan natijani tavsiflash muhimdir.

Chet tillarni o'qitish tarixida chet tilini o'zlashtirishni nazorat qilish uchun ko'plab usullar ishlab chiqilgan. Ushbu usullar ma'lum tarixiy sharoitlar ta'siri ostida paydo bo'lgan. Shuning uchun qat'iy xronologik taqdimot chalg'itadi, chunki eski uslubiy yondashuvlar bugungi kunda ishlatilgan o'quv materiallariga kiritilgan va o'qitish amaliyoti va ularning o'rni da'vo qilingan. Chet tili o'qituvchilari va chet tilini o'rganuvchilar uchun o'qitish usullarini rivojlantirish muhim rol o'ynaydi.

Ayniqsa, quyidagi usullar haqida gapirmasa ham bo'ladi:

1. Grammatika-Tarjima
2. To'g'ridan-to'g'ri
3. Audio-til

4. Audio-vizual
5. Vositachilik
6. Kommunikativ usul

Yuqorida aytib o'tilgan usullarning quyidagi qismida va grammatikani turli usullarda o'qitish tasvirlangan.

GRAMMATIKA-TARJIMA USULI (G. R.)

Adabiyotda tilga olingan birinchi usul grammatika-tarjima usuli hisoblanadi. Bu usul "an'anaviy usuli" nomi ostida hali ham, "klassik usuli", "deduktiv usuli" va "gramm atisierende usuli" ma'lum.

"Deduktiv usul"nomini eslatib o'tish. Bu shuni anglatadiki, chet tilini ko'plab individual qoidalar olimlari o'rganadilar. Bu chet tilini amaliy o'zlashtirish emas, balki rasmiy tuzilma va boshqaruv tizimi.¹³

Grammatika-tarjima usulida tilni bilish.

Talabalar til grammatikasi va ularning bilimlari turli xil matnlarni tushunish orqali, shuningdek jummlarni shakllantirish va o'zini to'g'ri qilish orqali amalga oshiriladi. Agar siz tilni yaxshi bilsangiz yoki bilmasangiz, matnlarning tarjimalarini ko'rsating. Grammatikaga urg'u:"bu o'quv jarayonini qo'llab-quvvatlovchi funktsiya va umumiy o'quv maqsadi: grammatikani o'zlashtirganlarga, chet tilini o'zlashtirganlarga"!

Tarjimaga urg'u:"bu tilni qo'llashning maqsadi: kim to'g'ri tarjima qila oladi, u chet tilini haqiqatan ham o'zlashtirganligini ko'rsatadi"!

Grammatika-tarjima usulida gapirish va tinglash va tinglash. Bu ko'nikmalarini rivojlantirish va targ'ib qilish yozish o'qish va muhim deb ataladi, degan ma'noni anglatadi. Maqsad shunday emas, muloqot uchun tilning og'zaki

¹³ Grüner, H./Hassert, T.: Computer im Deutschunterricht. München 2000 (Neuner, Hunfeld: 1993: 30)

buyrug'i, balki chet tilini o'rganish lug'atini o'zlashtirish va grammatik qoidalarni bilishdir.

Darslarning bosqichlari ketma-ketligi quyidagicha:

- Grammatikaning taqdimoti, umuman, an'anaviy grammatikaning vakili.
- Xulosa jadvallari mavjud (masalan, Konjugatsiya va deklensiya jadvallari, ta'lim).

To'g'ridan-to'g'ri usul IX asrning saksoninchi yillarida edi. Asr rivojlandi. Bu usul "tabiiy usul", "induktiv usul" va "analitik usul" deb ham ataladi. To'g'ridan-to'g'ri usul islohot usuli sifatida ham amal qiladi. Bu grammatika-tarjima usuliga qarshi harakat sifatida paydo bo'lgan va audio-til usulining salafi. To'g'ridan-to'g'ri usul ayniqsa Germaniyada, buyuk Britaniyada va AQShda mashhur bo'lgan.¹⁴

"To'g'ridan-to'g'ri usuli" nomi "to'g'ridan-to'g'ri" til o'rtasida bezovta ona tili foydalanish holda, vakillik qilish uchun, degan ma'noni anglatadi. Chet tili sinfida ona tili imkon qadar tez-tez chiqarib tashlanadi. Mana, talaba chet tilida fikr yuritayotgani. U chet tilini ona tili bilan taqqoslash emas, balki yangi, mustaqil ovoz tizimi

1.2. Filolog talabalarga nemis tilida grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT dan foydalanish bosqichlari

Filologiya ta'limi oluvchilari uchun Nemis tilida grammatik kompetensiyani o'rganishda AKT dan foydalanish bosqichlari quyidagilardir:

1. AKT sinovining mohiyati va formati haqida tushunchani olish:

AKT sinovi Nemis tilidagi lug'at bilish darajasini baholash uchun tuzilgan bir sinov hisoblanadi. Bu sinovni o'tish uchun kerakli o'quv materiallari va resurslardan

¹⁴ Bofinger, J.: Neue Medien im Fachunterricht. ISB-Arbeitsbericht 325. Donauwörth 2004

foydalanishingiz yaxshi hisoblanadi.¹⁵ Shuningdek, sizning o'rni yaxshi tushunishingiz uchun, sinovning formatini va qanday tahlil qilinishini tushunishingiz kerak.

2. Grammatik qoidalarni va ko'nikmalarni o'rganish:

AKT sinovida grammatik qoidalarni yaxshi bilib olish juda muhim. Bu bilimlarni o'rganish uchun ko'plab online kurslar, grammatik darsliklari va videolarni topishingiz mumkin. Shuningdek, Nemis tilidagi matnlar va gaplar tushunish uchun zarur ko'nikmalarni bilishingiz yaxshi hisoblanadi.

3. AKT sinovi test materiallarini o'rganish:

AKT sinoviga tayyorlanish uchun test materiallariga ega bo'lishingiz kerak. Bu test materiallaridan foydalanib, grammatik bilimlarni mustaqil tarzda tekshirib chiqishingiz mumkin. Shu bilan birga, siz hammasini tushunish uchun Nemis tilida matnlarni yaxshi tushunishingiz, savollar berishingiz va javob beringiz kerak.

4. Online kurslarga yoki talim markazlariga qatnashish: AKT sinoviga tayyorlanishda online kurslarga yoki talim markazlariga qatnashish tavsifiy hisoblanadi. Bu kurslar sizga Nemis tilidagi grammatik qoidalarni tushunishda, matnlar yozish, gaplashish va savollar berishda yordam beradi. Shuningdek, siz bu kurslarda Nemis tilidagi so'zlar, fikrlar va matnlar bilan tanishingiz kerak.

Nemis tili grammatikasini zamonaviy texnologiyalardan foydalanib o'rgatish va o'rganish eng samador usullardan biridir.¹⁶ Bu jarayonda, jumladan: — kompyuterlardan foydalanganda o'quvchi chet tilidagi video roliklarni, namoyishlarni, dialoglarni kino yoki multfilmlarni ham ko'rishi ham eshitishi mumkin; — chet tilidagi radio eshittirishlar va televideniadagi dasturlarni eshitish va tomosha qilish mumkin; — ancha an'anaviy usul hisoblanadigan magnitafon va

¹⁵ Mitzlaff, H., Speck-Hamdan, A.: Grundschule und neue Medien. Frankfurt/M. 1998

¹⁶ Grüner, H./Hassert, T.: Computer im Deutschunterricht. München 2000

cassetalardan foydalanish; — CD pleyerlardan foydalanish mumkin. Bu texnik vositalardan foydalanish o'quvchilarning chet tilini o'rganishlari jarayonini qiziarliroq va samaraliroq bo'lishini ta'minlaydi. Amaliy darsning o'ziga xos xususiyati o'qituvchi va talaba o'rtasida doimiy axborot almashinuvi zarurati, ya'ni to'g'ridan-to'g'ri va fikr-mulohazalarni amalga oshirish. Biroq, o'qituvchi odatda dars davomida guruhdagi har bir talaba bilan individual ishlash uchun etarli vaqt ajratolmaydi. Ushbu qarama-qarshilikni, xususan, kompyuter yordamida o'qitish vositalaridan foydalanish orqali hal qilish mumkin.

Metodika va yangi axborot texnologiyalarining o'zaro bog'liqligi haqida gap ketganda, quyidagilarni ta'kidlash kerak:

Chet tillarini o'qitish jarayonida sun'iy chet tili muhitini yaratish zamonaviy metodik fanning muhim muammoli masalalaridan biridir. Eng yangi o'quv vositalaridan (NSO) oqilona foydalanish o'qituvchiga o'quvchilarning nutq va eshitish kanallarini har qanday oqilona chegaralarga yuklash va ularning nutq faoliyatini kerakli yo'nalishda faollashtirish imkoniyatini beradi. Chet tili kompyuter texnologiyasi Polat E. S. ning so'zlariga ko'ra, ta'lim sohasidagi integratsiyaga intilish, eng aniq tendentsiyalardan biri sifatida, yagona dunyo ta'lim makoniga kirish zarurligini taqozo etadi.

Yangi texnologiyalar ta'lim mazmuniga ham ta'sir qiladi, chunki u hal qiladigan vazifalardan biri insonga o'zi yashayotgan dunyoni tushuntirishdir va biz texnologik dunyoda yashayapmiz. O'qitish usullari ham katta o'zgarishlarga duch keldi. Ochiq brifing tadqiqot bilan almashtiriladi, uning maqsadi talabaning shaxsiyati va iste'dodlarini to'liq ochib berishdir. Tadqiqot zamonaviy kompyuter texnologiyalari asosida amalga oshirilsa, ayniqsa samarali bo'ladi. O'qitish motivatsiyasi va ma'lumotni uzatish usullari katta ahamiyat kasb etadi, o'qituvchining roli oshadi, o'qitish sifati, moslashuvchanligi va o'zgarishlarga tayyorligiga alohida e'tibor beriladi. Bugungi kunda ro'y berayotgan axborot

o'zgarishlarining globallashuvi aniq, shuningdek, umuman ta'limga yondashuvlarni qayta ko'rib chiqish zarurati aniq. Pedagogika fanining zamonaviy rivojlanishi, uni stereotiplardan ozod qilish va innovatsion yo'nalish oliy ta'lim tizimidagi zamonaviy yondashuvlarning ijodiy integratsiyasini talab qiladi. Umuman olganda, ta'lim tizimini axborotlashtirish-bu ta'lim sohasini psixologik va pedagogik o'quv maqsadlarini amalga oshirishga qaratilgan yangi axborot texnologiyalarini ishlab chiqish va ulardan foydalanish nazariyasi va amaliyoti bilan ta'minlash jarayoni.

Kompyuter yordamida o'qitish texnologiyalaridan foydalangan holda amaliy mashg'ulotlarda talabalar o'zlarining qobiliyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlarini inobatga olgan holda, o'quv materialini o'zlashtirish hajmi va chuqurligini tanlash, o'quv yukini o'zgartirish huquqi va imkoniyatiga ega bo'ladilar va o'qituvchi ularning ishlarini nazorat qiladi va agar kerak bo'lsa, individual yordam ko'rsatishi mumkin. "Kompyuter texnologiyalari, shuningdek, o'qitishning yangi usullarini ishlab chiqish, amalga oshirish va asoslash bilan bog'liq yangi didaktik muammolarni hal qilishdir."

Talabalarning asosiy kompetentsiyalarini shakllantirish jarayonida kompyuter o'qitish vositalari talabanning kognitiv faoliyatining dastlabki va hozirgi holatiga mos keladigan o'quv vazifalarini tezda tayyorlashga, ularning bajarilishini nazorat qilishni ta'minlashga imkon beradi. Ommaviy ta'lim sharoitida bu ta'limni individuallashtirish muammosini tubdan hal qiladi. Assimilyatsiya nazariyasining asosiy talablarini amalga oshirish, har bir talabaga ma'lumotni assimilyatsiya qilishning hozirgi bosqichiga mos keladigan shaklda taqdim etish mumkin bo'ladi. Axborot berish va mashq qilishning didaktik funktsiyalarining kombinatsiyasi tufayli o'quv materialini nazariy jihatdan tushunish va mashqlar davomida uning haqiqiy assimilyatsiyasi o'rtasidagi tafovut bartaraf etiladi. Biroq, kompyuter texnologiyalarining afzalliklari bilan bir qatorda bir qator muammolar mavjud. Birinchisi, maktab resurslarining cheklanganligi (moliyalashtirish, maktabda ishlatiladigan kompyuter texnologiyalari darajasi, aloqa kanallarining

sifati). Bugungi kunda ikkinchi muammo-bu o'qituvchilar tarkibining psixologik va amaliy tayyorgarligi, o'quv dasturlarida, o'qitish usullari va didaktik usullarida zarur o'zgarishlarning yo'qligi. Hozirgi vaqtda ta'lim jarayonlarini qo'llab-quvvatlashning zamonaviy vositalaridan samarali foydalanishni ishlab chiqish, eksperimental tekshirish va tashkil etish, shuningdek tashkiliy va uslubiy yordamni tayyorlash talab etiladi.

AKTdan foydalangan holda chet tili darsida ishning tashkiliy shakllari bir xil bo'lib qoladi: individual, guruh va juftlik. Hozirgi bosqichda ta'lim multimedia va raqamli texnologiyalarga qo'yiladigan asosiy talablar:

- 1) tinglovchilarning yosh xususiyatlariga muvofiqligi;
- 2) o'qitishning yondashuvi, usullari va tamoyillariga rioya qilish;
- 3) talabalarning qiziqishlari va ehtiyojlariga muvofiqligi;
- 4) kadrlar tayyorlashning maqsad va vazifalariga muvofiqligi;
- 5) maqsadga muvofiqligi, proksimal rivojlanish zonasiga yo'naltirilganligi;
- 6) mustaqillik va ijodkorlikni rivojlantirishga e'tibor qaratish

Multimedia va raqamli texnologiyalarni o'quv jarayoniga muvaffaqiyatli joriy etish vazifasi o'quv xonalarining jihozlanishiga yuqori talablar qo'yadi. Talabalar uchun 10–15 ta kompyuter ish stansiyasi va internet tarmog'iga ulangan bitta o'qituvchi shaxsiy kompyuteri bo'lishi taxmin qilinmoqda. Auditoriyaning multimedia jihozlari interfaol doska, proyektor va audiotizimni o'z ichiga olishi kerak. Umumta'lim maktablarida chet tilini o'qitish jarayonida multimedia va raqamli texnologiyalarning integratsiyasi alohida o'ziga xos xususiyatga ega. Darsni rejalashtirishda o'qituvchi maktablar uchun sanitariya-epidemiologiya talablarini hisobga olishi kerak. o'rganilgan adabiyotlar asosida bugungi kunda multimedia va

raqamli texnologiyalarni joriy etish amaliyoti nazariyadan oldinda, degan xulosaga kelishimiz mumkin. O'qituvchilar o'quv jarayonini faollashtirish uchun zamonaviy texnologiyalarga tobora ko'proq murojaat qilmoqdalar, ammo bunday urinishlar har doim ham muvaffaqiyatli emas. Mahalliy tadqiqotchining fikricha, kompyuter lingvodidaktikasi sohasida R.K. Potapovning ta'kidlashicha, bu muammolar haqiqatan ham chet tillarini o'qitish amaliyotida keng tarqalgan, ammo ular chet tillarini o'qitishda AKTdan foydalanishga nisbatan eskirgan yondashuvni aks ettiradi. Misol uchun, bugungi kunda foydalanuvchiga ularni mustaqil ravishda kontent bilan to'ldirish imkonini beruvchi ochiq turdagi ¹⁷kompyuter dasturlari (Hot Potatoes) taqchil emas, ya'ni bunday dasturlarni o'quv rejasiga kiritish mumkin emasligi haqida gapirish noto'g'ri. Hozirgi vaqtda bunday qobiq dasturlarini to'ldirish uchun tarkibni tanlash muammosi asta-sekin dolzarb bo'lib bormoqda.

Nemis tili grammatikasini bir necha oylar davomida to'liq va eng muhimi oson o'rganish uchun quyidagi sinovdan o'tgan, ishonchli hamda to'liq yaxshi natija beradigan oddiy ko'rsatmalarga amal qilgan holda o'rganishga kirishign:

1. Nemis tili grammatikasini o'rganishdan avval o'zbek tili grammatikasini yaxshi tushunib olgan yaxshi bo'ladi.

O'z ona tilini bilmagan kishi xorijiy tilni mukammal darajada o'rgana olmaydi. Nemis tili grammatikasini o'rganishga kirishganingiz juda yaxshi, ammo bundan oldin o'zbek tili grammatikasini o'rgansangiz yoki mavjud bilimlaringizni takrorlasangiz, xorijiy til grammatikasini o'rganishingiz oson kechadi.¹⁸ O'zbek tili va nemis tili grammatikalari tuzilish, kelib chiqish va o'rganilish jihatidan ancha

¹⁷ Ковалёва А. Г. Использование информационно-компьютерных технологий при обучении в начальной школе. 2006.

¹⁸ Okhunov, M., & Minamatov, Y. (2021). Application of Innovative Projects in Information Systems. *European Journal of Life Safety and Stability* (2660-9630), 11, 167-168.

farqli bo'lishiga qaramasdan tilni o'rganishda ishlatiladigan asosiy grammatika tushunchalar bu ikki tilda bir xildir. Shu sababli ularni qiyoshlash, taqqoslash hamda umumiy tushunchalarni birlashtirish orqali nemis tili grammatikasini yaxshiroq tushunish mumkin. O'z ona tilingizni qancha yaxshi bilsangiz, uning grammatika qoidalarini qancha yaxshi tushunsangiz, nemis tili grammatikasini ham shunchalik oson o'rganasiz. Tilni shunchaki o'rganish orqali uning grammatikasini yaxshi tushunib olish juda qiyin. Ingliz tili grammatikasini oson o'rganish uchun grammatik qoidalarni yodlash, grammatikaga oid kitoblar o'qish yoki zerikarli grammatika darslariga qayta-qayta qatnashaverishning o'zi yetarli emas. Grammatikani o'rganishni osonlashtirishdagi birinchi qadam – bu til grammatikasi qurilishini butun vujudingiz bilan his qilgan holda uning har bir qoidasi mazmunini tushunib olishingiz hisoblanadi. Bir so'z bilan aytganda, grammatikani o'rganish uchun Siz uni butun vujudingiz bilan his qila olish darajasida tushunishingiz, shu tushunchani aqliy hayotingizga kirita olishingiz kerak. Buni qanday amalga oshirsa bo'ladi? Tasavvur qiling, Siz ingliz tili grammatikasida son (Zahlen) mavzusini o'rganmoqchisiz. Buning uchun Siz faqatgina son haqidagi qoidalarni o'qish bilan cheklanib qolmang. Qo'lingizga ruchka va yangi varaq oling-da, mavzu haqidagi Siz tasavvur qilgan eng sodda, eng tushunarli, eng qiziqarli bo'lgan qoidani o'zingiz uchun yarating. Agar zarur bo'lsa qo'shimcha tushunchalarni yozing. Mayli, bu yozganlaringiz kitoblardagidek murakkab bo'lmasin, muhimi u Sizning qarashlaringizga uyg'un holda tabiiy bo'ladi! Qarabsizki, son mavzusining sizga mos, tushunarli va muhimi o'rganishingiz uchun qulay bo'lgan tushunchalari paydo bo'la boshlaydi. Shu tariqa har bir mavzuni o'zingizga moslagan holda ingliz tili grammatikasini o'z xohishlaringiz, uslubingiz, qarashlaringizdan kelib chiqqan holda oson o'rganishni boshlaysiz. Muhimi tashqi muhit emas. Eng muhimi – bajarayotgan ishingizga nisbatan munosabatingiz!

1.3. Nemis tilida grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT dan foydalanish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqot ishlari va ularning tahlili

Nemis tilida grammatik kompetensiyani shakllantirishning yuqori darajada muhimlik qolganligi sababli, bu mavzuda ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Bu tadqiqotlarning asosiy maqsadi, grammatik ta'limi beruvchilarning kompetensiyasini baholashda AKT-ni qo'llashdir. Bu dissertatsiyada esa, bu tadqiqotlarning tahlilidan foydalanilgan. Dissertatsiyada shu ko'rsatib o'tilganki, AKT grammatik kompetensiyasini baholashda qo'llaniladigan eng yaxshi poydevorlardan biridir. Bir nechta tadqiqotlarda, AKT testlari o'qituvchilarning amaliy grammatika bilimlarini moslashtirish, talaba jihatdan qadrlil moddalarni va qiziquvchanliklarini baholash va ta'limni nazorat qilish uchun foydali hisoblanadi. Dissertatsiyada AKT tahlil tizimini yaratish va o'qituvchilarning grammatik kompetensiyasini baholash uchun metodlar ishlab chiqish bo'yicha ko'rsatmalar berilgan. Bu metodlar ko'pincha, talaba jihatdan baholash, matn tahlilini amalga oshirish va tahrirlashga yo'l qo'ymaydi. Shuningdek, ta'lim beruvchilari va talabalar o'zining falsafa-ta'rikhi va o'qitish usullarini tahlil qilish va kengroq fikrlashadi. Dissertatsiyada aynan shu sababli, AKT-ni nemis tilidagi grammatika va ta'limni baholashning yanada rivojlanishi mumkinligi va qayta tayyorlanishidagi muhim roli ko'rsatilgan. AKT talabalarning har doim o'zlashtirishi va ta'lim faoliyati nazoratini amalga oshirish uchun foydali hisoblanadi.

To'plangan tadqiqotlar nazarida, AKT-ni grammatik ta'lim darsini oshkor qilish va talabalarga yordam berish uchun juda muhimdir.¹⁹ Bu dissertatsiya esa AKT-ni grammatik ta'limida foydali idora deb qabul qiladi va ta'lim beruvchilari va talabalar uchun foydalidir. O'qitishda kompyuter vositalaridan foydalanish o'quv faoliyatini farqlashga imkon beradi, o'quvchilarning bilim qiziqishini faollashtiradi, ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi va aqliy faoliyatni rag'batlantiradi. Chet

¹⁹ Okhunov, M., & Minamatov, Y. (2021). Application of Innovative Projects in Information Systems. *European Journal of Life Safety and Stability* (2660-9630), 11, 167-168.

tillarni o'qitish metodikasi va yangi axborot texnologiyalari o'rtasidagi bog'liqlik haqida gapirganda, so'nggi o'quv vositalarining (NSO) o'quv imkoniyatlarini faol o'rganish haqida gapirish kerak. Tajriba va tadqiqotlar natijalarini umumlashtirish natijasida NSO dan oqilona foydalanish quyidagilarga imkon berishi aniqlandi:

1) ta'limning barcha bosqichlarida tabiiy chet tili muhitining etishmasligini qoplash;

2) vizuallikning muhim didaktik printsiptini to'liq amalga oshirish;

3) har bir talabaning individual tipologik xususiyatlarini hisobga olgan holda o'qitishni amalga oshirish;

4) dasturlash va boshqarish uchun eng yaxshi sharoitlarni yaratish;

5) eshitish o'zini o'zi boshqarish ko'nikmalarini jadal shakllantirish va rivojlantirishni ta'minlash;

6) talabalarning analitik va taqlid qobiliyatlaridan maksimal darajada foydalanish, ularning ichki resurslarini to'liq safarbar qilish;

7) magnit yozuvda talabalarning chet tilidagi nutqining sifat ko'rsatkichlarini ozmi-ko'pmi aniq aniqlash;

8) barcha talabalar bilan bir vaqtning o'zida ko'plab faol mashqlarni bajarish, shu jumladan gapirish.

Xorijiy tillarni o'qitishda grammatikani keng joriy etish zarurati ularning qo'llanilishi eng muhim didaktik tamoyillardan biri — vizualizatsiya printsiptini amalga oshirish uchun katta imkoniyatlarni ochib berishi bilan bog'liq. AKT grammatik bilan ta'lim beruvchilarning kompetensiyasini baholash uchun

yaratilgan bir borliqni ifodalovchi qo'shimcha provayderdir.²⁰ Ushbu tadqiqotlarda AKT ning matni va maqsadlari haqida tushuncha berib, AKT-analiz tizimini ishlab chiqilish bosqichlarini nazorat qilib, grammatik kompetensiyani baholash usullarini ta'riflash maqsadida AKT test topshirish texnikasi o'rnatilgan. Ayrim tadqiqotlar AKT-ni muhim texnik vositalar ko'rsatuvchi interaktiv modul sifatida qo'llashga qolgan. Bu dastlabki proyektida AKT-ni amalga oshirish bo'yicha yaratilgan metodik taxallusi va ingliz tilidagi grammatika kurslarlari ta'lim bilim o'lchov mudiri tomonidan taqdim etilgan. AKT testlari tahlil qilish, talaba jihatdan qadrli moddalarni va ta'lim tadqiqotlarini oshkor qilish uchun ko'p ravishda foydali hisoblanadi. AKT-ni qo'llash orqa tarafdari va politika shakllanishiga javob berish yo'qotganligi sababli, muhim talablarni qondirish uchun matnni tahlil qilish uchun kompyuter tizimi ham ishlab chiqarib olindi. Shu munosabat bilan, texnik vositalarni tavsiflovchi terminologiya ham o'zgarmoqda: masalan, "axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT)" atamasi asta-sekin zamonaviyroq "raqamli texnologiyalar" atamasi bilan almashtiriladi. Bugungi kunda ushbu atamalar sinonim sifatida qo'llaniladi, ammo ikkinchisi yangi axborot texnologiyalarining o'ziga xos xususiyatlarini va ularni jamiyat tomonidan idrok etishni aniqroq aks ettiradi. "Raqamli texnologiya" atamasi kompyuter vositalariga biroz boshqacha qarash imkonini beradi. Raqamli texnologiyalar kompyuter texnologiyalariga asoslangan, ammo ular texnologiya va foydalanuvchi o'rtasidagi boshqacha munosabatni anglatadi. Shunday qilib, "AKT kompetensiyasi" atamasi elektron resurslardan shaxsiy

²⁰ Minamatov, Y. E. U. (2021). APPLICATION OF MODULAR TEACHING TECHNOLOGY IN TECHNOLOGY. Scientific progress, 2(8), 911-913.

va ta'lim maqsadlarida samarali foydalanish qobiliyatini o'z ichiga oladi, "raqamli kompetentsiya" atamasi esa, inson nafaqat ma'lumotni iste'mol qiladigan, balki yaratadigan ko'nikmalar va qobiliyatlarning yanada murakkab to'plamini anglatadi. u va mexanizmlarni ham tushunadi. Axborotni taqdim etish formati ham o'zgarmoqda. Bugungi kunda axborotning ortib borayotgan foizi multimedia formatida taqdim etilmoqda: matn deyarli har doim rasm, audio yoki video yozuvlar, infografika, animatsiya bilan birga keladi. Ushbu tendentsiya axborotning haddan tashqari yuklanishi muammosidan kelib chiqadi. Masalan, matnli xabar bo'lishi mumkin. huning uchun biz tadqiqotimizda axborot-kommunikatsiya va kompyuter texnologiyalari atamalari o'rniga "multimedia va raqamli texnologiyalar" atamalaridan foydalanamiz. Shunday qilib, raqamli texnologiyalarning keng tarqalganligi maqsadli tildagi haqiqiy materiallarga va tarmoqqa ulangan kompyuter darsliklariga kirishni kengaytirdi. Internetda ishlash, talabalar va o'qituvchilar elektron matnlar kutubxonalaridan, muzey va arxiv manbalaridan, gazeta va jurnallarning elektron versiyalaridan foydalanishi, onlayn o'quv dasturlari va lug'atlardan foydalanishi mumkin; munozaralar va videokonferensiyalarda qatnashish, elektron pochta orqali ma'lumot almashish va hokazo".²¹ Zamonaviy jamiyat juda dinamik va o'qituvchining eng muhim vazifalaridan biri ularga o'z vaqtida javob berishdir. Bugungi kunda, axborot jamiyati sharoitida har qanday sohadagi mutaxassisning professionalligi nafaqat bilim miqdori, balki kerakli ma'lumotlarni mustaqil ravishda topish, axborot oqimlarida harakat qilish, kerakli ma'lumotlarni tezda ajratib ko'rsatish qobiliyati bilan ham belgilanadi. va boshqalarga e'tibor bermaslik, eng yangi

²¹ Pihkala-Posti, Laura (2011) Zur Stellung des E-Learning im finnischen Deutschunter-richt. In: Bonner; Reuter (Hrsg.), 369-380.

texnologiyalardan samarali foydalanish. . Bundan tashqari, bugungi kunda aloqaning katta ulushi, shu jumladan. madaniyatlararo, raqamli texnologiyalar yordamida masofadan turib amalga oshiriladi. Ushbu tendentsiyalar chet tilini o'qitishning yangi yondashuvlari va usullarini belgilaydi. Ilmiy yangiligi tufayli raqamli texnologiyalar yordamida ishlab chiqilgan kompetensiyalar (kompetentsiyalar) muammosi yetarlicha o'rganilmagan. Bu hozirgi kunda chet tillarini o'rganish nazariyasi tadqiqotchilarida ushbu kompetensiyalar (kompetentsiyalar) va tarkibiy qismlarning nomi to'g'risida yakdil fikrga ega emasligiga olib keladi. Eng boshidanoq Internet nafaqat axborot resursi, balki materiallaringizni nashr qilish uchun qulay muhit ham bo'lgan. Ming yilliklar oxirida shaxsiy Internet saytlari mashhur bo'lib, mualliflar o'z materiallarini joylashtirdilar. Ta'lim maqsadlarida Internet saytlarini yaratish ham o'qituvchi, ham talabalar Internet loyihalarining mazmuni edi. Talabalarning internetda material izlashi va tematik veb-saytlar yaratishi asosida dars metodikasi ishlab chiqildi. III ming yillikning boshi ijtimoiy xizmatlarning (tarmoq jamoalari, bloglar, ensiklopediyalar, podkastlar) paydo bo'lishi bilan belgilandi. Ijtimoiy xizmatlar axborot resurslari, onlayn tarjimonlar, kompyuter testlari bilan birgalikda Internetni ajralmas ta'lim manbasiga aylantiradi. Internet nemis tilini sinf va masofaviy o'qitishning muhim qismiga aylanmoqda. Uzoq vaqt davomida mahalliy va xorijiy lingvodidaktikada

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda chet tillarini o'rgatish haqida gap ketganda, AKT kompetensiyasi (AKT kompetensiyasi) atamasi ustunlik qildi. Shunday qilib, tadqiqotchi Sysoev P.V. AKT kompetensiyasini "chet tilining aspektlari va nutq faoliyati turlarini o'rgatish jarayonida AKTning butun arsenalini qo'llash" qobiliyati sifatida belgilaydi. O'rta maktab o'quvchilari o'rtasida AKT kompetensiyasini

rivojlantirish talabi Federal Davlat ta'lim standartida belgilangan: "axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha kompetentsiyani shakllantirish va rivojlantirish (keyingi o'rinlarda AKT - kompetensiyalar); lug'atlar va boshqa qidiruv tizimlaridan faol foydalanish madaniyatini o'zlashtirish uchun motivatsiyani rivojlantirish" Biroq, bu atama asta-sekin o'z ahamiyatini yo'qotmoqda, chunki. zamonaviy jamiyatda ro'y berayotgan tendentsiyalarni etarli darajada aks ettirmaydi. Hozirgi kunda lingvodidaktikada AKT kompetensiyasi atamasi asta-sekin Rossiyada "axborot-kommunikatsiya kompetensiyasi" va chet elda "raqamli savodxonlik" atamaları bilan almashtirilmogda. Keling, ushbu tushunchalarni batafsil ko'rib chiqaylik. Axborot-kommunikatsiya kompetensiyasi bugungi kunda ko'plab rus olimlarining tadqiqot ob'ektidir, masalan, A.A. Melixova, G.V. Kruglyakova, I.G. Smirnova, O.A. Zaxarov va boshqalar. Axborot-kommunikatsiya kompetensiyasi (ICC) va axborot-kommunikatsiya kompetensiyasi (AKT kompetensiyasi) o'rtasidagi farqni aniqlab olish biz uchun muhim ko'rinadi. Tadqiqotchi A.A. Melixovaning fikricha, ularning farqi shundaki, "muloqot - bu interaktiv ma'lumot oqimi uchun aloqa kanalini o'rnatish uchun ongning mulki", bu "kosmosda ma'lumot uzatish tartibi, mexanizmi", kommunikativlik esa "mulk". shaxsning boshqa shaxs bilan mazmunli nutqiy aloqaga kirishishi, shu jumladan zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalari yordamida. Shunday qilib, bizning tadqiqotimizda multimedia va raqamli texnologiyalar ostida biz kompyuter va mobil texnologiyalarga asoslangan turli formatlarda taqdim etilgan ma'lumotlarni o'z ichiga olgan keng doiradagi vositalar va resurslarni nazarda tutamiz. "Raqamli texnologiyalar" atamasi bilan biz kompyuter, axborot, axborot-kommunikatsiya va telekommunikatsiya texnologiyalari tushunchalarini o'z ichiga olamiz. Bugungi kunda ko'pchilik tadqiqotchilar (P.V.Sysoev,

M.A.Bovtenko, A.V.Zubov va boshqalar) multimedia va raqamli texnologiyalar ulkan didaktik va uslubiy salohiyatga ega ekanligini tan olishmoqda. Hozirgi kunda ustun bo'lgan o'rganishga kompetentsiyaga asoslangan yondashuv doirasida chet tilini o'rganishning asosiy maqsadi kommunikativ kompetentsiyani va uning tarkibiy qismlarini (xususan, axborot-kommunikati raqamli kompetentsiyani) rivojlantirishdir. Bu maqsadga erishish vositasi chet tilini (grammatik, leksik, fonetik) va malakalarini (o'qish, yozish, gapirish, tinglash, umumiy ta'lim) rivojlantirishdir.

Chet tillarini o'qitishda multimedia va raqamli resurslar quyidagi funktsiyalarni bajarishi mumkin:

- 1) o'qitish (til materialini taqdim etish uchun ishlatiladi);
- 2) trening (ko'nikmalarni rivojlantirish va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish uchun foydalaniladi);
- 3) nazorat qilish (ko'nikma va malakalarning shakllanishini nazorat qilish uchun foydalaniladi);
- 4) birlashtirilgan (yuqoridagi elementlarni birlashtiradi).

I Bob yuzasidan xulosalar

Jamiyat rivojlanishining ushbu davrida, axborotlashtirish davrida ta'limning rivojlanayotgan ijtimoiy ishlab chiqarish darajasiga muvofiqligi zarur. Buning uchun ta'limning vazifalarini qayta ko'rib chiqish kerak, ya'ni o'quv jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish asosida mutaxassislarni tayyorlash sifatini oshirish; o'qitishning faol usullarini qo'llash va natijada o'quv faoliyatining ijodiy va intellektual tarkibiy qismlarini oshirish; o'qitishning axborot

texnologiyalarini talabning individual xususiyatlariga moslashtirish, ya'ni ta'limni axborotlashtirish kanaliga o'tkazish.

Ta'limning eng muhim axborot vositasi shaxsiy kompyuter bo'lib, undan foydalanish darsni jozibali, ma'lumotli va zamonaviy qilish imkonini beradi. Kompyuterdan fonetika, grammatika, lug'at, o'qish, tinglash, gapirish, tarjima qilishni o'rgatishda foydalanish mumkin.

Ta'limni kompyuterlashtirish zanjirida o'qituvchi muhim rol o'ynaydi, u multimedia texnologiyalarini chet tillarini o'qitishda muvaffaqiyatli qo'llash uchun ma'lum uslubiy darajaga ega bo'lishi kerak.

Zamonaviy kompyuter texnologiyalari o'qituvchilarga maxsus ko'nikmalarga ega bo'lmasdan mustaqil ravishda o'quv dasturlarini yaratishga imkon beradi.

II BOB. FILOLOG TALABALARGA NEMIS TILIDA GRAMMATIK KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHDA AKTDAN FOYDALANISH METODIKASI

2.1. Grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT va pedagogik texnologiya haqida ma'lumot

Tadqiqotimizning birinchi bobida biz kommunikativ yondashuvdan foydalangan holda nemis tilining grammatik ko'nikmalarini shakllantirish muammosining nazariy jihatlarini ko'rib chiqdik. Muammoni nazariy o'rganish bizni amaliyotda sinab ko'rish kerak bo'lgan ba'zi taxminlarga olib keldi. Chet tillarni o'qitish metodikasi ham boshqa fanlar kabi o'zining o'rganish ob'ektiga ega bo'lib, uning vazifa va maqsadlarini belgilaydi, tadqiqot usullarini o'zlashtiradi. Pedagogik tadqiqot metodi ana shu hodisalarni amaliy va nazariy asoslash, qonuniyatlarini yoritish shaklidir. Nemis tilida grammatik kompetensiyasi quyidagi tadqiqot usullari ajratiladi:

1. Ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish.
2. Multimediya orqali o'rganish.
3. Chet tillarni o'qitishning ilg'or tajribalarini umumlashtirish.
4. Sinov o'qitish.
5. Tajribali ta'lim.
6. Pedagogik eksperiment.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) pedagogik texnologiyalardan biridir va grammatik ko'nikmalarini o'rganish va ko'paytirishda o'ziga xos kasblarga ega. AKT, o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi aloqani kuchliroq va samaraliroq qilish uchun mo'ljallangan. Bu texnologiyalar orqali o'quvchilar grammatik ko'nikmalarini egallashda o'zlashtirish, turli til elementlarini ta'lim qilish, yanada ko'p va bir qanchalik tinglash va ko'rishni oshirishga ulguradi. AKT, turli taxlil qiluvchi, o'rganish, sintez, tahlil qilish va yaratish kasblarni o'z ichiga oladi. Misol uchun, odatda grammatik ko'nikmalari taxlil qilish va tahlil qilish kasblariga muvofiq korinishda, grammatikning o'zini o'rganish va sintez kasblari bilan

birlashtirish uchun qo'llaniladi. Pedagogik texnologiyalarning standart qurilmalari (LMS va CMS) ham, AKT-ni samarali tarzda ishlatishni ta'minlash uchun mo'ljallangan. Bu qurilmalar orqali, o'qituvchilar ma'lumotlarini va grammatik ko'nikmalarini amalga oshirish va o'zlashtirish uchun virtual daraxtlar, yorliqlar va ma'lumotlar bazalarini yaratishadi. Bu, o'quvchilarning o'z-o'zini uchrashuvchanliklari yuzaga kelganda va darslar muhiti harakatli ko'riladigan vaqtida ham o'quvchi o'qituvchilar bilan muloqotda bo'lishimizni ta'minlaydi.

Grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT va pedagogik texnologiya haqida ma'lumot quyidagi bosqichlarda o'tadi:

1. Tahlil: Bu bosqichda, grammatik kompetensiyalarni shakllantirish uchun AKT va pedagogik texnologiyalar o'z axborot-kommunikatsiya aniqlovchi (AKA) kategoriyalari to'g'risida tahlil qilinadi.

2. Plan: Ushbu bosqichda, AKT va pedagogik texnologiyalarni o'zgartirish va ularni grammatik ko'nikmalarni o'rganish uchun qo'llashning o'zgaruvchan plani tayyorlanadi. Qo'shimcha ma'lumotlar, grammatik ko'nikmalar va o'quvchilarning muhimlik darajasi ham ko'rsatiladi.

3. Ta'lim usullari: Bu bosqichda o'qituvchi, o'quvchilarning QAM modeli (o'rganish, amalga oshirish va ma'lumotlarni yodga oluvchi) asosida o'rganishini ta'minlash markaziy holatda usullarni rag'batlantirish kerak.

4. O'quv tizimi: Bu bosqich, sezilarli, muhim va zo'rsil tushunchalarni integratsiya qilish uchun virtual tizimni o'rganishni o'z ichiga oladi. Daraxtlar, testlar va boshqa pedagogik usullar bu bosqichda mazmunli xajimlar sifatida ko'rib chiqiladi.

5. Taqvim: Taqvim bo'yicha, darsning AGK-analiziga va ma'ruza militarisatsiyasiga asoslangan amaliy darajani aniqlagan holda, bir nechta yangi usullarni ilgari surish va ularni javob beradigan virtual taqvimni shakllantirish kerak.

6. Baholash: Ushbu bosqichda, grammatik tekshirishlar o'rganiladi va bu tekshirishlar ni tahlil qilishda AKT va o'quv-usullari uchun ta'lim manbalari yaratishda yordam beradi.

AKT va pedagogik texnologiyalarni kamol topish uchun oid mezonlar, templatalar va mashqlar bilan birlashtiriladi. Bu mezonlar va templatalar, o'quvchilarga tilni butunligi bilan o'rganishda va talabalarining taqdiri yuzasidan xabar berishda juda samarali bo'ladi.²²

Grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT va pedagogik texnologiya, talabalar uchun bir necha mukammal manbalarni taqdim etadi va ularga o'rganish uchun madaniy resurslarni taqdim etadi. Talabalar o'sha sohada kamol topishni istagan bo'lsa, ularga quyidagi manbalar ko'rsatilishi mumkin:

1. Grammatik ko'nikmalariga oid virtual videolar, yorliqlar va daraxtlar. Bu manbalar ko'pincha hammasi to'g'ri talaffuz etiladi va talabalar sonli bilimlar bilan tanish oladilar.

2. Grammatik konseptual modellari yaratish uchun kerakli texnologiyalar va tizimlar. Bu modellar talabalarga ko'nikmalarni grafik, namunalardan iborat va visual ravishda o'zlashtirish mumkin.

3. Grammatik testlar va savollar. Bu turlar o'z-o'zini sinashni tez-tez qayta qayta bajargan talabalar uchun juda yaxshi bo'ladi.

4. Virtual o'zlashtirish amaliyotlari. Bu amaliyotlar o'quvchilarga o'z-o'zini sinash imkonini taqdim etadi va ularni o'z-o'ziga ko'ra baholash uchun sifatli imkoniyat beradi.

5. Qanday qilib grammatik ko'nikmalarini integratsiya qilishni o'rganishda yaxshi bo'ladigan elektronik darsliklar va ma'lumotlar. Bu manbalar o'quvchilar uchun yaxshi bo'ldi, chunki ularni o'zlashtirish va o'z-o'ziga loyiq bo'lish imkonini beradi.

6. AKT va pedagogik texnologiya bilan ishlash bo'yicha mashqlar va kurslar. Bu, talabalar uchun interaktiv va jadal muhim bir fan turlarini o'rganish imkonini ochadi va ularga yaxshi ko'nikma bilan berilgan maslahatlar taqdim etadi.

²² Pihkala-Posti, Laura (2011) Zur Stellung des E-Learning im finnischen Deutschunterricht. In: Bonner; Reuter (Hrsg.), 369-380.

Nemis tilida nisbiy olmoshlarga **der,das,die,welcher,welches,welche,wer,was** kiradi. Bu olmoshlar **der, die das** ko‘rsatish olmoshlaridan va **wer, was,welcher, welche, welches,welche** olmoshlari so‘roq olmoshlaridan kelib chiqqan. Shuning uchun ham nisbiy olmoshlar ko‘rsatish va so‘roq olmoshlaridek turlanadi.Hozirgi nemis tilida *welcher* ga qaraganda *der, die, das* nisbiy olmoshi ko‘proq qo‘llanadi , ular aniqlovchi ergash gapni bosh gapga bog‘lab,bosh gapdagi aniqlanmishga qarab o‘zgaradi.

Die Aufgabe, die (welche) ich erfüllt habe, ist schwer - men bajargan vazifa og‘ir.

Nisbiy olmoshlarning turlanishi.

K	Maskulina	Feminina	Neutral	Plural
N	Der(welcher)	die(welche)	das(welches)	die(welche)
G	Dessen	Deren	dessen	Deren
D	dem(welchem)	der(welcher)	dem(welchem)	denen(welchen)
A	Den(welchen)	die(welche)	das(welches)	die (welche)

Nisbiy olmoshlar ergash gapli qo‘shma gaplarda ergash gapni bosh gapga biriktirib, bog‘lovchi vazifasini bajaradi va ayni bir paytda gap bo‘lagi bo‘lib ham keladi.Nisbiy olmoshlarning rodi, soni bosh gapdagi ular izohlagan so‘zga , kelishigi esa ularning ergash gapda bajaradigan vazifasiga bog‘liq bo‘ladi:

Auf dem Tisch liegt **das Buch, das** sehr interessant ist.

Nisbiy olmoshlar Nominativda ergash gapning egasi bo‘lib keladi, Genetivda aniqlovchi, Akkuzativda to‘ldiruvchi, Dativda esa to‘ldiruvchi yoki o‘rin holi vazifasini bajaradi.

Der Mann, **dessen** Sohn in Taschkent studiert, ist mein Lehrer.

der Student, **dem** der Professor gestern eine schwere Aufgabe gab, fehlt heute.

Ich bekomme oft Briefe von meinem Freund, den ich vor einem Jahr kennengelernt habe.

Demak, *der* va *welcher* nisbiy olmoshlari aniqlovchi ergash gapni bosh gapga bog'lovchi element vazifasida qo'llanadi. Bunda ular Genetivda keladi: Der Genosse, dessen Vortrag du hörst,

Welcher so'roq – nisbiy olmoshi , *welcher* so'roq olmoshi va *dieser, jener* ko'rsatish olmoshlari kabi to'la olmosh qo'shimchalariga egadir. Ammo *welcher* olmoshi qaratqich kelishik formasiga ega emas. Ko'plikda uch rod bir xil formaga ega. *Welcher* nisbiy olmoshi Nominativ, Dativ, va Akkuzativda ko'rsatish-nisbiy olmoshi *der* bilan parallel qo'llansa-da, Genetivda faqat *der* olmoshi o'ziga tegishli formaga ega: Der Genosse, *welcher (der)* hier arbeitet,

Was va wer nisbiy olmoshlari ko'pincha maqol va matallarga oid bo'lgan nisbiy gaplarda qo'llanadi: *Wer einmal lügt, dem glaubt man nicht, und wenn wer auch die Wahrheit spricht.*

Hozirgi zamon nemis tilida va og'zaki nutqda *welcher* nisbiy olmoshi eskirgan hisoblanadi, uning o'rnida ko'rsatish olmoshi *der* qo'llanadi.

1. Setzen Sie das Relativpronomen ein.

Der Dichter, ... diese Gedichte geschrieben hat, ist berühmt.

A) dem B) deren C) der D) das

2. Setzen Sie das Relativpronomen ein.

Sie sagen einem Freund, Sie schon sehr lange kennen, dass Sie seine Verlobte nicht mögen.

A) den B) der C) die D) das

3. Setzen Sie das Relativpronomen ein.

Die Welt, in ich lebe, ist meinen Eltern fremd. Meine Eltern leben ganz anders.

A) den B) der C) die D) das

4. Setzen Sie das Relativpronomen ein.

Im Hochgebirge, die Alpen heißt, sind die Berge sehr hoch.

A) den B) der C) die D) das

5. Setzen Sie das Relativpronomen ein.

Eine Freundin, mit ... ich über alles reden kann, habe ich eigentlich nicht.

A) den B) der C) die D) das

Bu olmoshlar ham olmoshlik, ham ravishlik xususiyatlariga ega bo‘lganidan **olmosh** – **ravishlar** deb yuritiladi. Ular olmoshlar kabi ot o‘rnida qo‘llanadi, ravishlarga o‘xshab morfologik jihatdan o‘zgarmaydi va gapda hol bo‘lib keladi.

Olmosh – ravishlar **wo** yoki **da** ravishlarining tegishli predloglar bilan birikishidan yasaladi. **Wo**+predlog shakli predlogli otga nisbatan so‘roq so‘z sifatida ishlatiladi. **Da**+ predlog shakli esa ko‘rsatish ma’nosiga ega bo‘lib, o‘sha otga ishora qiladi, unga javob so‘z sifatida qo‘llanadi:

wo+mit = womit

da+mit = damit

wo+bei = wobei

da+bei = dabei

wo+für = wofür

da+für = dafür

Predlog unli tovush bilan boshlansa, **wo** va **da** ravishlariga **r** undoshi qo‘shiladi.

wo+aus = woraus

da+aus = daraus

wo+in = worin

da+in = darin

wo+auf = worauf

da+auf = darauf

wo+über = worüber

da+über = darüber

Olmosh – ravishlar gapda predlog bilan kelgan jonsiz predmetlar o‘rnida qo‘llanadi.

Usbekistan ist **durch** die Baumwollenzucht berühmt.

Wodurch ist Usbekistan berühmt ?

Usbekistan ist **dadurch** berühmt.

Agar gapda jonli narsa-pratmet to‘g‘risida fikr yuritilsa, unda predlog + so‘roq olmoshi birikmasi **bei wem, zu wem, an wen, auf wen, für wen** qo‘llanadi.

Ich warte **auf** meinen Freund.

Auf wen wartest du ?

Olmosh-ravishlar gapda quyidagi vazifani bajarib keladi:

Hol: Darauf steht geschrieben: Apotheke.

Aniqlovchi: Die Antwort darauf ist nicht leicht.

To‘ldiruvchi: Ich bin damit einverstanden.

Hier so‘zi predlog bilan qo‘shilib qo‘shma so‘z yasaydi. Buni ham olmosh ravishlar qatoriga qo‘shish mumkin: *hierbei, hiermit, hierauf*.

Olmosh ravishlar ko‘p ma’nodir. Olmosh ravishlar payt ma’nosida qo‘llanganda, ot yoki ravish bilan birga keladi: am Tage **darauf** (danach) – tags darauf (danach) – den Tag **darauf** (danach), kurz **darauf** (danach) – bald **darauf** (danach); gleich **darauf** (danach)- unmittelbar **darauf** (danach). Olmosh ravishlarning ma’nolari fe’llarning boshqaruvida konkretlashadi: warten auf – warten **darauf**; denken an – denken **daran**; sprechen über – sprechen **darüber**.

Darsning ta'lim muhitiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish quyidagilarga imkon beradi: talabalarning qiziqishini oshirish va rag'batlantirish; aqliy faoliyatni va materialni o'zlashtirish samaradorligini oshirish; treningni individuallashtirish; ma'lumotni taqdim etish va o'zlashtirish tezligini oshirish; favqulodda bilimlarni tuzatish. Shuningdek, axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish quyidagi lingvometodik vazifalarni hal qilishga imkon beradi: o'qish va tinglashning retseptiv grammatik ko'nikmalarini shakllantirish; asosan yozma nutqning samarali grammatik ko'nikmalarini shakllantirish; test dasturlari asosida grammatik ko'nikmalarning shakllanish darajasini nazorat qilish; malumot va axborot yordamini ko'rsatish (grammatika bo'yicha avtomatlashtirilgan ma'lumotnomalar, morfologik va sintaktik darajadagi grammatik xatolarni aniqlash tizimlari). Ingliz tili darslarida kognitiv faoliyatni faollashtirish uchun axborot texnologiyalaridan foydalanish darslarning turli bosqichlari va turlarida sodir bo'lishi mumkin. Masalan, yangi grammatik material bilan tanishishda taqdimot shaklida elektron akkompagniment yaratilishi mumkin, unda asosiy tushunchalar, grammatik qoidalarni qo'llash algoritmi aks ettiriladi yoki kuzatish va taqqoslash uchun material taklif qilinishi mumkin, qoidalarni mustaqil shakllantirishga tayyor vazifalar beriladi, misollar va diagrammalar keltirilgan. Yangi grammatik materialni o'rgatish paytida mashqlar taqdim etiladi, uning davomida maktab o'quvchilari grammatik muammolarni aniqlash, izlash va hal qilish va hal qilish ko'nikmalarini shakllantiradilar. Aynan o'quv rejimida ta'limni individuallashtirish printsipti ayniqsa samarali amalga oshiriladi. Qo'llash va mustahkamlash darslarida bu ingliz tilidagi raqamli ta'lim manbai, elektron simulyator ko'rinishidagi mavzuni axborot bilan qo'llab-quvvatlash bo'lishi mumkin, uning yordamida talaba nafaqat o'z bilimlarini amaliy faoliyat jarayonida qo'llay oladi, balki uning natijasini ham ko'radi. Kompyuter dasturlarining nazorat qismi, shu jumladan talabalarning malakasi darajasini aniqlash uchun materiallar bir qator afzalliklarga ega: kompyuter yordamida mashq natijalarini tahlil qilish orqali o'quvchilarning xatolarini aniqlash uchun vaqt tejiladi; nazorat talabaning individual imkoniyatlari va xususiyatlarini

hisobga olgan holda tabaqalashtirilgan tarzda amalga oshiriladi (talaba variantni va qiyinchilik darajasini tanlash huquqiga ega, past baho olganda, vazifani qayta bajarish mumkin bo'ladi). Talabalarning dasturlar bilan ishlash natijalarini statistik qayta ishlash o'qituvchiga o'rganilgan mavzu (mavzular) bo'yicha materialni o'zlashtirish sifatini baholashga va kerak bo'lganda metodologiyaga tuzatishlar kiritishga imkon beradi.

2.2. Ta'lim jarajonida AKT dasturiy vositalari va uning til munosabati masalalari

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ta'lim jarayonida qo'llanilgan dasturiy vositalar bilan til o'qitishda juda samarali bo'ladi. Bu vositalar o'quvchilarga tilni o'rganish va o'zlashtirishda yordam beradi.

AKT dasturiy vositalari ta'lim jarayonida olganda, ularda til munosabati masalalar ko'pincha mavjud. Quyidagi masalalar talabalar uchun muhimdir:

Til dasturlarini tanlash: Filologik masalalar talabalar uchun juda ko'pligi uchun til dasturlarini tanlash. Bu dasturlar talabalarga ular o'z-o'zini sinash va yaxshi o'rganish imkonini beradi. O'qituvchilar til dasturlarini o'rganishda o'z-o'ziga mos ravishda boshlanishiga qaratilgan.²³

Mavzu tanlash: Boshqa bir masala, mavzu tanlash, talabalarning tilni o'rganish va qayta baholash imkonini oshirishga yordam beradi. Mavzu tanlash talabalarning bo'sh va hassasiyatli darajada o'rgangan va til bilan bog'liq bo'lgan noyob taqdimotlar kopini kashf etishiga imkon beradi.

Tuzish: Grammatik qoidalar va qoidasizliklar tuzish - til munosabatlariga ta'sir ko'rsatadi va avvalo o'quvchilar tiltini to'g'ri ko'rishiga yordam beradi. Savollar, ko'nikmalar va jadval dasturlari bilan muhim chora-tadbirlar qilish kerak.

²³ Pihkala-Posti, Laura (2012) The digi-native and global language learner challenges our local foreign language pedagogy. Åbo Akademi University, 109-121.

AKT tillarni o'quvchilarga eng ulkan tajribaga ega keltirgishda, ularning o'z-o'ziga mos ravishda o'rganish imkonini ochadi. AKT dasturiy vositalari va yorliqlar muhim bir o'qitish zarurati hisoblanadi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) jarayonida tili o'qitish jarayonida ko'p kelgan dasturiy vositalarga aloqador turli til o'qituvchilari, o'quvchilari va tadbirkorlari uchun ko'p masalalar mavjud. Ta'lim jarayonida AKT dasturiy vositalari va ularning til munosabati quyidagilar kabi muammo va chora-tadbirlarga sabab bo'lishi mumkin:

1. Dasturiy vositalar haqida kamroq ma'lumot: O'qituvchilar o'quvchilarga dasturiy vositalarni yaxshi tushunish uchun yaxshi tarzda ko'rsatishlari kerak. Bu, o'qituvchilarning AQSh (Axborot Qo'llanma) ID, video qo'llanmalari va dasturiy dastur to'plamlaridan foydalanish kabi mavzularni o'rganishiga qaratiladi.

2. Til dasturlarini tanlash: Til dasturlari bilan tanishish, o'quvchilarning til yondashuvchanligi va o'lik richag'i mavjudligini baholashning yaxshi bir usuli hisoblanadi. Bu turganida, o'qituvchilar avvali o'quvchilarning til yondashuvchanligi darajasi haqida ma'lumot olishi kerak va so'ngra til-bilish vaqtini qayta belgilash kerak.

3. Muvofiqlik va ko'p tilli o'qitish: Dasturiy vositalar, grammatik ko'nikmalar va so'zlar bo'yicha muvofiqlikni o'sirishiga qaratilgan hammayoq chora-tadbirlarini taqdim etadi. Muasassa o'zidagi ko'p tilli dasturiy vositalar bilan, talabalar ingliz tili kabi bir qancha tillarni o'rganish huquqiga ega bo'lib, ularni o'zlashtirishga harakat qilishlarini ta'minlashadi.

4. Kompyuterda e'lon va sozlash: Kompyuterda e'lon va sozlash jadal muhimdir. Til o'qituvchilarining o'quvchilarga e'lon va sozlashni to'g'ri yuz berganini bilishish himoyalashga qaratiladi.

5. Grammatik yondashuv: AKT dasturiy vositalari va tillar kompyuterda, o'quv va o'zlashtirish muhim xususiyatlariga ega bo'lib, shuningdek, ko'nikmalarga bo'lgan hamkorligi mukammal va aniqdir. Grammatik yondashuvlar, dasturiy dasturlar va ko'plab yorliqlar bu mavzuda ko'pincha talab qilinadi.

AKT jarayonida yaxshi tili o'qitish talim jarayonida kamol topishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Kompyuterda o'qish, til dasturiy vositalari va ko'p tilli dasturiy vositalar o'rganish uchun juda tegishli va juda yaxshi ko'lmagan talabalar uchun go'zal ko'rinishda taqdim etish lozim.²⁴

AKT dasturiy vositalari o'qitish jarayonida o'quvchilarning ta'lim jarayonida qo'llanadigan dasturiy vositalardir. Bu vositalar o'rganish jarayonida o'quvchilarga ma'lumotlar tarqatish, ko'nikmalar yaratish, amaliy mashg'ulotlar o'tkazish, tanqidlarni pasaytirish va boshqa maqsadlarga yetishishdagi vositalarga o'xshashdir. Bu dasturiy vositalar o'quv vositalariga misol bo'lib, umumiy o'quv rejalariga muvofiq ishlaydi.

AKT dasturiy vositalari shuningdek, uning til munosabatlarini ham qamrab olish kerak. O'quvchilar yanada sezgir qilish uchun, o'qituvchilar AKT dasturiy vositalarini o'rganish va ulardan foydalanish uchun o'quvchilarga qulay ko'rsatkichlarni taqdim etishlari kerak. Bunda AKT dasturiy vositalarini o'rganishga yordam beruvchi videolar, qo'llanma va yuklamalar ko'rsatilishi mumkin.

AKT dasturiy vositalari tili umumiy tilga taalluqli bo'lib, o'qituvchilar unga asoslangan o'quv rejaları va maqsadlar orqali qo'yiladi. Ammo, qanchalik o'quvchilarning tiliga taalluqli bo'lsa, bu dasturiy vositalar o'quvchilarga yangi til elementlarini va so'zlashuvini o'rganishga yordam berishi mumkin. Asosan, "yangi texnologiyalar" atamasi funktsiyalari markaziy element sifatida mikrochip tomonidan boshqariladigan va matn, tasvir va tovush ma'lumotlari raqamli ravishda qayta ishlanadigan barcha ommaviy axborot vositalarini anglatadi. Aniqlik uchun "OAV tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan" va "OAV tomonidan boshqariladigan" darslar atamalarini tushuntirish kerak.

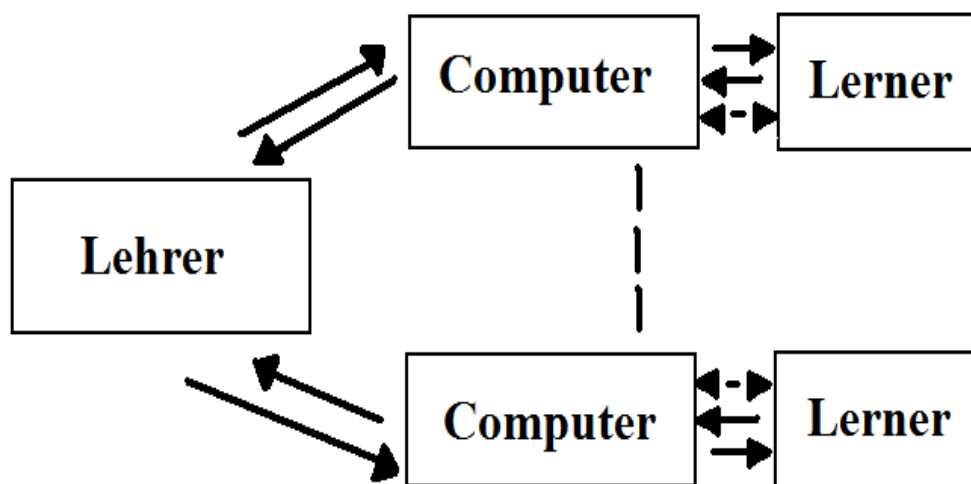
²⁴ Pihkala-Posti, Laura (2012) The digi-native and global language learner challenges our local foreign language pedagogy. Åbo Akademi University, 109-121.

Ommaviy axborot vositalari yordamida o'qitish - bu o'qitish va o'qitish jarayonini qo'llab-quvvatlash uchun bosma matndan kompyutergacha bo'lgan turli xil vositalardan foydalaniladi. Muhokama qilish uchun shu nuqtai nazardan, berilgan vositadan foydalanishning maqsadga muvofiqligi, uning o'ziga xos vazifasi yoki didaktik o'rni, uni o'qitish va o'qitish jarayonining muayyan bosqichlarida qo'llash. Ommaviy axborot vositalari boshqa tomondan, vosita yoki Bundan tashqari, ommaviy axborot vositalarida o'qitishning uchta varianti ajralib turadi: birinchidan, yuzma-yuz o'qitish, bunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari faqat darsni qo'llab-quvvatlash uchun qo'llaniladi. Dars tugagandan so'ng, o'qituvchi endi o'quvchilar bilan muloqot qilmaydi va ishlamaydi. Ikkinchidan, ommaviy axborot vositalari tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan yuzma-yuz o'qitish, texnologiya tufayli dars tugagandan so'ng davom ettirilishi mumkin (aralashtirilgan ta'lim). O'qituvchi o'z o'quvchilari bilan yuzma-yuz dars tugagandan keyin ham muloqot qiladi. Uchinchidan, faqat axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida amalga oshiriladigan va sinfdan tashqari tarmoq kompyuterlari yordamida boshqariladigan darslar. Bu ishida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan faqat dars kontekstida tayanch sifatida foydalaniladigan birinchi turdagi mediaga asoslangan o'qitishga to'xtalib o'tmoqchi edim. Ommaviy axborot vositalari tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan ushbu yuzma-yuz o'qitishning afzalligi o'qituvchi va uning talabalari o'rtasida tezkor ma'lumot va ma'lumotlar almashinuvida (masalan, o'qituvchining ko'rsatmalarini talabalarga tarqatish, yangi material va mashq materialini taqdim etish va h.k. O'quv jarayonida ishtirokchilarning bevosita o'zaro ta'siri saqlanib qoladi. bir nechta ommaviy axborot vositalarining o'qitish kontseptsiyasida boshqaruv funktsiyalarini o'z zimmasiga olishini anglatadi, ya'ni. Bu shuni anglatadiki, darsning borishi ular tomonidan belgilanadi va oldindan tuzilgan va unga jalb qilingan odamlar yoki eng ko'p ishni kechiktirish yoki tezlashtirish nuqtai nazaridan ta'sir qila olmaydi. Bir necha bor ta'kidlanganidek, yangi texnologiyalar zamonaviy talabalarning ta'lim muhitiga tegishli va "ko'plab ta'lim jarayonlari "axborot supermagistrali" ga kirishdi, o'z o'quv

dasturlarini o'zgartirdi va texnologiya takomillashtirilgan o'qitish va o'qitishda muvaffaqiyatlarga erishiladi". Shunga qaramay, ko'plab o'qituvchilar va ota-onalar "o'z farzandlarining o'qishi uchun media va texnologiyaning samaradorligi haqida savol berishadi. Kompyuter ko'nikmalariga ega bo'lish zarurati e'tirof etilgan, ammo o'quv rejasida haqiqiy integratsiyani to'liq qo'llab-quvvatlash kamdan-kam hollarda topiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilar vaqti-vaqti bilan (respondentlarning 53%) darsda zamonaviy texnologiyalardan foydalanadilar, so'rovda qatnashgan o'qituvchilarning bir xil soni (21%) juda tez-tez va kamdan-kam hollarda, 3% deyarli har bir darsda va 2% hech qachon. O'rta maktab o'qituvchilari boshlang'ich sinf o'qituvchilariga qaraganda zamonaviy texnologiyalardan tez-tez foydalanadilar.

Agar bitta qurilmada ikkitadan ortiq o'quvchi ishlasa, bu sodir bo'lishi mumkin kimdir fonga o'tishiga va sodir bo'layotgan voqealarda to'liq ishtirok etmasligiga olib keladi. Bu yerda z. Misol uchun, har bir kishi guruhga etarlicha hissa qo'shishi uchun vazifalar guruh ichida taqsimlanadigan mashqlar tartibi. Shunday qilib, kompyuterda birgalikda ishlash jamoada ishlash qobiliyatini va shaxsda guruhdagi ijtimoiy xatti-harakatlarni rivojlantirishi mumkin. Shu bilan birga, kompyuter «boshqacha tuzilgan sinfda ham tegishli dasturiy ta'minot yordamida tegishli talabaning ishlash darajasi va o'rganish tezligiga individual ravishda moslashtirilishi mumkin. Bu tabaqalashtirilgan ta'limni osonlashtiradi, o'qituvchi esa o'zini sinf guruhidagi boshqa pedagogik vazifalarga bag'ishlashi mumkin". Dars oxirida talaba o'z-o'zini baholash va o'zini o'zi nazorat qilish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan materiallar portfelini yaratishi mumkin. Aksincha, veb-ta'limda "bir tomondan, o'quvchi mashq qiladi.

O'z-o'zini o'qitish faoliyati, aksincha, o'qituvchi va talaba o'rtasida yoki talabalar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri aloqa yo'q - og'zaki muloqot butunlay yo'q, yozish birinchi o'ringa chiqadi.

“O‘quvchilarning talab va manfaatlarini birinchi o‘ringa qo‘yuvchi” ta‘limning zamonaviy shakllarida kompyuter vositasi ijobiy va salbiy xususiyatlarga ega bo‘lsa-da, ta‘lim va tarbiya vositasi sifatida almashtirib bo‘lmas o‘ringa ega. Kompyuterdan foydalanishning kamchiliklari orasida o‘quv dasturlarining tez eskirishi, fazoviy chegaralanish va texnik muammolar mavjud bo‘lsa-da, inkor etib bo‘lmaydigan afzalliklarni ham ta‘kidlash kerak, ya‘ni murakkablik (multimediada). Tasvirlar, video ketma-ketliklar, grafikalar, animatsiyalar, og‘zaki til va boshqalar dasturlarga birlashtirilgan, faqat boshqa ommaviy axborot vositalaridan ajratilgan holda sodir bo‘ladigan funktsiyalar), mumkin bo‘lgan o‘zgarishlar va ichki farqlash (ayniqsa, mashqlarda, o‘zgaruvchan vazifalar yoki o‘zgartirishlar oson va tez amalga oshiriladi, ichki tabaqalashtirilgan o‘qitish imkonini beradi) va dolzarbligi (Internetdan foydalanish orqali har doim eng so‘nggi, haqiqiy, arzon materiallarga ega bo‘ladi).²⁵

Zamonaviy chet tillarini o‘qitish, albatta, qo‘shimcha multimedia o‘quv vositalarisiz amalga oshirilmasligi kerak - o‘qituvchi sinfda almashtirib bo‘lmaydigan bo‘lsa ham, u kompyuterni va unga o‘rnatilgan o‘quv dasturlarini muvaffaqiyatli to‘ldirishi mumkin. O‘quv dasturlari sinf ichida va tashqarisida o‘qitish va o‘rganish faoliyatini qo‘llab-quvvatlash uchun ishlatiladi. "O‘quv

²⁵ U.T.Usarov, M.N.Boboqulova —Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o‘quv jarayoniga qo‘llash Samarqand-2008

dasturlari" yoki "o'quv dasturlari" atamasi o'qitish va o'rganish uchun maxsus dasturlashtirilgan va asosan ta'lim sohasida qo'llaniladigan bunday dasturiy ta'minotni anglatadi. Ushbu ilovalar ko'proq yoki kamroq aniqlangan maqsadli guruh uchun aniq ta'lim mazmuniga ega didaktik kontsepsiyaga ega.²⁶ Tilshunoslik universitetida chet tillarini o'qitish metodikasi, chet tilidagi nutqning grammatik tomonini o'qitish nazariyasi va amaliyoti sohasidagi tadqiqotlarni o'rganish "Tilshunoslik" yo'nalishi bo'yicha bakalavr talabalariga nemis tilini o'qitish jarayonida bir qator qarama-qarshiliklarni, "madaniyatlararo aloqa nazariyasi va amaliyoti" profilini aniqlashga imkon berdi.:

* chet tilidagi grammatik ko'nikmalarni shakllantirishning an'anaviy metodologiyasi va tilshunoslik universiteti bakalavr talabalarining til ta'limini tashkil etishga qo'yiladigan zamonaviy talablar o'rtasida;

* talabalarning chet tili grammatikasi bo'yicha mustaqil ishining sezilarli darajada ortib borayotgan roli va ushbu turdagi o'quv faoliyatini, shu jumladan tashkil etish va nazoratni boshqarishning yo'qligi o'rtasida;

* zamonaviy ta'lim sharoitida yuqori ijobiy natijalarga olib kelmaydigan nutqning grammatik tomonini o'qitishning an'anaviy usullari va usullari va nutqning ushbu tomonini o'qitishda yuqori natijalarga olib keladigan multimedia texnologiyalaridan foydalanish imkoniyati o'rtasida;

* ta'limning o'ziga xos xususiyatlari va o'quvchilarning tayyorgarlik darajasini hisobga olgan holda multimediya grammatik yo'naltirilgan o'quv dasturlariga bo'lgan ehtiyoj va ta'limning maqsadlari, vazifalari va o'ziga xos shartlarini hisobga olmagan holda yaratilgan mavjud dasturlar o'rtasida.

²⁶ Ishmatov Q. Pedagogik mahorat asoslari. Namangan, NamMPI. 2005

2.3. Grammatik kompetensiyani shakllantirish jaroyinida AKT dan foydalanish metodikasi

Xorijiy tilni o'rganishning sifati ko'p omillarga bog'liq bo'lib, ular orasida o'qitishning usul va metodlari hal qiluvchi ahamiyatga ega. Binobarin, ular bilimlarning ongli va chuqur o'zlashtirilishiga, talabalarda mustaqillik va ijodiy faollikning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Usul va metod tushunchalari o'zaro bog'liqdir, chunki ularning har biri metod sifatida ham, usul sifatida ham namoyon bo'ladi.

Ta'lim metodlari: tushuncha, funksiya, tasnif. «Metod» so'zining yunoncha tarjimai «tadqiqot, usul, maqsadga erishish yo'li» kabi ma'nolarni anglatadi. Filofosiya lug'atida ushbu tushuncha umumiy tarzda «maqsadga erishish usullari» deya sharhlangan.

Metodlar va usullarni tanlash o'qituvchi darsda hal qilishi mo'ljallangan masalaga bog'liq bo'ladi. Chunonchi, yangi materialni bayon etishda bir xil metodlar qo'llansa, uni mustahkamlashda ikkinchi va mavzuni umumlashtirishda yana boshqa xil metodlar qo'llanadi. Darsning turli bosqichlarida puxta o'ylash va samarali usullar hamda metodlarni tanlash juda muhimdir. O'qituvchi darsning eng boshida 4-5 daqiqa umumiy so'rashni amalga oshiradi va talabalarlarning o'tgan dars bo'yicha yetarli darajada o'zlashtirmaganini aniqlaydi va keyingi so'rashda guruhning diqqat-e'tiborini eng avval ana shu masalaga qaratadi. Dastlab savollarga batafsil javob bera oladigan o'quvchilardan so'raydi. Natijada sinfning bir qismi uchun murakkablik qilgan material tushunarli bo'ladi. Bu usul o'quvchilarning mashg'ulotlardagi nuqsonlarini payqash va shu zaxoti bartaraf etishda yordam beradi. Mazkur usulning samaradorligi ham xuddi ana shundadir. Garchi har bir o'qituvchining ishida anchagina usul va metodlar mavjud bo'lsa-da, ularni qo'llashdan ko'zlanadigan maqsad tarbiyalanuvchining ta'limiy ishlarini faollashtirishdir. Bu tadbir juda muhim bo'lib, birinchidan, o'quvchilarni ularning e'tiqodiga, e'tiqodni esa amaliy faoliyatga, xatti-harakatga aylantiradi, ikkinchidan,

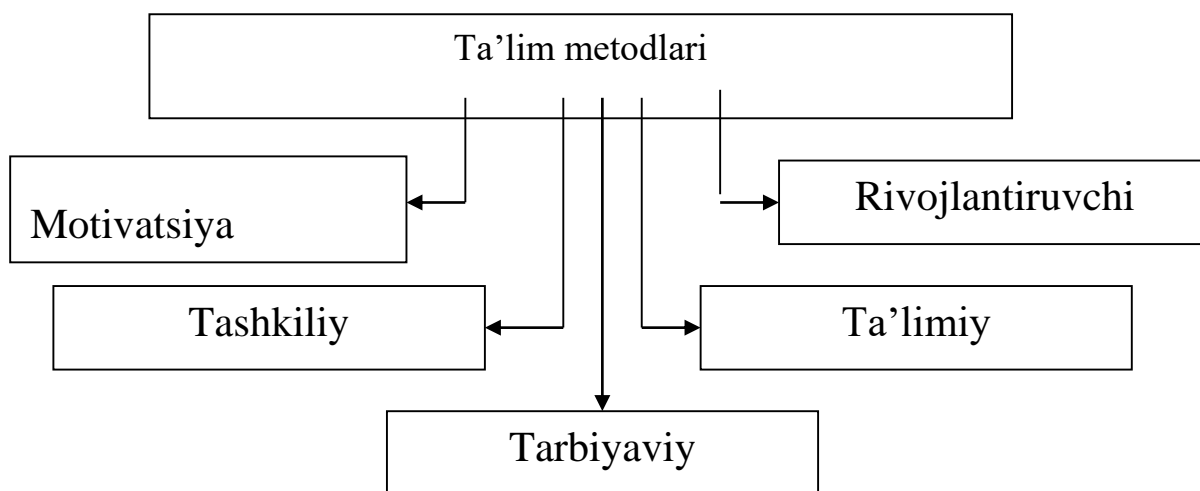
o'qitish jarayonining ishini osonlashtiradi. Zotan, o'qish-o'rganish diqqat-e'tiborni talab qiladigan murakkab faoliyatdir va unda o'tkir aql, mustahkam iroda, tiniq tasavvur, kuchli xotira zarur. O'qituvchining vazifasi samarali usul va metodlardan foydalanib, o'quvchilarda ana shu sifatlarni tarkib toptirish va ularga qiyinchiliklarni yengishni o'rgatishdir. «Ta'lim metodlari dastlab pedagog ongida muayyan yo'nalishdagi faoliyatning umumlashma loyihasi tarzida namoyon bo'ladi. Mazkur loyiha amaliyotga o'qituvchi va o'quvchilar faoliyatining o'zaro tutashuvi, o'qitish va o'qishga qaratilgan aniq harakatlar, amallar yoki usullar majmuasi sifatida joriy etiladi. Metod boshqa shakllarda namoyon bo'lmaydi, buning boisi ta'lim metodi o'zida umumiy holda faoliyatning didaktik modelini ifoda etadi».²⁷ Qayd etilayotgan tushuncha mohiyatini to'laqonli yorituvchi ta'rifni aniqlashga bo'lgan urinish bugun ham davom etyapti, yangi-yangi ta'riflar ilgari surilmoqda. Biroq, «ta'lim metodi» tushunchasi mohiyatini yoritishga nisbatan turlicha qarashlarning mavjudligiga qaramay, ularni o'zaro yaqinlashtiruvchi umumiylik mavjud. Aksariyat mualliflar «ta'lim metodlari o'quvchilarning o'quv-bilish faoliyatini tashkil etish usullari» degan qarashga yon bosadilar. Demak, ta'lim metodlari ta'lim jarayonida qo'llanilib, uning samarasini ta'minlovchi usullar majmuidir. Chizmadan chizmada ko'rinib turibdiki, ta'lim metodi tuzilmasida quyidagilar ajralib turadi: maqsadli tarkib; faoliyatli tarkib; ta'lim vositalari. Tabiiyki, umumiy holda erishilgan natija har doim ham o'qituvchining dars boshida belgilagan maqsadiga mos kelavermaydi. Ta'lim maqsadi o'qituvchi va o'quvchilar faoliyati asosida, shuningdek, ta'lim vositalari yordamida natijalanadi, ushbu jarayonda aniq maqsadga yo'naltirilgan mexanizm ishga tushadi. Ta'lim tizimlari maqsadga erishish jarayonida bosh xalqa aynan qanday va qaysi mexanizm asosida hamda mavjud tarkibiy unsurlarni qanday ishga solish mumkinligini ifodalashga xizmat qiladi. Chet til ukitish metodikasida

²⁷ Зимняя И. А. Педагогическая психология: Учебник для вузов. – 2-е изд., доп., испр. и перераб. – М.: Логос, 2000. – 384 с.

kommunikativ kompetensiya nutq faoliyati turlarini o'rganilayotgan tilda kommunikativ maqsad sifatida o'rganish nazarda tutiladi. Biz nemis tili o'rgandigan o'quvchilar uchun 2022 yilda nashr etilgan «Aspekte junior» darsligini o'rgandik. Bu o'quv to'plamining bir qismi bo'lib, o'quvchilar kitobi, o'qituvchi kitobi va kompakt diskdan iborat.

Darslik o'quvchilarning tinglash, o'qish, gapirish va yozish kabi nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Grammatika integrallashgan usulda o'rganiladi. Yuqori kurs talabari uchun nemis tilidagi o'quv dasturi va darsliklarini qo'yilgan muammo nuqtai nazaridan taxlil qilib, yangi uzluksiz ta'lim milliy o'quv dasturida talabalarning tinglab tushunishga qo'yilgan talablarni o'rgangan xolda quyidagi darslikka audiovizual materiallar bilan ishlash, maxsus mashqlar tizimi qo'shimcha tarzda kiritilishi zarur degan xulosaga keldik.

Ta'lim metodlari quyidagi asosiy funksiyalarni bajaradi:

7-chizma Tarbiya metodlarining asosiy funksiyalari

Kompyuterlar universal vosita sifatida "bir vaqtning o'zida bir nechta o'quv kanallari ko'rib chiqiladi, ijodkorlik rag'batlantiriladi, bunda o'quvchidan o'z ta'lim yo'llarini topish so'raladi, bu esa o'z navbatida o'quvchilarning avtonomiyasini oshiradi" hozirgi kunda barcha maktab fanlarida qo'llaniladi. , shu jumladan chet tillarini o'qitish. Agar kompyuter to'g'ri va mazmunli birlashtirilgan bo'lsa, u "simulyatsiya va vizualizatsiya imkoniyatlari yoki o'quv jarayoniga joriy vaziyatlarni kiritish"

tufayli yangi didaktik yondashuv va o'zlashtirishning yangi strategiyalarini keltirib chiqaradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sinfda turli xil foydalanish imkoniyatlarini taklif etadi. Grimus ajratadi:

- Kompyuter ishlab chiqarish uchun vosita (kontekstsiz amaliy dasturiy ta'minot) sifatida (so'zlarni qayta ishlash, taqdimot dasturlari va boshqalar), bunda kompyuter ushbu dasturlar bilan o'rganishda axborot brokeri yoki o'quv vositasi rolini o'z zimmasiga olmaydi. Bu talabalarga muammolarga yondashish, ularni aniq taqdim etish va ularni ijodiy hal qilish imkonini beruvchi vositadir;
- Tushunishni qo'llab-quvvatlaydigan dasturlar (ma'lumotlar bazalari, simulyatsiya o'yinlari va boshqalar);
- ma'lumot to'plash, tanlash va baholash orqali bilimlarni qurish uchun Internet;
- Muloqot (elektron pochta, chat, forumlar) va hamkorlik;
- O'quv dasturlari (masalan, o'quv tizimlari, mashq va amaliyot dasturlari) o'yinlar; va o'quv platformalari (onlayn media yordamida o'rganish).

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan darsda oqilona va samarali foydalanish uchun boshida aytib o'tganimizdek, ulardan qayerda va qanday foydalanish masalalari ko'rib chiqilishi kerak. Zamonaviy texnologiyalarga tanqidiy munosabatda bo'lish va o'quvchilarni ham shunga o'rgatish maktabning maqsadi bo'lishi kerak. Biroq, afsuski, sinfda kompyuterlardan foydalanish usullari yoki kompyuterlardan foydalanish orqali o'qitish va o'qitish qanday o'zgarishi etarli darajada o'rganilmagan. Jitka Blahova o'zining dissertatsiya loyihasi doirasida tadqiqot ishlarida bu "bo'shliqni" kamaytirishga harakat qildi. U o'z oldiga imkon qadar aniq ta'lim berish vazifasini qo'ydi bir tomondan kompyuter yordamida o'qitishda, ikkinchi tomondan esa an'anaviy o'qitishda ishtirok etuvchilarning xatti-harakatlaridagi har qanday farqlarni tavsiflash va aniqlash. U, ayniqsa, kompyuterning darsga ta'sir qilishi va unga yangi turtki beradimi, o'qituvchi va uning o'quvchilari kompyuterda o'tkaziladigan darslarda an'anaviy darslardan farqli o'laroq o'zini tutishi bilan qiziqdi. Konstruktivlikka alohida e'tibor qaratildi

xususiyatlarga bag'ishlangan, d. H. jarayonga yo'naltirilgan ta'lim, bu oldingi bilimlardan foydalangan holda bilimlarni faol qurishni nazarda tutadi; avtonom ta'lim; o'quvchilarning hamkorlikdagi hamkorligi; va o'rganishning haqiqiyliigi va o'quv materiallari. Gradec Kralovedagi gimnaziya o'qituvchisining beshta darsini o'rgangan tajriba tadqiqotining birinchi bosqichida bosma matnni o'qishni tushunish elektron matnni o'qish bilan taqqoslandi, ikkinchisida keyin elektron loyiha tahlil qilindi. Ma'lum bo'lishicha, matnning ikki turini o'qishda tub farq yo'q bo'lsa-da, elektron matnni o'qishda o'quvchilar ixtiyorida bo'lgan elektron lug'atning oddiy ishlashi ish mustaqilligini oshirishga xizmat qilgan – talabalar harakat qilishgan. noma'lum lug'atni o'rganish uchun, birinchi navbatda, yordamga tayanishdan ko'ra, o'zingizni izlang. O'qituvchini tark etish, bu mustaqil ta'limni rivojlantirishga olib keldi.

So'nggi yillarda xorijiy tillarni o'qitishda zamonaviy texnologiyalar qo'llanilmoqda va umidlar katta. Ularning barcha afzalliklariga qaramay, yangi texnologiyalar barcha o'quvchilar uchun maqbul bo'lgan universal o'qitish va o'qitish vositalari sifatida qaralmasligi kerak. Jiří Mareš o'zining sharh tadqiqotida buni tushuntiradi

Ehtimol, ta'lim dasturi mualliflari da'vo qiladigan ba'zi taxminlar amal qilmaydi:

1. Tadqiqotlar elektron ta'lim (elektron ta'lim) o'qituvchi rahbarligidagi an'anaviy ta'limdan yaxshiroq ekanligini tasdiqlamaydi.
2. Elektron ta'lim minimal salbiy ta'sirga ega emas. Bu, masalan. B. odamlarning ijtimoiy izolyatsiyasiga olib keladi.
3. Elektron ta'lim ko'pchilik yoki barcha o'quvchilarga mos keladigan universal ekanligi isbotlanmagan (u ba'zi o'quvchilarni kamsitishi mumkin). Sinfda yangi texnologiyalardan foydalanish insonni o'rganish va o'qitish bo'yicha psixodaktik va ergonomik bilimlarga asoslangan bo'lishi kerak. Darsda qo'llaniladigan yangi texnologiyalar oqilona tanlanishi kerak, ular o'quv va o'qitish jarayonlarini rag'batlantiradi, "ta'lim va o'qitish jarayonini nazariy va amaliy jihatdan samarali

qo‘llab-quvvatlaydi.²⁸ Multimedia ta'lim faoliyati bilan birlashtirilgan klassik darslarda "bir tomondan o'quvchi va kompyuter o'rtasidagi o'zaro ta'sir sifatida o'z-o'zini o'rganish faoliyati mavjud (bu holda o'qituvchining roli, masalan, o'quv jarayonini rejalashtirish yoki aniqlashdan iborat). kompyuterda yoki muallif funksiyasida) o'quv faoliyati, boshqa tomondan klassik o'qitishda o'qituvchi va o'quvchilar va o'quvchilarning o'zlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar". Shuni aniq aytish kerakki, "kompyuterda ishlash individual ishlash degani emas. Agar bitta qurilmada ikkitadan ortiq o'quvchi ishlayotgan bo'lsa, bu bir kishining fonga o'tishi va sodir bo'layotgan voqealarda to'liq ishtirok etmasligiga olib kelishi mumkin. Bu yerda z. Misol uchun, har bir kishi guruhga etarlicha hissa qo'shishi uchun vazifalar guruh ichida taqsimlanadigan mashqlar tartibi. Shunday qilib, kompyuterda birgalikda ishlash jamoada ishlash qobiliyatini va shaxsda guruhdagi ijtimoiy xatti-harakatlarni rivojlantirishi mumkin. Shu bilan birga, kompyuter «boshqacha tuzilgan sinfda ham tegishli dasturiy ta'minot yordamida tegishli talabaning ishlash darajasi va o'rganish tezligiga individual ravishda moslashtirilishi mumkin. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni hal qilish kerak edi:

1. Til shaxsini shakllantirish jarayonida tilning grammatik tizimining o'rnini aniqlang, grammatik bilimlar, ko'nikmalar, ko'nikmalar, til taxminlari, til va nutq tajribasi, murakkab grammatik shakllarni qurish qobiliyati asosida lingvistik universitet talabalari-bakalavrlarining chet tilidagi nutqining grammatik jihatini takomillashtirish mexanizmini o'rganing.

2. Xorijiy nutqning grammatik ko'nikmalarini o'rgatish uchun multimedia vositalarining didaktik imkoniyatlarini ularning samaradorligi va lingvistik universitetning 1-kursida o'qish shartlari uchun lingvistik metodik talablarga muvofiqligi to'g'risida aniqlang.

²⁸ Bausch, K. R., Christ, H., & Krumm, H. J. (Hrsg.), Handbuch Fremdsprachenunterricht (S. 395–399).Tübingen, Basel: Francke Verlag.

3. Multimedia dasturi orqali 1-kurs bakalavr talabalarining Tilshunoslik yo'nalishi bo'yicha chet tili grammatikasini o'qitishning maqsad va vazifalarini aniqlang, tamoyillari, usullari, strategiyalari, usullari va shakllarini aniqlang.

4. Belgilangan printsiplar, usullar, strategiyalar, o'qitish usullari va usullari asosida chet tili grammatikasini o'qitish, nazorat qilish va o'zini o'zi boshqarish uchun kompyuter dasturida mashqlar tizimini ishlab chiqish va amalga oshirish; multimedia dasturi bilan ishlashning maqbul shakllarini aniqlash.

5. Ishlab chiqilgan grammatik yo'naltirilgan mashqlar tizimidan foydalanish va kompyuter dasturining didaktik va o'quv imkoniyatlaridan foydalanish asosida eksperimental o'qitish orqali ilgari surilgan gipotezani sinab ko'ring.

Maqsadga erishish va muammolarni hal qilish uchun quyidagi tadqiqot usullaridan foydalanildi: tadqiqot mavzusi bo'yicha adabiyotlarni nazariy tahlil qilish usuli; eksperimental tadqiqot usullari (so'rovnomalar, suhbatlar, pedagogik eksperiment); o'quv dasturi orqali talabalarning o'quv faoliyatini modellashtirish; tajriba ma'lumotlarini statistik qayta ishlash usullari, tadqiqot natijalarini miqdoriy va sifatli tahlil qilish. Tadqiqotning uslubiy asoslari g'oyalar edi.

Chet tilini o'qitish jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish zarurligini ortiqcha baholash qiyin.²⁹ Malaka, ko'nikma va ko'nikmalarni shakllantirish bilan bog'liq bo'lgan mavzu sifatida chet tilining o'ziga xos xususiyatlari kompyuter dasturlarini ishlab chiqish va ularni to'ldirishga alohida yondashuvni talab qiladi.

II Bob yuzasidan xolasa

Chet tilining grammatik jihatini o'rgatish jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari ko'rib chiqildi. Chet tilining grammatik jihatini o'zlashtirishda kompyuter o'qitish vositalaridan

²⁹ Bimmel, P., Kast, B., & Neuner, G. (2003). Deutschunterricht planen. Arbeit mit Lehrwerklektionen. Berlin: Langenscheidt.

foydalanishning lingvo-uslubiy imkoniyatlari ko'rsatilgan; nemis tilidagi mavjud o'quv elektron nashrlarining tasnifi tavsiflandi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan darsda oqilona va samarali foydalanish uchun boshida aytib o'tganimizdek, ulardan qayerda va qanday foydalanish masalalari ko'rib chiqilishi kerak. Zamonaviy texnologiyalarga tanqidiy munosabatda bo'lish va o'quvchilarni ham shunga o'rgatish maktabning maqsadi bo'lishi kerak.

III BOB. PEDAGOGIK TAJRIBA SINOV ISHLARINI O‘TQAZISH VA NATIJALARINI TAHLIL QILISH

3.1. Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va o‘tkazish metodikasi

Tajriba-sinov metodikasi, grammatika o‘qitishda amaliy tajriba va sinovlar olgan usuldir. Bu usulda talabalarning o‘zlarining xatolari va tushunishlari sinovlar yordamida aniqlandi.

Bu usulning asosiy maqsadi, talabalarning qayta qurish va davom etishga qolgan grammatik qoidalarini mustaqil tushunishga yordam berishdir.

Tajriba-sinov metodikasi quyidagi yo‘lga asoslangan:

1. Misollar beriladi va talabalar o‘zlarining xatolarini aniqlaydilar.
2. O‘qituvchi talabalarga shunday masalalar beradi, ularni joriy qonuniy ko‘rsatib bergan holda yechishlariga o‘xshash sinovlar yaratadi.
3. O‘qituvchi talabalarga javoblarini, xatolarni aniqlash va tushunishni o‘zlashtirish uchun yordam beradi.
4. Quyidagi qadam, misollar beriladi va tajribalar davom etadi.

Tajriba-sinov metodikasi, talabalarga amaliy tajriba va sinov olgan holda grammatik qoidalarini o‘rganishga imkon beradi va ularni yanada yaxshi til o‘qituvchi haliga ko‘taradi.³⁰

Pedagogik eksperiment-bu tadqiqot maqsadiga mos keladigan yangi sharoitlarni yaratish orqali pedagogik hodisalarga faol ta'sir ko'rsatadigan tadqiqot usuli.

Pedagogik eksperiment-bu o'ziga xos (tadqiqot vazifalariga muvofiq) ishlab chiqilgan va amalga oshirilgan pedagogik jarayon bo'lib, uning tubdan yangi elementlarini o'z ichiga oladi va uning turli tomonlari o'rtasidagi aloqalarni

³⁰ Babanskiy yu. k. pedagogik tadqiqotlar samaradorligini oshirish muammolari / yu. K. Babanskiy. - M.: Pedagogika, 1982. 182 s.

odatdagidan chuqurroq ko'rish va kiritilgan o'zgarishlar natijalarini aniq hisobga olish imkonini beradigan tarzda o'rnatiladi.

Keng ma'noda, pedagogik eksperimentning ob'ekti butun pedagogik jarayon bo'lib, uning shartlari ta'lim va tarbiya jarayonida qasddan va maqsadli faoliyatdan kelib chiqadigan maxsus ta'sirlarni tashkil etish bilan bog'liq.³¹

Pedagogik eksperimentni tadqiqot boshida asoslangan gipotezani ishonchli tasdiqlashni ta'minlaydigan o'ziga xos usullar to'plami sifatida ko'rib chiqish kerak. Shuning uchun pedagogik eksperiment eksperimental ilmiy qidiruvni amalga oshiradigan usullarning butun arsenaliga tayanishi kerak (suhbat, so'rovnoma, kuzatishning har xil turlari, so'rovlar, ommaviy tadqiqotlar va boshqalar). Tadqiqot vazifasiga muvofiq usullarning har biri o'ziga xos faktik materialning to'planishiga olib keladi, bu kuzatuvdan hodisalarning mohiyatini chuqur bilishga o'tishni va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishni ta'minlaydi. Shu bilan birga, tajriba pedagogik yangiliklarning samaradorligini boshqa usullarga qaraganda chuqurroq tekshirishga imkon beradi.

Pedagogikani fan sifatida o'rganish mavzusi qonuniyatlardir eksperimentni tayyorlash va ishlab chiqish, birinchi navbatda, uning maqsadlari va tadqiqotning umumiy jarayonidagi o'rnini anglashni, gipotezani shakllantirishni talab qiladi, shundan keyin ilmiy izlanish olib boriladi.

Pedagogik tadqiqotning asosiy funksiyasini amalga oshirish - o'quv jarayoni to'g'risida yangi ishonchli bilimlarni olish-asosiy nazariy qoidalarni eksperimental tasdiqlash uchun asos bo'lgan ilmiy ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash va talqin qilishni o'z ichiga oladi. Olingan xulosalarning asosligi pedagogik eksperimentning tashkiliy va mazmunli izchilligi bilan to'liq belgilanadi, bu esa

³¹ Batishchev G. I. pedagogik eksperiment / G. I. Batishchev. - M.: Boyqushlar. Pedagogika-1990 yil.

nazorat qilinadigan sharoitlarda o'rganilayotgan hodisani "sof shaklda" ko'rib chiqish va uning ishlash samaradorligiga ta'sir qiluvchi eng muhim omillarni qayd etish imkonini beradi. Pedagogik eksperimentni tashkil etish va amalga oshirishning asosiy tamoyillarini buzish, uni rejalashtirishdagi uslubiy xatolar haqiqatga to'g'ri kelmaydigan xulosalarga olib kelishi, pedagogik jarayonning tabiatiga zid bo'lgan g'oyalarga yo'l ochishi mumkin. Shuning uchun eksperimental protseduralarni malakali amalga oshirish muhim ahamiyatga ega, bu tadqiqotchining pedagogik eksperiment sohasidagi vakolatlari bilan ta'minlanadi, bu birinchi navbatda eksperimental jarayonning mohiyati va ahamiyatini, uning bosqichlari va tashkilotga bo'lgan talablarini tushunishni o'z ichiga oladi.³²

Ilmiy tadqiqotlar doirasida eksperimental faoliyatni amalga oshirish muammosi pedagogik hodisalarni - murakkab, ko'p qirrali, kam tashxis qo'yilgan va, qoida tariqasida, aniq baholanmaydigan xususiyatlarni o'rganishga yo'naltirilganligi sababli yanada dolzarb bo'lib qolmoqda. Bunday vaziyatda eksperimentning roli va ahamiyati har qanday pedagogik tadqiqotda etakchi o'rinni egallaydi va uni uslubiy tabiat va foydalanish mexanizmlariga to'liq mos ravishda etarli darajada amalga oshirish ilmiy izlanishlarning eng muhim vazifasiga aylanadi.

Pedagogik eksperimentning asosiy xususiyatlari va turlari

"Tajriba" tushunchalarining bir nechta ma'nolari mavjud.

Birinchi, eksperiment deganda nazariy takliflar (taxminlar) haqiqatini amalda sinovdan o'tkazadigan pedagogik tadqiqotning bir qismi tushuniladi. Bunday holda, pedagogik tajriba-bu nazorat qilinadigan va hisobga olinadigan sharoitlarda pedagogik ta'sirlarni o'rganish va tekshirishga imkon beradigan maxsus ishlab chiqilgan o'quv jarayoni.

³² Bitinas B. P. pedagogika va ta'lim psixologiyasida ko'p o'lchovli tahlil / - B. P. Bitinas. Vilnius: lit SSR ta'lim vazirligi maktablari ilmiy-tadqiqot instituti, 1971. 374 s

Ikkinchidan, pedagogik eksperiment tushunchasi pedagogik tadqiqotning sinonimi sifatida ishlatiladi (masalan, V. A. Suxomlinskiyning ko'p yillik o'quv tajribasi, E. B. Kurkinning ijtimoiy-pedagogik tajribasi va boshqalar).

Uchinchidan, pedagogik eksperiment-bu bir qator xususiy usul va usullarni, nazariy va amaliy bosqichlarni o'z ichiga olgan keng qamrovli tadqiqot usuli.

To'rtinchidan, tajriba tushunchasi ushbu amaliyot jarayonida ta'limning yangi amaliyotini uning maqsadli, mazmunli o'zgarishi yordamida rivojlantirishga qaratilgan pedagogik izlanish ma'nosida qo'llaniladi.

Qisqacha aytganda, pedagogik tajriba-bu pedagogik jarayonni aniq hisobga olingan sharoitlarga aylantirish, pedagogik jarayonga qasddan o'zgartirish kiritish, chuqur sifat tahlili va jarayon o'zgarishi natijalarini miqdoriy o'lchash bo'yicha ilmiy asoslangan tajriba.

Pedagogik eksperiment turlari:

Har bir aniq tajriba o'quv jarayonining ma'lum bir qismini qamrab oladi, unga bir qator pedagogik ta'sirlar, tadqiqot protseduralari va tashkiliy xususiyatlarni kiritadi. Ushbu belgilar (komponentlar) kombinatsiyasining o'ziga xosligi eksperiment turini belgilaydi.³³

Tadqiqot ob'ektini tahlil qilish tabiatidagi farqlar. Tajribaning ikki turi mavjud: laboratoriya va tabiiy.

Laboratoriya tajribasi-bu sun'iy, laboratoriya sharoitida o'tkaziladigan tajriba. Pedagogik tadqiqotlarda u kamdan-kam qo'llaniladi. Laboratoriya tajribasining mohiyati shundaki, u ko'plab nazoratsiz omillar, turli xil ob'ektiv va

³³ Kraevskiy V. V. pedagogikada ilmiy tadqiqotlar va uning asosiy xususiyatlari / V. V. Kraevskiy; ostida. tahririda P. I. Pidkasistoy. 3-nashr. M., 1998 yil.

sub'ektiv sabablarning ta'sirini minimallashtirish uchun sun'iy sharoitlarni yaratishni o'z ichiga oladi.

Birinchi navbatda didaktikada qo'llaniladigan laboratoriya tajribasining misoli maxsus ishlab chiqilgan metodologiyaga muvofiq bir yoki kichik talabalar guruhini eksperimental o'qitish bo'lishi mumkin. Laboratoriya tajribasi davomida, bilish juda muhim, o'rganilayotgan jarayon aniqroq kuzatiladi, chuqurroq o'lchash, maxsus texnik vositalar va uskunalar majmuasidan foydalanish imkoniyati ta'minlanadi. Shu bilan birga, tadqiqotchi laboratoriya tajribasi pedagogik haqiqatni "toza" sharoitda amalga oshirilishi bilan soddalashtirishini bilishi kerak. Bu laboratoriya tajribasining etishmasligi bo'lgan eksperimental vaziyatning sun'iyliigi.

Bitta xulosa bor: uning natijalarini etarlicha ehtiyotkorlik bilan talqin qilish kerak. Shuning uchun aniqlangan naqshlar (bog'liqliklar, munosabatlar) laboratoriyadan tashqari sharoitlarda, biz ularni tarqatmoqchi bo'lgan tabiiy vaziyatlarda sinovdan o'tkazilishi kerak. Bu tabiiy tajriba yoki boshqa tadqiqot usullari yordamida keng ko'lamlı tekshirish orqali amalga oshiriladi.

Tabiiy tajriba mavzu uchun odatiy muhitda-oddiy darslar, darsdan tashqari mashg'ulotlar shaklida amalga oshiriladi. Ushbu eksperimentning mohiyati shundan iboratki, tadqiqotchi ma'lum pedagogik hodisalarni tahlil qilib, pedagogik vaziyatlarni talabalar va o'qituvchilar faoliyatining odatiy yo'nalishini buzmaydigan va shu ma'noda tabiiy bo'lgan tarzda yaratishga intiladi. Tabiiy eksperimentning ob'ekti ko'pincha rejalar va dasturlar, darsliklar va o'quv qo'llanmalari, o'qitish va tarbiya usullari va shakllari hisoblanadi.³⁴

Maqsadlar bo'yicha farq. Ham laboratoriya, ham tabiiy tajribalar aniqlovchi yoki shakllantiruvchi bo'lishi mumkin.

³⁴ Mixeev V. I. pedagogikada modellashtirish va o'lchash usullari: ilmiy va uslubiy qo'llanma / V. I. Mixeev. M.: Oliy maktab, 1987. 200 s.

Aniqlash eksperimenti-maqсад: ma'lum bir faoliyatni aniqlash, mavjud rivojlanish darajasini o'lchash (ba'zi shaxsiy xususiyatlar va boshqalar); unda tadqiqotchi mavzu yoki sub'ektlar guruhida ma'lum bir xususiyat yoki parametrning holati va shakllanish darajasini aniqlash vazifasini qo'yadi. Bu bir martalik "kesish" bo'lib, masalan, talabalarning kasbiy mahorat darajasini, ularning mavzuga bo'lgan munosabatining mohiyatini va boshqalarni ko'rish imkoniyatini beradi. Olingan ma'lumotlar vaziyatni mavjud va takrorlanadigan deb ta'riflash uchun material bo'lib xizmat qilishi yoki shaxsning o'ziga xos xususiyatlarini yoki pedagogik faoliyat sifatlarini shakllantirishning ichki mexanizmlarini o'rganish uchun asos bo'lishi mumkin.

Ya'ni, bu shakllantirish tajribasi uchun asosiy materialdir. Aniqlash tajribasi bir qator tadqiqot usullarini, xususan - suhbat, intervyu, so'rovnoma, pedagogik kuzatuvni o'z ichiga olishi mumkin. Bunday eksperimentning mohiyati shundaki, ma'lum bir pedagogik hodisani o'rganish jarayonida pedagogik ta'sir va natijalar o'rtasidagi ma'lum aloqalarni aniqlash, ma'lum faktlarni aniqlash kerak: biror narsaning mavjudligi yoki yo'qligi, biror narsaning zo'ravonlik darajasi va boshqalar.

Shakllantiruvchi (o'zgartiruvchi, o'quv) eksperiment tadqiqotchining faoliyat shartlariga faol ta'siri jarayonida pedagogik hodisalarning rivojlanish dinamikasini o'rganishga qaratilgan. Maqsad nafaqat ma'lum bir faoliyatni bayon qilish, ba'zi fazilatlarni rivojlantirish, balki ularni faol shakllantirishdir. Shakllantiruvchi eksperimentning o'ziga xos xususiyati shundaki, u bir vaqtning o'zida tadqiqot vazifalarini ham, o'rganilayotgan xususiyatni shakllantirish vazifalarini ham birlashtiradi, ya'ni ma'lum bir faoliyatni amalga oshirishning tabiiy holatida o'z shakllanishi jarayonida o'rganiladi.

Agar ob'ektlar va hodisalarni tavsiflash va tahlil qilish uchun faqat sifat belgilari jalb qilinsa, tajriba sifat deb ataladi va miqdoriy belgilar va axborotni qayta

ishlash usullaridan foydalanganda miqdoriy deb ataladi. Ko'pincha ular birgalikda mavjud bo'lib, bir-birini to'ldiradi.

Pedagogik tajriba bir qator muammolarni hal qiladi:

- tadqiqotchining ta'siri va erishilgan natijalar o'rtasida tasodifiy bo'lmagan munosabatlarni o'rnatish; pedagogik muammolarni hal qilishda ma'lum shartlar va olingan samaradorlik o'rtasida;

- pedagogik ta'sir yoki sharoitlarning ikki yoki undan ortiq variantlarining mahsuldorligini taqqoslash, so'ngra ulardan har qanday mezon (samaradorlik, maqbul vaqt, zarur kuch va mablag') bo'yicha maqbul tanlash.;

- hodisalar va ularning g'oyalari o'rtasidagi sababiy muntazam aloqalarni nafaqat sifat jihatidan, balki miqdoriy shaklda ham aniqlash.

Tadqiqot davomida hal qilingan vazifalarga qarab quyidagilar ajratiladi:³⁵

* razvedka yoki aerobatik tajriba (vaziyatni, sharoitlarni va boshqa holatlarni oldindan aniqlashga qaratilgan);

* aniqlash tajribasi · uning vazifasi o'quv jarayonining dastlabki parametrlarini unga biron bir o'zgartirish kiritilishidan oldin o'rganishdir):

* formativ eksperiment (eksperimental ta'sirlarni tashkil etish va o'tkazishni nazarda tutadi):

* nazorat eksperimenti · eksperimental ta'sir natijasini, o'quv jarayoni parametrlarining yakuniy holatini qayd etishga qaratilgan);

³⁵ Nalimov V. V. eksperimentni rejalashtirishning mantiqiy asoslari / V. V. Nalimov, T. I. Golikova. M.: Metallurgiya, 1976. 128 s.

* kesish - nazorat tajribasining bir turi-eksperimental ob'ektning o'zgarishi turli bosqichlarida uning holati va parametrlarining qisqa muddatli bayonoti.

* olingan xulosalarning ishonchliligini oshiradigan takroriy tajriba;

* takroriy tajriba (natijalarning takrorlanuvchanligini aniqlash uchun).

Tadqiqot ortidagi mantiqiy operatsiya nomlarni aniqlaydi:

* qiyosiy tajriba(chiziqli, parallel, o'zaro faoliyat);

* analitik (tushuntirish) tajriba,

* induktiv va deduktiv tadqiqotlar;

* konstruktiv (ijodiy) tajriba.

Eksperimental sharoitlarning ta'sir qilish vaqtidagi farq. Uzoq va qisqa muddatli tajribalar.³⁶

Uzoq muddatli-butun o'quv tsikliga yoki etarlicha uzoq muddatga mo'ljallangan tajriba: chorak, semestr, yarim yil, yil, ikki... Davomiyligi tadqiqotning maqsadiga, uning vazifalariga va o'ziga xos mazmuniga bog'liq.

Qisqa muddatli-qisqa vaqtni qamrab oladi. Masalan, bir nechta darslar davomida uslubiy qabulning samaradorligini tekshirish va keyinchalik uni umumiy baholash.

Pedagogik eksperiment o'tkazishda sub'ektlarning kamida ikkita guruhi tashkil etiladi: nazorat va eksperimental. Amalga oshirilayotgan pedagogik faoliyatning umumiy shartlari teng bo'lgan holda ushbu guruhlardagi natijalarni

³⁶ Novikova T. G. ta'lim tizimlarida eksperimentni loyihalash: ilmiy va uslubiy qo'llanma / T. G. Novikova. - M.: Apkipro, 2002 Yil. -112 s.

taqqoslash pedagogik jarayonga kiritilgan yangiliklarning samaradorligi yoki samarasizligi to'g'risida xulosa chiqarishga imkon beradi.

Eksperimentning mazmuni va ko'lamidagi farqlar.

Eksperimental ta'sirlarga duchor bo'lgan pedagogik hodisalar sohasi tadqiqotchiga bir qator o'ziga xos imkoniyatlar va cheklovlarni taqdim etadi. Pedagogik jarayonning o'rganilayotgan tomonlariga qarab eksperimentning quyidagi turlari ajratiladi:

* didaktik (mazmuni, usullari, o'qitish vositalari);

* tarbiyaviy · mafkuraviy va siyosiy, axloqiy, mehnat, estetik, ateistik, ekologik ta'lim);

* xususiy uslubiy (mavzu bo'yicha ZUNNI o'zlashtirish);

* boshqaruv (demokratlashtirish, optimallashtirish, o'quv jarayonini tashkil etish);

* murakkab.

Pedagogik tajriba u yoki bu darajada tegishli ilmiy sohalar bilan bog'liq bo'lib, bu holda deyiladi:

* psixologik va pedagogik,

* ijtimoiy-pedagogik,

* tibbiy-pedagogik,

* pedagogik iqtisodiy va boshqalar.

Eksperimentning ko'lami (hajmi) birinchi navbatda unda ishtirok etadigan ob'ektlar soni bilan belgilanadi; farqlash:

* shaxsiy tajriba (bitta ob'ektlar o'rganilmoqda);

* maktablar, sinflar, o'qituvchilar, talabalar guruhlari ishtirok etadigan guruh tajribasi;

* cheklangan (tanlangan) va ommaviy tajriba.

Ilmiy tadqiqot doirasida amalga oshirilgan ilmiy tajriba nazariy jihatdan ishlab chiqilgan gipotezaga muvofiq birinchi marta u yoki bu pedagogik ta'sirni olish maqsadiga ega; ilmiy tadqiqotda yangi bilimlar eksperimentning maqsadi bo'lib, maqsad vazifasini bajaradi.

Hamkorlik va rivojlanish texnologiyasi bilan tajriba o'tkazishda yangi bilimlar allaqachon pedagogik jarayonni takomillashtirish vositasi bo'lib, vosita vazifasini bajaradi. Hamkorlik pedagogikasi g'oyalarini qo'llagan holda, amaliyotchi o'qituvchi ilgari erisha olmagan natijani olishni maqsad qiladi. Aslida, bu erda tajriba ilmiy qoidalarni amalga oshirish yoki ilg'or tajribalarni takrorlash bo'yicha tajribali ishni taqdim etadi. Shu bilan birga, ushbu takrorlash yoki amalga oshirishni tajriba (takroriy, takrorlanadigan) deb hisoblash kerak, ayniqsa u yangi shartlar bilan birga keladi. Afsuski, ushbu eng keng tarqalgan holatlarda qat'iy ilmiy pedagogik eksperimentning barcha mezonlari bajarilmaydi, bu olingan xulosalarning ishonchliligini sezilarli darajada kamaytiradi.

Barcha turdagi va darajadagi pedagogik eksperiment uchun tavsiya etilgan talablarni quyidagicha shakllantirish mumkin:

1. o'qituvchining(Ley) eksperimental ishlarga tayyorligi va tayyorligi;
2. eksperimentatorida ma'lum bir natijaga erishish uchun pedagogik jarayonga yangi elementni kiritishni o'z ichiga olgan ma'lum bir gipotezaning mavjudligi;
3. pedagogik jarayonga aralashuvni puxta ishlab chiqish, pedagogik ta'sir va uning oqibatlarini kuzatish uchun shart-sharoitlarni ta'minlash;

4. "zarar qilmang" tamoyiliga rioya qilish; o'quv rejasida nazarda tutilgan majburiy o'quv natijalarini ta'minlash;

5. tajriba shartlari va natijalarini diqqat bilan qayd etish;

6. ilmiy halollik va vijdonlilik, xulosalarni shakllantirishda ishonchga intilish,

7. tadqiqotchi va bolalar o'rtasidagi o'zaro tushunish, boshqalarning eksperimentga xayrixoh munosabati: ma'muriyat, ota-onalar va bolalar.

3.2. Tajriba-sinov ishlari natijalarining tahlili

Pedagogik tajriba-sinov o'tkazish uchun Termiz davlat pedagogika instituti Xorijiy tili va adabiyoti: nemis tili ta'lim yo'nalishining 2-kurs talabalar 201 va 202 guruhlarini tanlandi. Bunda talabalarning o'qishi, ilmiy salohiyati, pedagogik mahorati e'tiborga olindi. Pedagogik tajriba-sinov o'tkazishga ma'sul o'qituvchi bilan uch marotaba seminar mashg'ulotlar o'tkazildi. Birinchi seminar mashg'ulotda pedagogik eksperiment o'tkazishdan ko'zlangan maqsad va vazifalar atroflicha tushuntirildi, bu borada o'qituvchilarning fikr-mulohazalari eshitildi va fikr almashish bo'ldi. Nemis tili grammatikasini o'qitishda intellektual o'yinlardan foydalangan holda talabalarning bilish faoliyatini faollashtirish, samaradorlikka erishish yo'llarini ishlab chiqish, talabalarni intellektual o'yinlar orqali ijodiy faoliyatni rivojlantirish uchun o'qish jarayonini loyihalashtirish, qizqish va imkoniyatlarini hisobga olgan holda talabalarda o'zlashtirilgan nazariy bilimlardan hulosalar chiqarish, ulardan amaliy faoliyatlarda mustaqil foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish nuqtai nazaridan quyidagi vazifalarni amalga oshirish belgilandi:

1. Nemis tili grammatikasini o'qitish metodikasiga oid materiallarni o'rganish va tahlil qilish;

2. Tadqiqot ma'lumotlarini to'plash va ularni tahlil qilish;

3. Mustaqil ta'lim orqali talabalarda ijodiy faoliyatni rivojlantirishning metodlari, vositalarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish;

4. Talabalarda mustaqil va mantiqiy fikrlash, o'z ijodiy faoliyatidan amaliyotda foydalana olish ko'nikma va malakalarini o'zlashtirganlik darajasi va samaradorligini aniqlash;

5. Tadqiqot materiallari yuzasidan talabalarga bilim berish, ko'nikmalarni tarkib toptirish va tajriba-sinovdan o'tkazish;

Pedagogik tajriba-sinov 2022-2023 o'quv yillarida olib borildi.

O'quv yili yakunida talabalarning nemis tili sohasidagi bilimlari samaradorligi o'rganildi, tahlil qilindi va olib borayotgan ishlariga ba'zi bir o'zgartirishlar (tuzatishlar) kiritildi. Bunday o'zgartirishlar intellektual o'yinlarni o'tkazish muddatlari va talabalarga beriladigan savollar mazmuniga tegishli bo'ldi. Pedagogik tajriba o'tkazilgan yillar davomida talabalarning bir hil tushinmagan savollarga og'zaki va yozma tarzda javoblar berildi, ular tahlil qilindi va hulosalandi. Tajriba va nazorat sinf talabalaridan nemis tili grammatikasini AKT yordamida tushunchalarni shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha test topshiriqlari, og'zaki va yozma so'rovnomalardagi savollarga javoblar olindi.³⁷ Tajriba va nazorat sinflaridagi intellektual o'yinlar, og'zaki va yozma so'rovnomalardagi savollar bir hilda bo'lib, ularga javob olish bir vaqtda o'tkazildi. Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va o'tkazish metodikasi o'quvchilarning amaliyotda yoki nazariy jihatdan xaridlarini oshirish va amaliyotda o'zlarini sinovdan o'tkazishlarini tashkil qilish uchun yaratilgan tizimdir. Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish metodikasi quyidagilarni o'z ichiga oladi:³⁸

³⁷ Piskunov, A. I. pedagogik eksperiment nazariyasi va amaliyoti / A. I. Piskunov; Ed. - M.: Pedagogika, 1979. -208 s.

³⁸ Piskunov, A. I. pedagogik eksperiment nazariyasi va amaliyoti / A. I. Piskunov; Ed. - M.: Pedagogika, 1979. -208 s.

1. Maqsad va vazifalarning belgilanishi: Tajriba-sinov ishlarining maqsadi va vazifalari o'quvchilar tomonidan tushunchalarni oshirish vaularni aniqlash, o'zlashtirish hamda o'quvchilar orasida samarali muhokama va ish birliklarini tashkil qilishdir.

2. Materiallar va vositalar to'plamining tayyorlashi: Tajriba-sinov ishlari uchun zarur bo'lgan materiallar va vositalarni to'plamoq mumkin bo'ladi. Bunday ishlar talab qiluvchi materiallarning hamda vositalarning to'planishi, saqlanishi hamda texnik vositalarga e'tibor berishni talab etadi

3. Sinov ishlarining tashkil qilish shakllari: Tajriba-sinov ishlarining turli tashkil qilish shakllari mavjud. Misol uchun, o'quvchilarga masala tuzish, faoliyat o'tkazish, yoki test va savollar yoki shaxsiy qaror va baholashlarni tashkil qilish mumkin.

4. Tajriba-sinov ishlari to'plamining tayyorlashi: Tajriba-sinov ishlarini planlangan shaklda tayyorlash va ishlar kombinatsiyalashidan iboratdir. Bunda loyiha plani, ishlarni amalda bajarish davomida o'quvchilarga qo'llanadigan qo'shimcha materiallar va vositalar kiritilishi hamda har bir sinov ishini tahlil va baholash bo'lishi lozim.

5. Sinov ishlarining tahlil va baholashqacha tayyorlashning metodlari: Tajriba-sinov ishlari amaliyotda o'z ishlariga gul tashlashga qodir bo'lmaydi. Shu sababli, ishlar tahlil qilinishi kerak, bu esa o'quvchilar o'zlarida tushunchalari oshirish vaularini aniqlash, yuzaga kelgan xatolarni aniqlash hamda keskinlikni oshirishga qaratilgan tashkiliy amaldir.

Tajriba-sinov ishlari o'tkazish metodikasi, pedagogik boshqa usullari bilan bir-biridan farqli xususiyatlarga ega bo'lib, nazariy bilimlar to'g'risidagi tushunchalari hamda yondashuvchanligini oshirilishini ta'minlaydi. O'quv qo'llanmalari va kompyuterlardan keng foydalaniladi. Ko'pincha televizor, CD pleerlar va video kabi eski texnologiyalar ham taqdim etiladi. Boshqa tomondan, interfaol doskalar yoki ma'lumotlar proyektorlari hali ham so'rovda qatnashgan maktablarning qo'shimcha jihozlarining bir qismi bo'lib qolmoqda. Yangi ommaviy

axborot vositalarining sinfga integratsiyalashuvini murakkablashtiruvchi omillar sifatida o'qituvchilar texnik qobiliyatsizlikdan qo'rqishadi (71% o'qituvchilar so'ralgan) sanab o'tilgan, keyin talabchanlar bor

Tayyorgarlik (58%), o'qituvchining materiallarni umumiy ko'rib chiqmasligi (43%), maktabda jihozlarning etishmasligi (41%), o'quv dasturining to'liqligi (39%), maslahat xizmatining yo'qligi (38%), o'qituvchining kompyuterni yetarli darajada bilishi (37%) va o'quvchilarning intizom yo'qligidan qo'rqish (19%). 122 Natijalar o'qituvchilarimizga xos bo'lgan ba'zi xususiyatlarni ko'rsatadi: bir tomondan, ular zamonaviy texnologiyalardan birinchi navbatda o'quvchilarga nisbatan bilim ustunligini mustahkamlash uchun foydalansalar, ikkinchi tomondan, yangi texnologiyalar bilan ishlashni afzal ko'rgan o'quvchilarga yetib borishni xohlashadi. . Yangi texnologiyalar bilan ishlashda o'qituvchilar o'quvchilarning xatti-harakatlarini nazorat qiladilar talabalar va topshiriqlarni bajarmagan taqdirda ular aralashishga tayyor.

Dissertatsiyaning «Filolog talabalarga nemis tili grammatikasini o'qitishda AKT dan foydalanish metodikasi» nomli uchinchi bobida tadqiqot ishini olib borishda tajriba-sinov ishlarini tashkil etish, o'tkazilgan tajriba-sinov ishlari bosqichlari, olingan natijalar va ularning statistik tahlili bayon etilgan. Tajriba-sinov ishining maqsadi olingan natijalarga ko'ra ta'lim va tarbiya jarayonining aniq muammolari yechimiga oid pedagogik va metodik tavsiyalar, pedagogik innovatsiyalar, ta'lim sifatini oshirishga oid ilmiy asoslangan takliflar ishlab chikishdir.

Pedagogik tajriba-sinov ishimizning maqsadi - nemis tilini o'qitishda o'quvchilarning ko'nikma va malakalarini baholash xususiyatlarini aniqlashtirishdan iborat.

Ekspirimental ta'lim oliy o'quv yurti talabalari hamda umumiy o'rta ta'lim maktablarida tahsil oluvchi o'quvchilarga nemis tilini o'qitishda ularning tinglab tushunish ko'nikmalarini audiovizual vositalar yordamida rivojlantirish bo'yicha ishlab chiqilgan mashq va vazifalar tizimini sinovdan o'tkazishga qaratildi.

Eksperimental ta'limning maqsadi - taklif etilgan mashq va topshiriqlar tizimining samaradorligi va erishilgan natijalarni aniqlashdan iboratdir.

Tajriba-sinov ishlarini tashkillashtirishga qo'yilgan ilmiy-metodik talablarga ko'ra, Surxondaryo viloyatidagi Termiz davlat pedagogika instituti ta'lim muassasasi tajriba-sinov maydoni sifatida belgilandi.

Tajriba-sinov o'tkazish uchun yuqorida ko'rsatilgan ta'lim muassasalaridan tajriba guruhi (TG) da 50 ta va nazorat guruhi (NG) da 120 ta o'quvchi ishtirok etdi (2-jadvalga qarang).

Pedagogik tajriba-sinov jarayoni maydoni tavsifiga unda ishtirok etgan o'qituvchilar va ta'lim oluvchilar soni

T/ R	Ta'lim muayssasalari	Magistirlilik dissertatsiyasi yuzasidan o'tkazilgan ITI va IPIda qatnashgan				
			Kurs /sinf	TG	NG	Jami;
1.	Termiz davlat pedagogika institut	3	2-kurs	22	40	124
			2-kurs	22	40	
				44	80	

Tajriba-sinov ishi uni tashkillashtirishga qo'yilgan ilmiy-metodik talablarga ko'ra olib borildi. Dastlab o'quvchilarning nemis tilidagi autentik matnlarni tinglab tushunish ko'nikmalarining shakllanganlik darajasi aniqlab olindi. Tajriba so'ngida olingan yakuniy miqdor ko'rsatkichlari 3-jadvallarda keltirib o'tilgan.

**Nemis tili darslarida Grammatik kompetensiyani AKT yordamida
rivojlantirish dinamikasi.**

<i>Darajalar</i>	<i>Asoslovchi bosqich</i>			
	<i>Oliy ta'lim muassasalari</i>			
	Tajriba guruhi		Nazorat guruhi	
	Soni	%	Soni	%
5 (a'lo)	6	15,2%	4	8,8%
4 (yaxshi)	7	19,6%	9	18,8%
3 (o'rta)	8	20,7%	25	46,2%
2 (qoniqarsiz)	23	44,5%	16	26,2%
<i>Jami</i>	44	100%	44	100%

Yuqoridagi jadvallardan ko'rinib turibdiki, tajriba guruhlarida nazorat guruhlariga nisbatan o'quvchilarning nemis tili darslarida Grammatik kompetensiyani tushunish ko'nikmasini zamonaviy ped-texnologiyalar vositalari yordamida rivojlantirish mezonlarining barchasi bo'yicha sezilarli o'zgarishlar kuzatilgan.

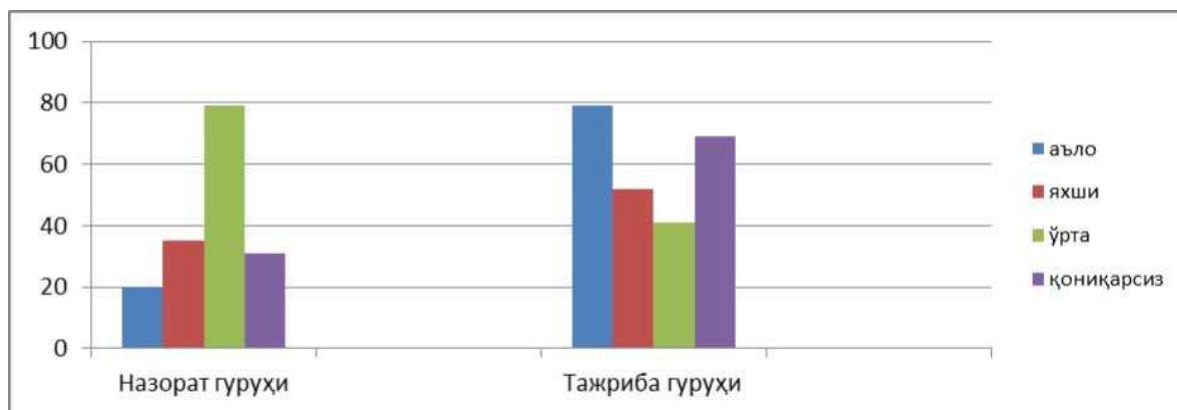
Tajriba-sinov natijalari taxliliga ko'ra, tadqiqot jarayoniga jalb etilgan tajriba guruxidagi o'quvchilarning nazorat guruxi o'quvchilariga nisbatan bilim, ko'nikma va malakalari samarali ekanligi aniqlandi. Bu xolatni ob'ektiv baxolash uchun statistik taxlil amalga oshiriladi, aniqlangan xulosagina tajriba-sinov ishlarining ilmiy, pedagogik, texnologik va metodik jihatdan to'g'ri, samarali olib borilganini tasdiqlaydi. Magistirlar dissertatsiya tajriba-sinov davrida xam statistik taxlilni amalga oshirish uchun « *Deutsch mit Spass* » metodi tanlandi.

Mazkur metod ikki guruhda qayd etilgan ko'rsatkichlarni aniqlash va ob'ektiv baxolash imkoniga ega. Matematik statistik metodning mohiyatiga ko'ra dastlabki bosqichdagi tajriba va nazorat guruxlarida qayd etilgan natijalar 1-chi va 2-chi tanlanmalar sifatida belgilanib:

- a'lo,

- yaxshi,
- o'rta
- qoniqarsiz

darajalar bo'yicha variatsion katorlarni xosil kilish lozim buldi. Bu diagrammada quyidagi ko'rinishni oldi (2-rasmga qarang).

2-rasm. Nemis tili darslarida Grammatik kompetensiyani AKT dan foydalanish bo'yicha tajriba-sinov ishlarining natijalari.

Diagrammadan ko'rinib turibdiki, tajriba guruhi kursatkichlari nazorat guruhi ko'rsatkichlaridan yuqori ekan. Olingan natijalardan ukitish samaradorligini baholash mezoni birdan kattaligi bilan va bilish darajasini baholash mezonini noldan kattaligi bilan ko'rish mumkin. Bundan ma'lumki, tajriba guruhidagi o'zlashtirish nazorat guruxidagi o'zlashtirishdan yuqori ekan. Demak, yuqorida olib borilgan magistrlilik dissertatsiyasining statistik taxlillardan xulosa qilib shuni aytish mumkinki, nemis tili darslarida tinglab tushunish ko'nikmasini audiovizual vositalar yordamida o'quvchilarda malaka va ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha qo'llanilgan tajriba-sinov ishlari metodikasi samarali bo'lib, talabalar va o'quvchilar o'zlashtirishga ijobiy ta'sir etadi, ularda ijodiy qobiliyatni shakllanishiga imkon yaratadi.

Yuqoridagi magisterlik dissertatsiyaning statistik taxlildan shunday xulosa qilish mumkin: tajriba guruhlaridagi o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari nazorat guruxlaridagi o'quvchilarning bunday ko'rsatkichidan yuqori bo'lib, pedagogik tajriba-sinov ishining yakuniy bosqichida olingan natija samaradorligining (16 % ga) asosli ekanligi isbot qilindi.

III bob yuzasidan xulosalar

Amalga oshirilgan tajriba-sinov ishlari tadqiqotchi tomonidan belgilangan talablar asosida tashkil qilindi. Pedagogik tajriba-sinov ishlarini samarali tashkil qilish maqsadida tajriba-sinov obyektlarida o'qituvchilarga tadqiqot ishi yuzasidan anketa savolnomalar bilan murojaat qilindi. O'qituvchilarning anketa so'rovnomalariga bergan javoblari tahlil qilindi va umumlashtirildi. Tajriba-sinov ishlari jarayonida chet tili talabalariga grammatikani AKT texnologiyalardan foydalanish samaradorligini ko'rsatish bo'yicha natijalar amalga oshirildi.

TAVSIYA VA XULOSALAR

"Filolog talabalarga nemis tilida grammatik kompetensiyani shakllantirishda AKT dan foydalanish metodikasi" mavzusida o'tkazilgan tadqiqot asoslarining grammatik tomonini o'qitishda zamonaviy kompyuter texnologiyalaridan foydalanish samaradorligini tahlil qilishga imkon berdi. Maqsadga erishish jarayonida ilgari qo'yilgan bir qator vazifalar hal qilindi, xususan: "grammatik mahorat" tushunchasi va uning shakllanish bosqichlari ko'rib chiqildi; chet tilini o'qitishda, xususan grammatikani o'qitishda kompyuter axborot texnologiyalarining roli aniqlandi; zamonaviy axborot kompyuter texnologiyalarining turlari aniqlandi; "Microsoft Power Point multimedia taqdimoti" tushunchasi va taqdimot dizayni, mazmuni va namoyishi uchun asosiy talablar ko'rib chiqildi. Men zamonaviy kompyuter texnologiyalaridan foydalangan holda grammatikani o'qitish bo'yicha darslarni (tanishish, o'qitish, qo'llash), xususan, amalda samaradorligi isbotlangan Microsoft Power Point multimedia taqdimotlarini ishlab chiqdim. Axborot kompyuter texnologiyalaridan foydalangan holda ishlab chiqilgan darslar bir qator muammolarni hal qilishga imkon beradi, xususan:

darsda talabalarning faolligini oshiradi;

muayyan grammatik mavzuni o'rganish motivatsiyasini oshiradi;

mustaqil ishlash uchun sharoit yaratadi; qulay o'rganish muhitini yaratadi;

ta'limni individuallashtirishga imkon beradi;

intellektual va kompyuter ko'nikmalarini shakllantiradi;

Shunday qilib, yuqorida aytilganlarning barchasiga asoslanib, axborot kompyuter texnologiyalaridan foydalanganda nutqning grammatik tomonini o'qitishda ish uslubi o'zgaradi, degan xulosaga kelishimiz mumkin, chunki bu holda o'qituvchining roli talabalarning shaxsiyatini rivojlantirishni qo'llab - quvvatlash va yo'naltirish, shuningdek zamonaviy kompyuter texnologiyalaridan foydalanishni o'rgatishdir. ma'lum bir grammatik mavzu yoki grammatik hodisani mustaqil o'rganish. Ushbu yakuniy malaka ishining materiallari amaliy ahamiyatga ega va talabalar va chet tili o'qituvchilari tomonidan amalda qo'llanilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

I. HUQUQIY NORMATIV HUIJATLAR.

1. 19.05.2021 PQ-5117-son O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o‘rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori.
2. 25.02.2023 O‘zbekiston respublikasi Prezidentining “Umumta‘lim maktabi o‘quvchilariga ikkinchi xorijiy til hamda zamonaviy kasbga o‘rgatish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017-yil, 14-son, 230-modda, Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-apreldagi 187-son qaroriga 3-ilova
4. 11.08.2017 610-son O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Ta‘lim muassasalarida chet tillarini o‘qitishning sifatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaror

II. ILMIIY ADABIYOTLAR

1. Birkenhof G.M., Rom S.M., Urojewa R.M. Grammatik mit grammatisch phonetischen Übungen. 1980,1
2. Bofinger, J.: Neue Medien im Fachunterricht. ISB-Arbeitsbericht 325. Donauwörth 2004
3. Bofinger, J.: Digitale Medien im Fachunterricht. Eine Lehrerbefragung in Bayern 2006 und ein Zeitvergleich mit 2002. Donauwörth 2007
4. Grüner, H./Hassert, T.: Computer im Deutschunterricht. München 2000
5. Mitzlaff, H. (Hrsg.): Internationales Handbuch: Computer (ICT), Grundschule, Kindergarten und neue Lernkultur. Hohengehren 2007
6. Mitzlaff, H., Speck-Hamdan, A.: Grundschule und neue Medien. Frankfurt/M. 1998

7. Rüschoff, B./Wolff, D.: Fremdsprachenlernen in der Wissensgesellschaft. Zum Einsatz der neuen Technologien in Schule und Unterricht. Ismaning 1999
8. Spanhel, D.: Medien pädagogik in der Lehrerbildung. In: medien praktisch, H. 104 (2002), S. 30–34
9. Spanhel, D.: Medienerziehung. Handbuch Medienpädagogik Bd. 3. Stuttgart 2006
10. Tulodziecki, G./Herzig, H.: Computer und Internet im Unterricht. Medienpädagogische Grundlagen und Beispiele. Berlin 2002
11. Tulodziecki, G./Herzig, H.: Mediendidaktik. Handbuch Medienpädagogik Bd. 2. Stuttgart 2004
12. Wagner, U. u.a.: Zwischen Vereinnahmung und Eigensinn – Konvergenz im Medienalltag Heranwachsender. BLM Bd. 74. München 2004
13. Wermke, J.: Integrierte Medienerziehung im Fachunterricht. Schwerpunkt: Deutsch. München 1997
14. Polat, E. S. ta'lim tizimidagi yangi pedagogik va axborot texnologiyalari: darslik. universitetlar uchun / E. S. Polat. - M.: Akademiya, 1999 Yil. – C.224.
15. Robert, I. V. ta'limni axborotlashtirish nazariyasi va metodikasi (psixologik, pedagogik va texnologik jihatlar): darslik. qo'llanma / I. V. Robert. M.: IIO Rao, 2007 yil. 510-sahifa.
16. Zaxarova, I. G. ta'limdagi axborot texnologiyalari: darslik. universitetlar uchun / I. G. Zaharova. - M.: Akademiya, 2003 Yil. 25-29 betlar.
17. Ковалёва А. Г. Использование информационно-компьютерных технологий при обучении в начальной школе. 2006.
18. Okhunov, M., & Minamatov, Y. (2021). Application of Innovative Projects in Information Systems. European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630), 11, 167-168.
19. Minamatov, Y. E. U. (2021). APPLICATION OF MODULAR TEACHING TECHNOLOGY IN TECHNOLOGY. Scientific progress, 2(8), 911-913.

20. Минаматов, Ю. (2021). УМНЫЕ УСТРОЙСТВА И ПРОЦЕССЫ В ИХ ПРАКТИЧЕСКОЙ ЭКСПЛУАТАЦИИ. Eurasian Journal of Academic Research, 1(9), 875-879.
21. Pihkala-Posti, Laura (2011) Zur Stellung des E-Learning im finnischen Deutschunter-richt. In: Bonner; Reuter (Hrsg.), 369-380.
22. Pihkala-Posti, Laura (2012) The digi-native and global language learner challenges our local foreign language pedagogy. Åbo Akademi University, 109-121.
23. Warwick, Claire (2009) *Codex 2.0 Digital Humanities and the Future of Reading*. Handout. Summer School of Mermornet, Universität Tampere.
24. U.T. Usarov, M.N. Boboqulova —Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o‘quv jarayoniga qo‘llash Samarqand-2008
25. Ishmatov Q. Pedagogik mahorat asoslari. Namangan, NamMPI. 2005
26. Babanskiy yu. k. pedagogik tadqiqotlar samaradorligini oshirish muammolari / yu. K. Babanskiy. - M.: Pedagogika, 1982. 182 s.
27. Batishchev G. I. pedagogik eksperiment / G. I. Batishchev. - M.: Boyqushlar. Pedagogika-1990 yil.
28. Bitinas B. P. pedagogika va ta'lim psixologiyasida ko'p o'lchovli tahlil / - B. P. Bitinas. Vilnius: lit SSR ta'lim vazirligi maktablari ilmiy-tadqiqot instituti, 1971. 374 s.
29. Vishnyakova S. M. kasbiy ta'lim: lug'at. Asosiy tushunchalar, atamalar, dolzarb lug'at / S. M. Vishnyakova. M.: NMTS spo, 1999. 538 s.
30. Zdravomyslov A. G. sotsiologik tadqiqotlar metodologiyasi va tartibi / A. G. Zdravomyslov. Moskva: Fikr, 1969. 205 s.
31. Kormakov E. S. siz eksperimentni boshladingiz... siz eksperimentni boshladingizmi? Siz tajribani boshladingiz! / E. S. Kormakov; tahririda E. S. Kormakova, A. S. Sidenko. M., 1996 yil.
32. Kraevskiy V. V. pedagogikada ilmiy tadqiqotlar va uning asosiy xususiyatlari / V. V. Kraevskiy; ostida. tahririda P. I. Pidkasistoy. 3-nashr. M., 1998 yil.

33. Mixeev V. I. pedagogikada modellashtirish va o'lchash usullari: ilmiy va uslubiy qo'llanma / V. I. Mixeev. M.: Oliy maktab, 1987. 200 s.
34. Nalimov V. V. eksperimentni rejalashtirishning mantiqiy asoslari / V. V. Nalimov, T. I. Golikova. M.: Metallurgiya, 1976. 128 s.
35. Novikova T. G. ta'lim tizimlarida eksperimentni loyihalash: ilmiy va uslubiy qo'llanma / T. G. Novikova. - M.: Arkipro, 2002 Yil. -112 s.
36. Okon V. umumiy didaktikaga kirish / V. Okon; [kirish. T. A. Xmel] Tomonidan Yaratilgan. - M.: Yuqori. ShK., 1990. 382 s.
37. Piskunov, A. I. pedagogik eksperiment nazariyasi va amaliyoti / A. I. Piskunov; Ed. - M.: Pedagogika, 1979. -208 s.
38. V. V. Davydov, A. V. Zaporojets, B. F. Lomov [va boshqalar]. - M.: Pedagogika, 1983. 448 s.
39. Skatkin M. N. pedagogik tadqiqotlar metodologiyasi va metodikasi / M. N. Skatkin. - M.: Pedagogika, 1986. 151 s.
40. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: базовый курс лекций: Пособие для студентов пед. вузов и учителей / Е. Н. Соловова. – 4-е изд. – М.: Просвещение, 2006. – 239 с.
41. Убайдуллаев Ш.Н. Касб-хунар коллежи ўқувчиларига маданиятлараро мулоқотни ўргатиш (немис тили материалида): Пед. фан. ном. дис. – Т. ЎзДЖТУ, 2008. - Б. 88-89.
42. Вишневская Е. М. Структура и содержание англоязычной фонетической компетенции студентов // Вестник ТГУ. – Тамбов, 2013. – №2 (118). – С. 37-42.
43. Хомутова А. А. Формирование фонетической компетенции на основе мультимедиа (английский язык, языковой вуз): Автореф. дис канд. пед. наук. – Тамбов, 2007. – 21 с.
44. Хомутова А. А. Фонетическая компетенция: структура, содержание // Вестник ЮУрГУ. Серия: Лингвистика. – Челябинск, 2013. – №2. – С. 71-

45. Хомутова А. А. Формирование фонетической компетенции на основе мультимедиа (английский язык, языковой вуз): Автореф. дис.канд. пед. наук. – Тамбов, 2007. – 21 с.
46. Chomsky N., Halle M. The sound pattern of English. – New York: Harper & Row, Publishers, 1968. – 470 p. Н. Методика обучения речевому общению на иностранном языке: Учебное пособие для преподавателей и студентов языковых вузов. / А. Н. Щукин. – М.: ИКАР, 2011. – 454 с.
47. Зимняя, И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе. / И. А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с
48. Зимняя И. А. Педагогическая психология: Учебник для вузов. – 2-е изд., доп., испр. и перераб. – М.: Логос, 2000. – 384 с.
49. G'afur G'ulom. Ko'p tilni bilishning xosiyati // O'qituvchilar gazetasi, 1965-yil 16-sentabr ("Toshkent oqshomi" gazetasining 1989-yil 6-aprel sonida "Ko'p tilni bilish xosiyati" nomi bilan qayta bosilgan).
50. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам. Теория и практика. – М.: Филоматис, 2006. – С. 96-97.
51. Шедевры немецкой поэзии: парал. текст на нем. и рус. яз.: учебное пособие; пер. с нем. – М.: Эксмо, 2012. – 128 с.
52. Canale S., Swain M. Theoretical base of communicative approaches to second language teaching and testing. – UK.: Oxford University Press, 2002. – 48 p.
53. Гончарова Н. М. Формирование иноязычной фонетикофонологической компетенции у студентов-лингвистов: на материале английского языка: Автореф. дис.канд. пед. наук. – Ставрополь, 2006. – 23 с.
54. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам: Пособие для учителя. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: АРКТИ, 2003. – 192 с.

55.Эркаев Э.Т. Бўлажак чет тил муаллими таълимида қўлланадиган таржима машқларининг лингводидактик таснифи. Педагогика фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. – Т.ЎзДЖТУ, 2008. – Б.11-12.

56.Jalolov J.J. Chet til o'qitish metodikasi: chet tillar oliy o'quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik. -Т. О'qituvchi, 2012. 400-b

Qo'shimcha adabiyotlar

1. <http://www.ziyonet.uz>
2. <http://www.natlib.uz>
3. <http://www.dissertatsiya.uz>
4. <http://www.rsl.ru>
5. <http://www.geothe.de>
6. <http://www.dnb.de>
7. <http://www.openscience.uz>
8. <http://www.dissercat.com>

Termiz davlat universiteti Xorijiy filologiya fakulteti Roman-german tillar kafedrası Lingvistika (Nemis tili) mutaxassisligi 2-bosqich magistranti Jumanazorov Shukurali Tashmamatovichning “Filolog talabalarga nemis tili grammatikasini AKTdan foydalanish metodikasi ” mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasiga ilmiy rahbar

X U L O S A S I

Jumanazorov Shukurali Tashmamatovichning “Filolog talabalarga nemis tili grammatikasini AKTdan foydalanish metodikasi ” mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasi filolog talabalarga nemis tili grammatikasini o‘rgatishda AKT dan foydalanishda turli xil metodlarni o‘rganishga bag‘ishlangan.

Dissertatsiya kirish, uch bob, xulosa va foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxatidan iborat.

Disertatsiyaning kirish qismida mavzuning dolzarbligi, maqsad va vazfalari, obykti va predmeti, ilmiy yangiligi, tadqiqotning asosiy masalalari va farazlari, tadqiqot mavzusi bo‘yicha adabiyotlar sharhi (tahlili), tadqiqotda qo‘llanilgan metodikaning tavsifi, tadqiqot natijalarining nazariy va amaliy ahamiyati, ish tuzilmasining tavsifi va amaliy natijalari yoritilgan.

Magistrlik dissertatsiyasining birinchi bobi tadqiqod mavzusiga doir nazariyalarning tanqidiy tahlili yoritib berilgan. Ilmiy uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish natijasida nemis tili grammatikasini o‘rganishda AKTning o‘rni va foydalanish metodlari o‘rganib chiqilgan. Grammatikani o‘rganishda zamonaviy texnologiyalarga alohida ahamiyat kasb etishigato‘xtalib o‘tilgan.

Tadqiqodlar natijasida Grammatik kompetentsiyani shakllantirish leksik elementlarning ma'noli so'z birikmalariga birikmasini tartibga soluvchi tamoyillarni bilish asosida tilning grammatik vositalarini qo'llash qobiliyatini yaratishga to'g'ri keladi, ya'ni. so'zlovchining to'g'ri tuzilgan jumllarini tushunish va tanib olish va nutqni ishlab chiqarish jarayonida o'z fikrlarini ifodalash qobiliyati (shunchaki eslab qolish va muzlatilgan namunalarni ko'paytirishdan farqli o'laroq). Bu amaliy tilni egallashning eng muhim shartlaridan biri bo'lgan grammatik jihatdan to'g'ri iboralar

va jummalarni qurish uchun so'zlarni birlashtirish va o'zgartirish qobiliyatidir, ya'ni. aloqa vositasi sifatida foydalanish turlari aniqlab berilgan.

Dissertatsiyaning ikkinchi bobida Chet tillarni o'qitish metodikasi ham boshqa fanlar kabi o'zining o'rganish ob'ektiga ega bo'lib, uning vazifa va maqsadlarini belgilaydi, tadqiqot usullarini o'zlashtiradi. Pedagogik tadqiqot metodi ana shu hodisalarni amaliy va nazariy asoslash, qonuniyatlarini yoritish shaklidir. Nemis tilida grammatik kompetensiyasi quyidagi tadqiqot usullari ajratiladi:

1. Ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish.
2. Multimediya orqali o'rganish.
3. Chet tillarni o'qitishning ilg'or tajribalarini umumlashtirish.
4. Sinov o'qitish.
5. Tajribali ta'lim.
6. Pedagogik eksperiment.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) pedagogik texnologiyalardan biridir va grammatik ko'nikmalarini o'rganish va ko'paytirishda o'ziga xos kasblarga ega. AKT, o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi aloqani kuchliroq va samaraliroq qilish uchun mo'ljallangan. Bu texnologiyalar orqali o'quvchilar grammatik ko'nikmalarini egallashda o'zlashtirish, turli til elementlarini ta'lim qilish, yanada ko'p va bir qanchalik tinglash va ko'rishni oshirishga ulguradi. AKT, turli taxlil qiluvchi, o'rganish, sintez, tahlil qilish va yaratish kasblarni o'z ichiga oladi. Misol uchun, odatda grammatik ko'nikmalari taxlil qilish va tahlil qilish kasblariga muvofiq korinishda, grammatikning o'zini o'rganish va sintez kasblari bilan birlashtirish uchun qo'llaniladi. Pedagogik texnologiyalarning standart qurilmalari (LMS va CMS) ham, AKT-ni samarali tarzda ishlatishni ta'minlash uchun mo'ljallangan.

Dissertatsiyaning uchinchi bobida Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va o'tkazish metodikasi o'quvchilarning amaliyotda yoki nazariy jihatdan xaridlarini oshirish va amaliyotda o'zlarini sinovdan o'tkazishlarini tashkil qilish uchun yaratilgan tizimdir.

Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish metodikasi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Maqsad va vazifalarning belgilanishi: Tajriba-sinov ishlarining maqsadi va vazifalari o'quvchilar tomonidan tushunchalarni oshirish vaularni aniqlash, o'zlashtirish hamda o'quvchilar orasida samarali muhokama va ish birliklarini tashkil qilishdir.

2. Materiallar va vositalar to'plamining tayyorlashi: Tajriba-sinov ishlari uchun zarur bo'lgan materiallar va vositalarni to'plamoq mumkin bo'ladi. Bunday ishlar talab qiluvchi materiallarning hamda vositalarning to'planishi, saqlanishi hamda texnik vositalarga e'tibor berishni talab etadi

3. Sinov ishlarining tashkil qilish shakllari: Tajriba-sinov ishlarining turli tashkil qilish shakllari mavjud. Misol uchun, o'quvchilarga masala tuzish, faoliyat o'tkazish, yoki test va savollar yoki shaxsiy qaror va baholashlarni tashkil qilish mumkin.

4. Tajriba-sinov ishlari to'plamining tayyorlashi: Tajriba-sinov ishlarini planlangan shaklda tayyorlash va ishlar kombinatsiyalashidan iboratdir. Bunda loyiha plani, ishlarni amalda bajarish davomida o'quvchilarga qo'llanadigan qo'shimcha materiallar va vositalar kiritilishi hamda har bir sinov ishini tahlil va baholash bo'lishi lozim.

Umumiy qilib aytganda Jumanazorov Shukurali Tashmamatovichning "Filolog talabalarga nemis tili grammatikasini AKTdan foydalanish metodikasi" mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasi ilmiy tilda ravon yozilgan. Dissertatsiya "Magistratura to'g'risida"gi nizom talablariga mos shakllantirilgan, har bir bob xulosalangan va umumiy xulosa boblardan olingan xulosalar asosida aniq bayon etilgan. Ish plagiatdan o'tgan. Mazkur dissertatsiyani himoyaga tavsiya etaman.

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Roman-german tillari tarjimashunosligi

kafedrasi mudiri

dotsent L.Kholiyarov

**Jumanazorov Shukurali Tashmamatovichning “Filolog talabalarga nemis tili grammatikasini o’qitishda AKT dan foydalanish metodikasi” mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasiga
ICHKI TAQRIZ**

Bugungi kunda o’qituvchiga qo’yiladigan muhim talablardan biri ham ilg’or pedagogik texnologiyalar bilan tanishish, amalda qo’llash va shular orqali bolalarni mustaqil fikrlashga o’rgatishdan iborat. Uzluksiz ta’lim tizimining hamma bo’g’inlarida ham o’qituvchi dars jarayonida noan’anaviy darslarda pedagogik texnologiyalardan foydalanadi, lekin pedagog o’qituvchilar xorijiy tillarni talabalarga o’rgatishda xorijiy til o’qituvchisi o’quvchilarning psixologik, pedagogik va fiziologik rivojlanish qoidalarini bilib, o’rganib darsning maqsad va mazmunidan kelib chiqib, pedagogik texnologiyalarni darsda qo’llash maqsadga muvofiqdir.

Ta’lim jarayoniga zamonaviy — kommunikatsion texnologiyalarni olib kirish ulardan maqsadli va to’g’ri, unumli foydalanish, ular orqali o’quvchida chet tiliga bo’lgan qiziqishni orttirish, o’qitish samaradorligini oshirish eng muhim masala hisoblanadi. Bu orqali ta’limning innavatsion texnologiyalaridan foydalanishga imkoniyat tug’iladi va talab ortadi. Chet tilini o’qitish jarayonida turli xil jadvallardan foydalanishning ham samarasi yuqoridir. Ta’lim jarayonida jadvallardan foydalanib, o’quvchilar ma’lum bir grammatik qoidani, masalan, zamonlardan foydalanib gaplar tuzish, yangi so’zlarni joylashtirib chiqishi mumkin. AKT sinovida grammatik qoidalarni yaxshi bilib olish juda muhim. "Kompyuter texnologiyalari, shuningdek, o’qitishning yangi usullarini ishlab chiqish, amalga oshirish va asoslash bilan bog’liq yangi didaktik muammolarni hal qilishdir." Dissertatsiyada shu ko’rsatib o’tilganki, AKT grammatik kompetensiyasini baholashda qo’llaniladigan eng yaxshi poydevorlaridan biridir.

Dissertasiya kirish, uch bob, xulosa va foydalanilgan adabiyotlar ro’xatidan iboratdir.

Magistrlik dissertatsiyasining birinchi bobi tadqiqod mavzusiga doir nazariyalarning tanqidiy tahlili yoritib berilgan. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish

natijasida grammatik kompetensiyasini shakllantirishga bo'lgan fikrlar bayon etilgan. Bu borada ko'plab olimlarning turlicha fiklari taqqoslangan. Bundan tashqari chet el olimlaridan Ebner Y., Kobner G., Lotte D.S., Kalinin A.V., Lornson T., Danilenko V.P., Shanskiy N.M., Leychik V.M., Krektor A.M., Moiseev A.I., Miskevich G.I., Vlasov A.V., Vasilyeva N.V., Golovin B.N., Superanskaya A.V., Podolskaya N.V. kabilarning ilmiy nazariyalari bilan bir qatorda o'zbek olimlaridan Hojiyev A., Dadaboyev H., Bektemirov X., Begmatov E., Doniyorov R., Rajabov N., Rahmatullayev Sh., Raxmonov N., Mutallibov S. va boshqa bir qator olimlarning ilmiy asarlari, ishlari o'rganilib chiqilib manba sifatida foydalanildi.

Dissertatsiyaning ikkinchi bobida Chet tillarni o'qitish metodikasi ham boshqa fanlar kabi o'zining o'rganish ob'ektiga ega bo'lib, uning vazifa va maqsadlarini belgilaydi, tadqiqot usullarini o'zlashtiradi. Pedagogik tadqiqot metodi ana shu hodisalarni amaliy va nazariy asoslash, qonuniyatlarini yoritish shaklidir. Nemis tilida grammatik kompetensiyasi quyidagi tadqiqot usullari ajratiladi:

1. Ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish.
2. Multimediya orqali o'rganish.
3. Chet tillarni o'qitishning ilg'or tajribalarini umumlashtirish.
4. Sinov o'qitish.
5. Tajribali ta'lim.
6. Pedagogik eksperiment.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) pedagogik texnologiyalardan biridir va grammatik ko'nikmalarini o'rganish va ko'paytirishda o'ziga xos kasblarga ega. AKT, o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi aloqani kuchliroq va samaraliroq qilish uchun mo'ljallangan. Bu texnologiyalar orqali o'quvchilar grammatik ko'nikmalarini egallashda o'zlashtirish, turli til elementlarini ta'lim qilish, yanada ko'p va bir qanchalik tinglash va ko'rishni oshirishga ulguradi. AKT, turli taxlil qiluvchi, o'rganish, sintez, tahlil qilish va yaratish kasblarni o'z ichiga oladi.

Dissertatsiyaning uchinchi bobida Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va o'tkazish metodikasi talabalarning amaliyotda yoki nazariy jihatdan xaridlarini

oshirish va amaliyotda o'zlarini sinovdan o'tkazishlarini tashkil qilish uchun yaratilgan tizmdir.

Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish metodikasi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Maqsad va vazifalarning belgilanishi: Tajriba-sinov ishlarining maqsadi va vazifalari o'quvchilar tomonidan tushunchalarni oshirish va ularni aniqlash, o'zlashtirish hamda talabalar orasida samarali muhokama va ish birliklarini tashkil qilishdir.

2. Materiallar va vositalar to'plamining tayyorlashi: Tajriba-sinov ishlari uchun zarur bo'lgan materiallar va vositalarni to'plamoq mumkin bo'ladi. Bunday ishlar talab qiluvchi materiallarning hamda vositalarning to'planishi, saqlanishi hamda texnik vositalarga e'tibor berishni talab etadi

3. Sinov ishlarining tashkil qilish shakllari: Tajriba-sinov ishlarining turli tashkil qilish shakllari mavjud. Misol uchun, o'quvchilarga masala tuzish, faoliyat o'tkazish, yoki test va savollar yoki shaxsiy qaror va baholashlari tashkil qilingan.

Ushbu dissertatsiyada xulosalar o'z o'rnida keltirilgan. Adabiyotlar ro'yxati ham alifbo tarzida berilgan. Bundan tashqari:

1. Magistrlik dissertatsiyasi ixtisoslik shifriga mos.
2. Magistrlik dissertatsiyasi mavzusining dolzarbligi aniq ma'lumotlar asosida yoritib berilgan.
3. Tadqiqotning maqsadi, ilmiy yangiligi, xulosalarning asoslanganligi va ularning ahamiyati aniq aks ettirilgan.
4. Tadqiqotchining dissertatsiyasida ohirgi 10-15 yildagi ilmiy adabiyotlardan foydalanilgan.
5. Dissertatsiyada ilgari surilgan nazariy xulosalar ishonchli keltirib o'tilgan va asoslab berilgan.
6. Dissertatsiya mavzusiga doir ilmiy ishlari diissertatsiya mazmuniga va dissertatsiya talabiga to'laqonli javob berilgan.
7. Tadqiqotda boblarning joylashtirilishi talab darajasida, uzviylik va uzluksizlik tamoyillariga to'la rioya qilingan.

7. Tadqiqotda boblarning joylashtirilishi talab darajasida, uzviylik va uzluksizlik tamoyillariga to'la rioya qilingan.

Magistrlik dissertatsiyasi savodli ilmiy tilda yozilgan bo'lib, ishning kirish qismida ko'rsatilgan barcha vazifalar bajarilgan.

Magistrlik dissertatsiyaning yutuqlari sifatida quyidagilarni alohida ta'kidlash joiz:

- zamonaviy taraqqiyot davrida grammatik kompetensiyani o'rganilishi yuzasidan tilshunos olimlarining ishlari batafsil keltirilgan;

Dissertatsiya ishining yutuqlari bilan birga Jumanazorov Shukurali Tashmamatovichning "Filolog talabalarga nemis tili grammatikasini o'qitishda AKT dan foydalanish metodikasi" mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasida bir qator kamchiliklar va mulohazali fikrlar uchraydi. Jumladan,

1. Birinchi paragrafda tahlil qilinayotgan mavzu yuzasidan o'zbek va jahon tilshunos olimlar fikrlari ketma ket berilgan, tadqiqotchi nuqtai nazari kam ko'zga tashlanadi. Mazkur yondashuvlarga kengroq munosabat bildirish o'z nuqtai nazarini kengaytirish lozim.

2. Iqtibos keltirilgan adabiyotlar betlari berilishida tafovutlar mavjud, iqtibos keltirilgan bet ko'rsatilishi lozim.

3. Dissertatsiya natijalari sifatida ko'rib chiqilgan grammatikaga oid leksikalarni ishlab chiqilsa ishning qiymati yanada ochgan bo'lardi.

Yuqoridagilarga asoslanib aytish mumkinki, Jumanazorov Shukurali Tashmamatovichning "Filolog talabalarga nemis tili grammatikasini o'qitishda AKT dan foydalanish metodikasi" mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasi Davlat Attestatsiyasi komissiyasi tomonidan magistrlik dissertatsiyasi yozish talablariga to'la javob beradi va uni a'lo baholarga tavsiya etish mumkin.

Termiz davlat universiteti

Xorijiy filologiya fakulteti dekani, dotsent

Xudoyqulov A.

**Jumanazorov Shukurali Tashmamatovichning “Filolog talabalarga nemis tili grammatikasini AKTdan foydalanish metodikasi ” mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasiga
TAQRIZ**

Ta’lim jarayoniga zamonaviy — kommunikatsion texnologiyalarni olib kirish ulardan maqsadli va to’g’ri, unumli foydalanish, ular orqali talabalarda chet tiliga bo’lgan qiziqishni orttirish, o’qitish samaradorligini oshirish eng muhim masala hisoblanadi. Bu orqali ta’limning innavatsion texnologiyalaridan foydalanishga imkoniyat tug’iladi va talab ortadi. Chet tilini o’qitish jarayonida turli xil jadvallardan foydalanishning ham samarasi yuqoridir. Ta’lim jarayonida jadvallardan foydalanib, o’quvchilar ma’lum bir grammatik qoidani, masalan, zamonlardan foydalanib gaplar tuzish, yangi so’zlarni joylashtirib chiqishi mumkin.

Dissertasiya kirish, uch bob, xulosa va foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxatidan iborat.

Tadqiqotning maqsad va vazifalari, rejasi, ilmiy yangiligi, xulosalar uzviy va izchil tizimlilikka ega.

Magistrlik dissertatsiyasining birinchi bobi tadqiqod mavzusiga doir nazariyalarning tanqidiy tahlili yoritib berilgan. Ilmiy tadqiqodning yozilishi jarayonida tilshunoslikka oid izohli lug‘atlar, etimologik lu’gatlar, atamalar lug‘ati, monografiyalar, ilmiy ishlar, jurnallardagi bugungi ilmiy maqolalar, o‘tgan asrda va bugungi kunda yaratilgan darsliklardan keng foydalanildi. Bundan tashqari chet el olimlaridan Ebner Y., Kobner G., Lotte D.S., Kalinin A.V., Lornson T., Danilenko V.P., Shanskiy N.M., Leychik V.M., Kreytor A.M., Moiseev A.I., Miskevich G.I., Vlasov A.V., Vasilyeva N.V., Golovin B.N., Superanskaya A.V., Podolskaya N.V. kabilarning ilmiy nazariyalari bilan bir qatorda o‘zbek olimlaridan Hojiyev A., Dadaboyev H., Bektemirov X., Begmatov E., Doniyorov R., Rajabov N., Rahmatullayev Sh., Raxmonov N., Mutallibov S. va boshqa bir qator olimlarning ilmiy asarlari, ishlari o‘rganilib chiqilib manba sifatida foydalanildi.

Tadqiqodlar natijasida Grammatik kompetentsiyani shakllantirish leksik elementlarning ma'noli so'z birikmalariga birikmasini tartibga soluvchi tamoyillarni

bilish asosida tilning grammatik vositalarini qo'llash qobiliyatini yaratishga to'g'ri keladi, ya'ni. so'zlovchining to'g'ri tuzilgan jumllarini tushunish va tanib olish va nutqni ishlab chiqarish jarayonida o'z fikrlarini ifodalash qobiliyati (shunchaki eslab qolish va muzlatilgan namunalarni ko'paytirishdan farqli o'laroq). Bu amaliy tilni egallashning eng muhim shartlaridan biri bo'lgan grammatik jihatdan to'g'ri iboralar va jumllarni qurish uchun so'zlarni birlashtirish va o'zgartirish qobiliyatidir, ya'ni. aloqa vositasi sifatida foydalanish turlari aniqlab berilgan.

Dissertatsiyaning ikkinchi bobida Chet tillarni o'qitish metodikasi ham boshqa fanlar kabi o'zining o'rganish ob'ektiga ega bo'lib, uning vazifa va maqsadlarini belgilaydi, tadqiqot usullarini o'zlashtiradi. Pedagogik tadqiqot metodi ana shu hodisalarni amaliy va nazariy asoslash, qonuniyatlarini yoritish shaklidir. Nemis tilida grammatik kompetensiyasi quyidagi tadqiqot usullari ajratiladi:

1. Ilmiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish.
2. Multimediya orqali o'rganish.
3. Chet tillarni o'qitishning ilg'or tajribalarini umumlashtirish.
4. Sinov o'qitish.
5. Tajribali ta'lim.
6. Pedagogik eksperiment.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) pedagogik texnologiyalardan biridir va grammatik ko'nikmalarini o'rganish va ko'paytirishda o'ziga xos kasblarga ega. AKT, o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi aloqani kuchliroq va samaraliroq qilish uchun mo'ljallangan. Bu texnologiyalar orqali o'quvchilar grammatik ko'nikmalarini egallashda o'zlashtirish, turli til elementlarini ta'lim qilish, yanada ko'p va bir qanchalik tinglash va ko'rishni oshirishga ulguradi. AKT, turli taxlil qiluvchi, o'rganish, sintez, tahlil qilish va yaratish kasblarni o'z ichiga oladi. Misol uchun, odatda grammatik ko'nikmalari taxlil qilish va tahlil qilish kasblariga muvofiq korinishda, grammatikning o'zini o'rganish va sintez kasblari bilan birlashtirish uchun qo'llaniladi. Pedagogik texnologiyalarning standart qurilmalari (LMS va CMS) ham, AKT-ni samarali tarzda ishlatishni ta'minlash uchun mo'ljallangan. Bu qurilmalar orqali, o'qituvchilar ma'lumotlarini va

grammatik ko'nikmalarini amalga oshirish va o'zlashtirish uchun virtual daraxtlar, yorliqlar va ma'lumotlar bazalarini yaratish jihatlarini haqida so'z yuritilgan.

Dissertatsiyaning uchinchi bobida Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va o'tkazish metodikasi o'quvchilarning amaliyotda yoki nazariy jihatdan xaridlarini oshirish va amaliyotda o'zlarini sinovdan o'tkazishlarini tashkil qilish uchun yaratilgan tizimdir.

Tajriba-sinov ishlarini tashkil etish metodikasi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Maqsad va vazifalarning belgilanishi: Tajriba-sinov ishlarining maqsadi va vazifalari o'quvchilar tomonidan tushunchalarni oshirish vaularni aniqlash, o'zlashtirish hamda o'quvchilar orasida samarali muhokama va ish birliklarini tashkil qilishdir.

2. Materiallar va vositalar to'plamining tayyorlashi: Tajriba-sinov ishlari uchun zarur bo'lgan materiallar va vositalarni to'plamoq mumkin bo'ladi. Bunday ishlar talab qiluvchi materiallarning hamda vositalarning to'planishi, saqlanishi hamda texnik vositalarga e'tibor berishni talab etadi

3. Sinov ishlarining tashkil qilish shakllari: Tajriba-sinov ishlarining turli tashkil qilish shakllari mavjud. Misol uchun, o'quvchilarga masala tuzish, faoliyat o'tkazish, yoki test va savollar yoki shaxsiy qaror va baholashlarni tashkil qilish mumkin.

4. Tajriba-sinov ishlari to'plamining tayyorlashi: Tajriba-sinov ishlarini planlangan shaklda tayyorlash va ishlar kombinatsiyalashidan iboratdir. Bunda loyiha plani, ishlarni amalda bajarish davomida o'quvchilarga qo'llanadigan qo'shimcha materiallar va vositalar kiritilishi hamda har bir sinov ishini tahlil va baholash bo'lishi lozim.

5. Sinov ishlarining tahlil va baholashqacha tayyorlashning metodlari: Tajriba-sinov ishlari amaliyotda o'z ishlariga gul tashlashga qodir bo'lmaydi. Shu sababli, ishlar tahlil qilinishi kerak, bu esa o'quvchilar o'zlarida tushunchalari oshirish vaularini aniqlash, yuzaga kelgan xatolarni aniqlash hamda keskinlikni oshirishga qaratilgan tashkiliy amaldir.

Tajriba-sinov ishlari o'tkazish metodikasi, pedagogik boshqa usullari bilan bir-biridan farqli xususiyatlarga ega bo'lib, o'quvchilarning barcha ko'prik va ishlari hamda amaliy jihatdan, shu bilan bir qatorda, nazariy bilimlar to'g'risidagi tushunchalari hamd yondashuvi oshirilishini ta'minlaydi.

Termiz davlat pedagogika instituti
Xorijiy tillar nazariyasi va metodikasi
kafedrasini mudiri, dotsent

Qodirova M.T.

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI MAGISTRATURA BO'LIMI

70230101 Lingvistika (nemis tili)

MUTAXASSISLIGI 2-BOSQICH MAGISTRANTNING

MAGISTRLIK DISSERTATSIYASINING DASTLABKI HIMOYASINING

10 sonli BAYONNOMASIDAN KO'CHIRMA

"26" may 2023 y

Termiz shahri

Yig'ilish raisi: Imamova U.M.

Yig'ilish kotibi: Ergasheva F.B.

Qatnashdilar: kafedraning barcha professor-o'qituvchilari, 2-kurs magistrantlari hamda ularning ilmiy rahbarlari.

Kun tartibida:

70230101 Lingvistika (nemis tili)

2-kurs magistrantlarning magistrlik dissertatsiyasi ishlarining dastlabki himoyasi to'g'risida.

Kafedra mudiri Imamova U.M. yig'ilish qatnashchilariga 2-kurs magistrantlarning magistrlik dissertatsiyasi dastlabki himoyasiga barcha tayyor ekanligini aytib, reglament har bir ma'ruzachiga 10 daqiqa berilishini qayd etib o'tdi.

1. 70230101 - Lingvistika (nemis tili)

magistratura mutaxassisligi 2-kurs magistranti

Jumanazarov Shukurali ning

"Filolog talabalarga nemis tili grammatikasini o'qitishda ART dan foydalanish metodikasi"

mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasi dastlabki himoyasida magistr tomonidan mavzu atroflicha ochib berildi. Mavzu bo'yicha o'tkazilgan ilmiy tadqiqot ishi, tajribalar va natijalar tahlili yakuniga yetkazilgan. Ilmiy rahbar ffn dotsent L. Koliyayev tomonidan ijobiy xulosa berilgan. Mazkur dissertatsiya ishiga tashqi taqrizchi dotsent M. Qodirova hamda ichki taqrizchi dotsent A. Rudaqulov tomonidan ijobiy taqriz berilgan. Muhokamada berilgan savollarga magistrantning javoblari yetarli bo'ldi. Ishda ko'rsatilgan kamchiliklarni yakuniy himoyagacha bartaraf etish vazifasi berildi. Dissertatsiya himoyaga tavsiya etildi.

KAFEDRA YIG'ILISHI QAROR QILADI:

1. 70230101 - Lingvistika (nemis tili)

magistratura mutaxassisligi 2-kurs magistranti Jumanazarov Sh. T. ning

"Filolog talabalarga nemis tili grammatikasini o'qitishda ART dan foydalanish metodikasi"

mavzusidagi dissertatsiyasi bajarilishi ijobiy deb hisoblansin va keyingi bosqichga tavsiya etilsin.

Yig'ilish raisi:

Yig'ilish kotibi:

Imamova U.M.
Ergasheva F.B.

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI MAGISTRATURA BO'LIMI

70230101 *lingvistik (nemis tili)*

MUTAXASSISLIGI

BO'YICHA BITIRUVCHI 2-KURS MAGISTRNING MAGISTRLIK
DISSERTATSIYASI ISHLARI TAVSIYALARINI O'QUV JARAYONLARIGA
QO'LLANISH BO'YICHA

DALOLATNOMA

Termiz shahri.

2023 yil « 10 » *aprel*

Magistr *Jumanazarov Shukurali Tashmamatovich* ning
(familiyasi, ismi, otasining ismi)

filolog talabalarga nemis tili grammatikasini
(ishi mavzusi)
o'qitishda AHT dan foydalanish metodikasi

Ilmiy rahbari: *f.f.n dotsent L. Qoliyarov*

Magistrlik dissertatsiyasi ishining asosiy natijalari boblar va paragraflar bo'yicha
betlari ko'rsatilgan holda fanning ma'ruza matnlarida, amaliy mashg'ulotlar bo'yicha
masalalar to'plamlarida, laboratoriya, kompyuter ishlarida hamda magistrlik
dissertatsiyalarda yoki keys stadilar tayyorlashda foydalanishini aniq ko'rsatish kerak.

1. Ma'ruza matnlarida (betlarini ko'rsating): *I BOB 2.3 §*

28 - betlari

2. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha masalalar to'plamlarida (betlarini
ko'rsating): *II BOB 3.1 45 - betlari*

3. Laboratoriya va kompyuter ishlarida (betlarini
ko'rsating) *III BOB 3.2 51 - betlari*

4. Keys stadilarda (betlarini ko'rsating): *II BOB 3.2 34 - beti*

5. Magistrlik dissertatsiyalarda (betlarini ko'rsating):
III BOB 3.3 68 - betlari

Komissiya raisi

Kenjaboyev Sh. Jafar

A'zolari: 1.

Rudoyqulov A. E.

2. *Raydarova R. Sh.*

3. *Begasheva Sh. N.*

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

Magistratura bo'limi

20230101 lingvistika (nemis tili)

mutaxassisligi

Magistrant Humanazorov Shukurali Tashmamarovichning
tilolog talabalarga nemis tili grammatikasini
o'qitishda IKT dan foydalanish metodikasi

mavzusida magistrlik dissertatsiyasi ishiga DAK ning

XULOSASI

Termiz davlat universiteti DAK tomonidan Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi MD ni bajarish haqida 12.12.2018 yil 1963-2-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining Yakuniy Davlat Attestatsiyasi to'g'risidagi Nizomga asosan quyidagilari aniqladi:

Magistrlik dissertatsiyasini baholash mezonlari

No	Baholash mezonlari	Maksimal ball	Magistrant to'plagan ball
1	Mavzuning dolzarbligi asoslanganligi	Maksimal (10 ball)	
	Dolzarblik mavzu bo'yicha jahondagi amaliyot, dunyo miqyosidagi ilmiy ishlar va mamlakatimizdagi ustuvor yo'nalishlarga mosligini ochib bergan holga asoslangan	9-10 ball	8
	Ilmiy ishlar vositasida asoslangan	7-8 ball	
	Dolzarblikni yozishda mavzudan chetga chiqilgan	6 ball	
	Dolzarbligi qisman yoritilgan yoki yoritib berilmagan	0-5 ball	
2	Mavzuning davlat va universitet grant dasturi asosida yoki dolzarb muammolar bo'yicha tanlanganligi	Maksimal (8 ball)	
	Davlat dasturiga kirgan	8 ball	8
	Grant loyihasi bo'yicha	7 ball	
	Termiz davlat universiteti dasturi bo'yicha	6 ball	
	Boshqa dolzarb muammolar bo'yicha	5 ball	
	Mavzuning davlat va universitet grant dasturi asosida yoki dolzarb muammolar bo'yicha tanlanilmagan	0-4 ball	
3	Kirish qismining to'g'ri rasmiylashtirilganligi	Maksimal (7 ball)	

	Magistratura to'g'risidagi Nizom talablari asosida to'g'ri rasmiylashtirilgan	7 ball	7
	Magistratura to'g'risidagi Nizomga mos lekin kichik hatoliklar uchraydi	5-6 ball	
	Kirish qismini Magistratura to'g'risidagi Nizom talablariga mos lekin to'g'ri yozilishida xatoliklarga yo'l qo'yilgan	4 ball	
	Kirish qismini Magistratura to'g'risidagi Nizom talablariga mos kelmaydi va to'g'ri yozilishida xatoliklarga yo'l qo'yilgan	0-3 ball	
4	MD ning hajmi va matning talab bo'yicha rasmiylashtirilganligi	Maksimal (5 ball)	
	Talabga javob beradi.	5 ball	5
	Talabga qisman javob beradi	4 ball	
	Talabdan chetga chiqish holatlari mavjud	3 ball	
	MD talab darajasida rasmiylashtirilmagan	0-2 ball	
5	MD bajarishda ilmiy tekshirish metodlaridan foydalanganlik darajasi:	Maksimal (8 ball)	
	To'liq foydalanilgan	8 ball	8
	Qisman foydalanilgan	6-7 ball	
	Yetarli emas	5 ball	
	Qisman foydalanilgan yoki foydalanilmagan	0-4 ball	
6	Olingan natijalarning yangiligi va ishonchlilik darajasi	Maksimal (8 ball)	
	Olingan natijalar yangi	8 ball	8
	Olingan natijalar eskirgan	6-7 ball	
	Natija to'la ishonchli emas	5 ball	
	Natija olinmagan yoki to'liq oxiriga yetmagan	0-4 ball	
7	MD ning xulosa qismida tavsiyalar keltirilganligi	Maksimal (6 ball)	
	Bevosita ishlab chiqarishga tavsiyalar berilgan	6 ball	6
	Bir maqsadga yo'naltirilgan tavsiyalar berilgan	5 ball	
	Har xil maqsadga yo'naltirilgan tavsiya keltirilgan	4 ball	
	Qisman tavsiyalar keltirilgan yoki umuman keltirilmagan	0-3 ball	
8	Tadqiqot mavzusiga taalluqli boshqa manbalarda keltirilgan nazariy, amaliy va empirik tadqiqotlar natijalarining tanqidiy tahlili	Maksimal (8 ball)	
	Ilmiy tadqiqot ishlari, dissertatsiya, monografiya, ilmiy maqola va tezislari, tahlil qilingan	8 ball	8
	Faqat darslik ma'ruza matnlari, o'quv-qo'llanma va ma'lumotlar tahlil qilingan	6-7 ball	
	Qisman tahlillar keltirilgan	5 ball	
	Ishonchliligi past tahlillar keltirilgan yoki umuman tahlillar keltirilmagan	0-4 ball	

9	Tadqiqot metodikasi va ishning amaliy qismi bayoni	Maksimal (8 ball)	
	Tadqiqot metodikasi va ishning amaliy qismi bayoni to'liq yoritilgan	8 ball	6
	Tadqiqot metodikasi va ishning amaliy qismi bayoni yoritilgan lekin chizmalar asosida ko'rsatilmagan	6-7 ball	
	Tadqiqot metodikasi va ishning amaliy qismi bayoni qisman yoritilgan	5 ball	
	Tadqiqot metodikasi to'g'ri ochib berilmagan yoki umuman keltirilmagan	0-4 ball	
10	Adabiyotlardan foydalanganlik darajasi:	Maksimal (6 ball)	
	Ilmiy-amaliy jurnallar, monografiya, yetakchi olimlar asarlari, dissertatsiya va avtoreferatlardan to'la foydalanganligi	5-6 ball	5
	Faqat darslik ma'ruza matnlari, o'quv-qo'llanma va ma'lumotlardangina foydalanilgan	4 ball	
	Adabiyotlardan foydalanganlik darajasi past	0-3	
11	Bitiruvchining ma'ruzasiga baho:	Maksimal (10 ball)	
	A'lo	10 ball	7
	Yaxshi	7 ball	
	Qoniqarli	6 ball	
	Qoniqarsiz	0-5 ball	
12	Berilgan savollarga javoblari:	Maksimal (8 ball)	
	To'liq	8 ball	6
	O'rta	6 ball	
	Qoniqarli	4 ball	
	Qoniqarsiz	0-3 ball	
13	MD ning ichki va tashqi taqrizchi tomonidan baholanishi:	Maksimal (8 ball)	
	A'lo	7 ball	7
	Yaxshi	6 ball	
	Qoniqarli	5 ball	
	Qoniqarsiz	0-4 ball	
	MD ga qo'yilgan yakuniy ball	Jami 100 ball	89

DAK raisi: Kenjaboyev sh Yes

A'zolari: Rudoyqulov A.E. Roq

Raydarova R. Sh. R/S

Begasheva Sh. N. as

fish

fish

fish

fish

(MO')

Sana "10" yun 2023 yil

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

Davlat attestatsiya komissiyasining yig'ilishi

BAYONNOMASI /

Magistrant Jumanazorov Shukurali Tashmamatovning «10» yun 2023 y.
Filolog talabalarga nemis tili grammatikasini o'qitishda AKT dan foydalanish metodikasi

mavzudagi magistrlik dissertatsiyasi ishini ko'rib chiqish bo'yicha.

Qatnashganlar:

DAK raisi Kenjaboyev Sh. A.

DAK a'zolari Rudoygulov A. E.

Raydarova K. Sh.

Bejasheva Sh. N.

Magistrlik dissertatsiyasi

Ilmiy rahbar f.f.n dotsent Koliyarov L.T.

Ilmiy maslahatchisi

DAKga quyidagi hujjatlar taqdim qilingan:

1. Magistrant Jumanazorov Shukurali Tashmamatovning o'quv rejadagi fanlarni topshirganligi haqida magistratura bo'limining 2023 yil 3-iyunda bergan ma'lumotnomasi.

2. Magistrlik dissertatsiyasi ish 76 varaq hajmda bajarilgan.

3. Ilmiy rahbar xulosasi

4. Ichki taqrizchi taqrizi

5. Tashqi taqrizchi taqrizi

6. Plagiat ma'lumotnomasi

7. Magistrlik dissertatsiyasi ishning qisqacha annotatsiya o'zbek tilda yozilgan.

8. Maqola va tezislarni nusxasi

9. Malumotlarning elektron nusxasi saqlangan CD disk

Magistrlik dissertatsiyasi ishning bajarilishi bo'yicha talaba bergan axborotdan so'ng 5 minut davomida magistrga ushbu savollar berildi:

1. Ishning nazariy qismi haqida ma'lumot bering?

2. Grammatikani o'qitish bo'yicha qo'llagan programmlar haqida ma'lumot bering

3. _____

4. _____

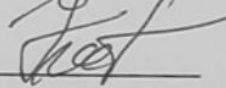
5. _____

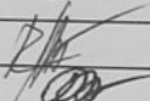

DAK qarori

Magistrant Jumanazorov Shukurali Tashmamatovich
Magistrlik dissertatsiyasini _____ ballga bajardi va himoya
qildi.

Magistrant Jumanazorov Shukurali Tashmamatovich ga
Lingvistik (nemis tili) mutaxassisligi bo'yicha Magistr darajasi berilib,
namunadagi diplom yozilsin.

Quyidagilar alohida ta'kidlab o'tilsin

DAK raisi Kenjaboyev Sh
(F.I.Sh., imzo)

A'zolar:
Rudoygulov A. E.
Raydarova R. Sh.
Begasheva Sh. N.

DAK kotibi: Ergasheva F.B.